

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE EBEVEYNE DUYGUSAL
ERİŞİLEBİLİRLİĞİN KENDİLİK DEĞERİ ve KİŞİLERARASI
YETKİNLİĞE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Sümeyye YÜCEL
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE EBEVEYNE DUYGUSAL
ERİŞİLEBİLİRLİĞİN KENDİLİK DEĞERİ ve KİŞİLERARASI
YETKİNLİĞE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

THE EFFECTS OF EMOTIONAL AVAILABILITY OF PARENTS ON SELF-
ESTEEM AND INTERPERSONAL COMPETENCE IN UNIVERSITY STUDENTS

Sümeyye YÜCEL
(Yüksek Lisans Tezi)

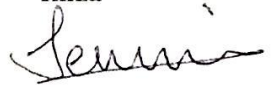
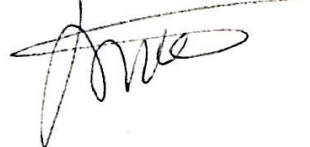
Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Adem Semai TUZCUOĞLU

İstanbul, 2020

Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2020

ONAY

Sümeyye YÜCEL tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinliğe Etkisinin İncelenmesi” konulu bu çalışma 13/03/2020 tarihinde yapılan savunmasının sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Semai TUZCUOĞLU	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Necla TUZCUOĞLU	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Berke KIRIKKANAT	

ÖZGEÇMİŞ

2013	Kağıthane Anadolu Lisesi
2017	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalından mezun olma
2017	Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş
2018-2019	Özel Tohum Vakfı Özel Eğitim Okulu- Eğitimci
2020	İstanbul Okan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü- Araştırma Görevlisi

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: İstanbul Okan Üniversitesi

E-posta: yucelsumeyye22@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu eser; her birimizin yaşamında önemli izleri olan anne ve babalarımızın, onlarla kurduğumuz ilişkinin kendimiz ve diğerleriyle olan temaslarımıza yansımaları hakkındadır ve birçok insanın emekleri sonucunda ortaya çıkmıştır.

Tanıştığımız dönemden bu yana ders içi ve dışında her zaman destekleyen, beni cesaretlendiren ve sonsuz güvenini hissettiğim değerli hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Semai Tuzcuoğlu'na; tez savunma jürime katılarak önerileri ile destekleyen ve yeni çalışmalar için beni teşvik eden kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Necla Tuzcuoğlu ve Dr. Öğr. Üyesi Berke Kırıkkanat'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İlgisi, şefkati ve bilgisini paylaşan, hep daha iyiye gidebilmem için yol gösteren, örnek aldığım ve almaya devam edeceğim, öğrencisi olmaktan, birlikte an'ları paylaşmaktan onur ve mutluluk duyduğum çok değerli ve biricik hocam Doç. Dr. Seval Erden Çınar'a çok teşekkür ederim.

Kendime güvenemediğim anlarda bana güvenen, şahane insanlarla karşılaşp güzel deneyimlere sahip olmamı sağlayan, sevgilerini derinden hissettiğim, akademik ve insani yönden birçok bilgi öğrendiğim, katkılarını saymakla bitiremeyeceğim değerli hocalarım Doç.Dr. Müge Yüksel, Doç.Dr. Nilgün Canel, Dr. Öğr. Üyesi Duygu Dinçer, Dr. Gamze Yaman'a ve ilkokuldan bu yana üzerimde emeği olan hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Akademik kariyer hedefimde benim kendime güvenimi sağlamlaştıran, bu yola hevesle çıkmamı sağlayan, girdiğim her sınavda iyi dileklerini eksik etmeyen, çok değerli öğretmenim, mesai arkadaşım, manevi annem Serap Erkan'a içten teşekkür ederim.

Okul sürecimde burslarla desteklenen bir öğrenci oldum, bu yönde katkıda bulunan aynı vatani paylaştığım ve emeklerinin karşılığını vermek için çabalayacağım ülkem insanlarına minnettarım, çok teşekkür ederim.

Erdemleri, bilgi ve nezaketleri, çalışkanlıkları ile beni kendilerine hayran bırakan, bu süreçte ve hayatımın diğer alanlarında sonsuz sevgi ve güvenlerini hissettiğim, her zaman birbirimizin iyi haberlerine, yaşantılarına tanık olacağımıza inandığım kıymetli

arkadaşlarım ve meslektaşlarım Tuğba Turgut ve Hatice Tuzcu'ya derin sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Hayatın içinde karşılaştığım hemen her olayda birkaç senedir fiziksel olarak uzakta olsa da aslında hep yanımda olduğunu hissettiren, tez sürecinde de desteğini, iyiliğini esirgemeyen Zehra Sezer'e; daima bir telefon uzağımda olduklarını bilmenin rahatlığını bana sunan ve kendime inancımı pekiştiren Pelin Siligören, Melda Öner ve Sena Poyraz'a; süreç içinde her zaman destekleyen, yolculuklarımıza eşlik ettiğimiz, iyi ve zor zamanları paylaştığımız onlarla olmaktan çok keyif aldığım Hatice Demirtaş Baysal ve Enes Kaya'ya; birlikte koşturduğumuz, çabaladığımız, öğrendiğimiz her an için minnettar olduğum Fatma Nur Yalçinkaya'ya; mutluluğu çekinmeden paylaşmanın ne kadar güzel olduğunu yaşamamı sağlayan, giriştiğim her işte destekleyen Betül Kürüm, Ömer Akın, Recep Onat ve Sebahattin Kemal'e sonsuz teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

Marmara Üniversitesi'nde olduğum süre boyunca tanıştığım, birlikte yeni şeyler denediğim-öğrendiğim, sürece katkıda bulunan tüm meslektaşlarıma ve katılımcılara çok teşekkür ederim.

Yeni yerler, tatlar, insanlar keşfetmek üzere yürüdüğümüz yollar boyunca birlikten doğan kuvvetin, keyfin, huzurun ne denli değerli olduğunu bana yaşatan Ayça Tuna, Tuğçe Tuna ve Sümeyye Burhan'a sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim hayatımda maddi-manevi desteğini esirgemeyen değerli amcam Mustafa Yücel, biricik dayım Murat Özkul ve ilk öğretmenlerimden olan birlikte büyüdüğüm canım ablalarım Zeynep ve Ayşegül Yücel başta olmak üzere; tüm aile büyüklerime, kuzenlerime ve yakınlarıma ne kadar teşekkür etsem az. Minnettarım hepinize.

Araştırma sürecinde daha da farkına vardım ki hakkıyla ve yeterince iyi anne-baba olmak, evlat olmak, çocuk olmak, aile olmak zorlu ve çok kıymetli bir süreç. Bu süreci bizim aile için kolaylaştıran, doğru birer birey olmamız için çabalayan, aldığım bütün başarıların, övgülerin en büyük ortağı olan anneme; sürekli bir şeyler okurken gördüğüm babama; iyi ve kötü her anımda yanımda olan, kardeş olmanın keyfini bana tattıran benden daha başarılı olacaklarına inandığım şahane kardeşlerim Mustafa Yücel ve Fatma Zehra Yücel'e sonsuz teşekkür ederim.

Sümeyye YÜCEL

İstanbul, 2020

ÖZET

Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinliğe Etkisinin İncelenmesi

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğe etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu hedefe yönelik olarak; ebeveyne duygusal erişilebilirliğin; kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği yordayıp yordamadığının; ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğin bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, yordayıcı korelasyonel modele dayalı ilişkisel bir çalışma tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Marmara Üniversitesi'ne bağlı çeşitli fakültelerde eğitimine devam eden 329 kadın (%76,0) ve 117 (%24,0) erkek toplam 446 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği, Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği ve Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri gerçekleştirilip tablolar halinde sunulmuştur. Analizlerde araştırmanın sürekli değişkenleri arasında ilişki bulunup bulunmadığı Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Analizi; ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik düzeylerini yordayıp yordamadığı basit doğrusal regresyon analizi; ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Gruplar T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Kruskal Wallis-H Testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; ebeveyne duygusal erişilebilirlik kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği yordamaktadır. Ayrıca kişilerarası yetkinliğin alt boyutları olan ilişki başlatma, duygusal destek, etki bırakma ve çatışma yönetimini de yordadığı görülmüştür. Ek olarak araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik (toplam ve alt boyutlar) puanlarının çeşitli demografik özelliklere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri, kişilerarası yetkinlik.

ABSTRACT

The Effects of Emotional Availability of Parents on Self-Esteem and Interpersonal Competence in University Students

In this study, it is aimed to investigate the effect of emotional availability to parents on self-esteem and interpersonal competence in university students. For this purpose; emotional availability to parents; whether it predicts self-esteem and interpersonal competence; The aim of the study was to investigate whether emotional accessibility to parents, self-esteem and interpersonal competence differ according to some demographic variables. For these purposes, a relational study based on the predictive correlational model was designed. The sample of the study consisted of 446 university students 329 female (76.0%) and 117 (24.0%) male) who were studying in various faculties of Marmara University. Demographic Information Form, Parent Emotional Availability Scale, Rosenberg Self-Esteem Scale and Interpersonal Competence Scale were used to collect data. Statistical analysis of the obtained data was performed and presented in tables. Pearson Product Moment Correlation Analysis; by simple linear regression analysis whether emotional availability to the parent predicts self-esteem and interpersonal competence levels; Independent Groups T-Test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA) and Kruskal Wallis-H Test were used to investigate whether emotional availability to the parent, self-esteem and interpersonal competence differ according to demographic variables. According to the results obtained; emotional availability to the parent predicts self-esteem and interpersonal competence. In addition, interpersonal competence was found to predict sub-dimensions of relationship initiation, emotional support, influencing and conflict management. In addition, it was found out that university students' emotional accessibility, self-esteem and interpersonal competence (total and sub-dimensions) scores differed according to various demographic characteristics.

Keywords: University students, emotional availability, self-esteem, interpersonal competence

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1.Problem.....	3
2.2.Araştırmanın Amacı	3
1.3. Önem	5
1.4. Sayıtlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II: ALAN YAZIN	7
2.1. Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik.....	7
2.1.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi.....	7
2.1.3. Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik	9
2.1.4. Kuramsal Açıklamalar	12
2.1.4.1. Bağlanma Kuramı	12
2.1.4.2. Ayrışma-Bireyleşme: Mahler'in Gelişim Kuramı	13
2.2. Kendilik Değeri	15
2.2.1. Kendilik	15
2.2.2. Kendilik Değeri.....	16
2.2.1. Kuramsal Açıklamalar	18
2.2.1.1.Psikanalitik Kuram.....	18

2.2.1.2. <i>Kişisel Kuram</i>	18
2.2.1.3. <i>Kişilerarası Kuram</i>	19
2.2.1.4. <i>Fenomenolojik Kuram</i>	19
2.2.1.5. <i>Karşılaştırma Kuramı</i>	19
2.4. <i>Kişilerarası Yetkinlik</i>	20
2.4.1. <i>Kuramsal Açıklamalar</i>	21
2.4.1.1. <i>Nesne İlişkileri Kuramı</i>	21
2.4.1.2. <i>Bağlanma Kuramı</i>	22
2.4.1.3. <i>Sullivan'ın Kişilerarası Kuramı</i>	23
2.1.1.4. <i>Bilişsel Kişilerarası Kuram</i>	23
BÖLÜM III: YÖNTEM	24
3.1. <i>Araştırma Modeli</i>	24
3.2. <i>Evren ve Örneklem</i>	24
3.3. <i>Veri Toplama Araçları</i>	27
3.3.2. <i>Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliği Ölçeği</i>	28
3.3.3. <i>Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği</i>	28
3.3.4. <i>Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği</i>	29
3.4. <i>Verilerin Toplanması</i>	30
3.5. <i>Verilerin Çözümlemesi</i>	30
BÖLÜM IV: BULGULAR	33
BÖLÜM V: SONUÇ	62
5.1. <i>Yargı</i>	62
5.2. <i>Tartışma</i>	64
5.2.1. <i>Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulguların Tartışılması</i>	64
5.2.2. <i>Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinliği Yordamasına Yönelik Bulguların Tartışılması</i>	66

5.2.3. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması.....	68
5.2.4. Üniversite Öğrencilerinde Kendilik Değerinin Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması	71
5.2.5. Üniversite Öğrencilerinde Kişilerarası Yetkinliğin Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması	73
5.3. Öneriler.....	75
5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	75
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	76
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	99

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Cinsiyet, Yaş ve Sınıf Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	25
Tablo 3.2. Gelir Durumu, Aile Modeli ve Ebeveyn Birliktelik Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	25
Tablo 3.3. Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer, Kardeş Sayısı ve Doğum Sırasına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	26
Tablo 3.4. Anne Eğitim Durumu, Baba Eğitim Durumu ve Ebeveyn Tutumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	27
Tablo 3.5. Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri	31
Tablo 4.1. Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri, Kişilerarası Yetkinlik ve Kişilerarası Yetkinlik Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Sonuçları.....	33
Tablo 4.2. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kendilik Değeri Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları.....	34
Tablo 4.3. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kişilerarası Yetkinlik Toplam Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları	35
Tablo 4.4. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin İlişki Başlatma Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları..	35
Tablo 4.5. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Duygusal Destek Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları.....	36
Tablo 4.6. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Etki Bırakma Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları ...	37
Tablo 4.7. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Çatışma Yönetimi Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 4.8. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Tüm Alt Boyutları ile) Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	38
Tablo 4.9. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Aile Modeli Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	39

Tablo 4.10. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Aile Modeli Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	39
Tablo 4.11. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Aile Modeli Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	40
Tablo 4.12. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	41
Tablo 4.13. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	41
Tablo 4.14. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	42
Tablo 4.15. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik, İlişki Başlatma, Etki Bırakma, Kendini Açma ve Çatışma Yönetimi Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	43
Tablo 4.16. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Tüm Alt Boyutları İle) Puanlarının Ebeveyn Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	44
Tablo 4.17. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	45
Tablo 4.18. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	46
Tablo 4.19. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	47
Tablo 4.20. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik, Duygusal Destek ve Etki Bırakma Puanlarının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yer Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	48
Tablo 4.21. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	49

Tablo 4.22. Anneye Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	49
Tablo 4.23. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	50
Tablo 4.24. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	51
Tablo 4.25. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	52
4.26. Anneye Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları	52
Tablo 4.27. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	53
Tablo 4.28. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	54
Tablo 4.29. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	55
Tablo 4.30. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	55
Tablo 4.31. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	56
Tablo 4.32. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları ..	57
Tablo 4.33. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	58
Tablo 4.34. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp	

Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları..... 59

Tablo 4.35. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Tüm Alt Boyutları İle) Puanlarının Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları..... 60

BÖLÜM I: GİRİŞ

Araştırmanın ilk bölümünde problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve araştırmada geçen temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Birey dünyaya geldiği zamandan itibaren korunmaya, gözetilmeye, bakıma muhtaç bir varlıktır. Bu ihtiyaçları karşılayabilmesi noktasında anne ve babası hayatındaki en önemli iki figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Varlığının ilk zamanlarından itibaren en yakınındakilerin ailesi olduğu düşünülürse anne-baba-çocuk üçlüsünün arasında neler olup bittiğine bakmak, nelerden etkilenebileceğini bilmek ve buna göre çıkarım ve yargılarda bulunmak gerekmektedir (Saygı ve Uyanık-Balat, 2013).

Fiziksel olarak bir anne ve babaya sahip olduğunu algılayan çocuk için anne ve babanın duygusal olarak varlığının da oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu olan duygusal varlık gösterebilme çocuğun psikolojik gelişiminde sağlıklı bir ilerlemenin olup olmaması noktasında rol oynayıcı durumdadır. Bireyin yaşamının tamamını etkileyebilecek söz konusu ana figürler, ilişkiler ve aile sistemi dolayısıyla; mevcut ebeveyn niteliklerinin ne durumda olduğunu bilmek ve anlamaya çalışmak gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmada söz konusu olan ilk kavram ebeveyn duygusal erişilebilirliktir. Dünyaya açılan ilk pencere olan ailede çocuğun duygusal ve sosyal gelişimine etki etmesi olası etmenlerden biri ebeveynlerin duygusal erişilebilirliğidir. Bağlanma kuramı ışığında oluşturulan bir kavram olan duygusal erişilebilirlik kavramının ilk kez Mahler, Pine ve Bergman (1975; akt., Biringen, 2000) tarafından ebeveynlerin çocuğun ayrışma ve bireyleşme sürecindeki “rehber” rolünü ifade etmek üzere bir metafor olarak kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu dönemde ayrışma, çocuğun anne ile birlikte inşa ettiği ortak yaşam alanından farklılaşarak uzaklaşmasını ifade ederken, bireyleşme de çocuğun otonomi kazanmak için çabalayarak kendine özgü oluşu anlamına gelmektedir (Mahler ve Goslinger, 1955). Anne çocuğun dünyayı tanıma, anlama ve anlamlandırmaya yönelik girişimlerine imkan sağlarken bir yandan da anneye duygusal erişilebilirlik çocuk için bir güvenlik temeli (security base) oluşturmaktadır. Ancak bireyin ruhsal gelişiminde sadece annenin duygusal erişilebilirliği değil, babanın

duygusal erişilebilirliği de oldukça önemlidir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi temelinde yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde görülmektedir ki babanın dahil edilmediği ve daha çok anne-çocuk ilişkisi üzerinde durulduğu çalışmalar mevcuttur (Akgün, 2008; Alan, 2011; Aslan, 2018; Oppenheim, Emde ve Warren, 2006; Owen, Ware ve Barfoot, 2000; Redshaw, Hennegan ve Kruske, 2014; Yılmaz, 1997). Çalışmalara göre anne-çocuk ilişkisinin önemi tüm dünyaca kabul görmüştür denilebilir. Ancak unutulmamalıdır ki çocuğun anne ile olduğu kadar babası ile kurduğu ilişki de göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü dışarıdaki dünyanın kapıları babanın varlığı sayesinde çocuğa açılmaktadır (Muir, 1989). Babanın varlığı çocuğu koruyan, bakımını üstlenen, sorumluluklarını taşıyan birinin daha olduğunun kabul edilmesini sağlamaktadır (Flouri ve Buchanan, 2000). Birçok önemli işlevine karşılık baba, göz ardı edilen ebeveyn olarak karşımıza çıkmaktadır (Lamb, 1975). Rohner'e (1998) göre bireyin yaşamında baba sevgisi, anne sevgisi kadar hatta bazı durum ve koşullarda, anne sevgisinden de daha önemli bir hale gelmektedir. Anne ve baba ile olan ilişkinin niteliği Biringen ve Robinson'a göre (1991) duygusal erişilebilirlik kavramının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Emde ve Easterbrooks (2012) duygusal erişilebilirlik kavramını, "etkileşim içerisinde bulunan bireylerin birbirlerine duygularını ifade etmesi ve bireyin diğerinin ya da diğerlerinin duygularına yanıt vermesi" olarak açıklamışlardır.

Anne ve babanın yalnızca fiziken değil, duygusal olarak da orada ve o anda çocuğuyla olması anlamına gelen duygusal erişilebilirlik çocuğun kendilik ifadesine yön vermektedir (Sorce ve Emde, 1981; akt. Biringen, 2000).

Psikanalizin önemli isimlerinden Kohut'a (1971) göre kendilik; bireyin bilinçli- bilinçdışı olarak kendini algılayıp kendini bir birey olarak görme şeklidir. Anne ve baba kutbu olarak iki kutuptan oluşan bu yapıda her iki kutup birbiri ile iç içe geçmiş olan bütünleşmiş bir yapı olarak görülmektedir. Eğer bir kendilikten söz ediliyorsa orada anne ve babaya öncelikli ihtiyaç duyulduğunu söylemek mümkündür (akt. Krampe & Fairweather, 1993). Birey öncelikle ilişkide olduğu anne-babası sonra diğerleri ile elde ettiği deneyimleri sonucunda kendiliğine dair bir değere sahip olmaktadır.

İngilizce "self-esteem" olarak ifade edilen kendilik değerinin Psikoloji Terimleri Sözlüğü'nde, karşılığı olarak "benlik saygısı", "öz saygı" ve "kendilik değeri" sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir. Dilimize farklı şekillerde çevrilen bu kavram, "benlik saygısı" (Kararımak ve Çetinkaya, 2016; Oktan ve Şahin, 2010; Özkan, 1994), "benlik değeri" (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008; Tanç, 1999); "öz saygı" (Avşaroğlu ve

Üre, 2007; Türkmen, 2012; Yılmaz ve Altınok, 2010), “kendilik saygısı” (Gürkan, 1990; Sarı, 2007), “kendilik değeri” (Bahadır-Yılmaz, 2015; Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen, 2017; Tezer ve Demir, 2001; Totan, 2011) olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, “self esteem”in karşılığı olarak “kendilik değeri” kavramı tercih edilmiştir. Konuyla ilgili çalışmaları bulunan ve geliştirdiği kendilik değeri modeli ile Harter (1993) kendilik değerinin gelişimi için önemli dört kaynak olarak anne-baba, öğretmen, sınıf arkadaşları ve yakın arkadaşlardan söz etmektedir. Bu noktada anne ve babadan yola çıkılarak yaşamın ilerleyen dönemlerinde başkalarının varlığının gerekli olduğu ve bireyin hayatında kişilerarası ilişkilerin önemi ortaya çıkmaktadır.

Kişilerarası ilişkilerde diğerlerince kabul edilme, onaylanma ve ilişki başlatma ve devam ettirme bireylerin temel sosyal ihtiyaçlarından (Şahin, 2013). Söz konusu ihtiyaç çerçevesinde kişilerarası yetkinlik ön plana çıkmaktadır. Kişilerarası yetkinlik ile anlatılmak istenen, bireylerin kişilerarası ilişkilerini başlatması, sürdürmesi, bu ilişkilerde ortaya çıkan olumsuzlukların üstesinden gelmesi, destek alması ve destek verebilmesi, sosyal ilişkilerinden doyum sağlama gibi beceriler yoluyla sağlıklı ilişkiler içinde olabilmeleridir.

1.1.Problem

Ebeveyn ile başlatılan ilk duygusal temasların her birimizin yaşamında olumlu veya olumsuz birçok yönden etkisi olduğu araştırmalarla desteklenirken, bu araştırmanın konusunu oluşturan ve bağlanmayla yakından ilişkili ebeveynin duygusal erişilebilirlik durumunun bireyin kendilik değerini, bununla birlikte diğer insan ilişkilerine yön vererek kişilerarası yetkinliğini güçlendirmekte veya zayıflatmakta etken olduğu düşünülmektedir.

Bireyin ebeveynine duygusal erişilebilirliği kendilik değeri düzeyini ve kişilerarası yetkinlik becerilerini etkileyecektir. Bu doğrultuda araştırmanın problemini “Üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği ne düzeyde yordamaktadır?” sorusu oluşturmaktadır.

2.2.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik düzeylerine etkisini incelemek amaç edinilmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası

yetkinlik ölçeği puanları, bazı sosyo-demografik değişkenler kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın problem cümlesi ile alt problemleri aşağıda açıklanmıştır:

Bu çalışmanın alt problemleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanları kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliklerini yordamakta mıdır?
3. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları aile modeli değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik puanları gelir durumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
6. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik puanları ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
7. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları yaşamın çoğunun geçtiği yer değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
8. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
9. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları doğum sırası değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

10. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları anne-baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

11. Üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişiler arası yetkinlik puanları ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Önem

Yaşam anne karnında başlayan bir yolculuk olarak düşünüldüğünde bu yolculuğun en başında bireye eşlik eden, içinde bulunduğu bir beden vardır. Annenin bedeni çocuğu kapsayan, onun büyümesini ve gelişmesini sağlayan yerdir. Anne ve çocuğu iç içedir. Anne ve çocuk arasında gerçekleşen bu somut olarak gözlemlenen durum, anneliğe yüklenen anlam, toplumun anne-çocuk arasındaki ilişkiye bakışı bilimsel alanda da araştırmaların bu yönde olmasına neden olmuştur. Araştırmalar ilerledikçe sağlıklı kabul edilebilecek bir psikolojik durum ve kişilik gelişimi için baba ile çocuk ilişkisi üzerinde durulmaya daha fazla başlanmıştır, ancak yine de üzerine çalışılması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple ebeveyn-çocuk ilişkisine etki eden bir faktör olan duygusal erişilebilirlik için bu çalışmada hem anneye hem de babaya duygusal erişilebilirlik üzerinde durulmaktadır. Ebeveyne duygusal erişilebilirlikle ilgili olarak genellikle bebek, çocuk ve nadiren de ergenlerle gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra bu çalışmada yetişkin bireylerle çalışılmıştır. Çocuk, bir yetişkin olduğunda da anne ve babasının çocuğu olmaya devam etmektedir. Bir işte çalışıyor olması, evlenmesi veya çocuk sahibi olması bir anne-babanın çocuğu olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Hem anne hem de babaya duygusal olarak erişebilmenin kendiliğin inşasına ve değerine etki edebileceği düşünülmektedir. İlk sözel ya da sözel olmayan geri bildirimler sayesinde birey kendini diğerlerinin gözünden de görebilmeye, kendiliğini oluşturmaya başlar. Bu süreçte anahtar kelime için ‘ilişki kurma’ denilebilir. Kurulan ilk ilişkilerden itibaren birey deneyimler elde etmeye başlar. Öğrenmeleri ve yaşantıları sonucunda kişilerarası ilişkilerinde belli becerilere sahip olması beklenmektedir. Bu çalışmada da ele alınmış olan ilişki başlatma, duygusal destek, etki bırakma, kendini açma ve çatışma yönetimi bu becerilerden bazılarıdır.

Tüm bu çerçevede hem kendilik değeri hem de kişilerarası yetkinliğe etkisi olduğu düşünülen ebeveyn duygusal erişilebilirliği üniversite öğrencileri örnekleminde çalışılmış ve elde edilen sonuçların toplumun temelini oluşturan aile ve bu ailedeki ilişkilerin

kalitesinin artması için düzenlenebilecek eğitim programlarının hazırlanmasına, ruh sağlığı alanında destek veren uzmanlara ve destek almak isteyen/ gören danışanlara, seansların yapılandırılmasına, sağlıklı, içi dolu özgüvene sahip, kendisine ve diğerlerine duyarlı bireylerin yetiştirilmesinde tüm ebeveyn ve eğitimcilere, sonraki çalışmalara kaynak olması için diğer araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

- Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
- Kullanılan ölçme araçlarının veri toplamada yeterli olduğu varsayılmaktadır.
- Araştırmaya katılan tüm üniversite öğrencilerinin ölçek maddelerini ve kişisel bilgi formunu içten ve samimi bir şekilde cevaplandığı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırmadan elde edilen bulgular, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırmanın evreni, İstanbul ili Marmara Üniversitesi öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.
- Araştırmada ölçülmek istenen nitelikler, veri toplamada kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ebeveyne duygusal erişilebilirlik: Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin niteliğinin bir ifadesi olan (Biringen ve Robinson, 1991) ve sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisini gösteren önemli bir değişken (Lum ve Phrase, 2005) olarak görülen duygusal erişilebilirlik, temelde ebeveynin fiziksel olarak var olmasından farklı bir şekilde duygusal olarak o anda, orada, onunla olması anlamına gelmektedir.

Kendilik Değeri: Bireyin kendini algılayıp değerlendirmesi sonucunda ulaştığı, kendilik kavramını onaylamasından doğan beğeni durumudur (Rosenberg, 1965). Bir başka deyişle bireyin kendi değerliliğine ilişkin bireysel algısıdır (Battle, Jarrat, Smith ve Precht, 1988).

Kişilerarası Yetkinlik: Buhrmester, Furman, Wittenberg ve Reis (1988) kişilerarası yetkinlik kavramını, birtakım kişilerarası becerilerin toplamı olarak tanımlamaktadırlar. Bu beceriler, ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma, duygusal destek ve çatışma yönetimi şeklinde sıralanmakta ve bu becerilere sahip bireylerin kişilerarası yetkinlik düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmektedir.

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

Bu bölümde, araştırmanın temel kavramları olan ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik kavramlarına yer verilecektir.

2.1. Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik

2.1.1. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Bir çocuk için eğer anne ve/veya babanın fiziksel yokluğu söz konusu değil ise ebeveyn-çocuk ilişkisi adı verilen, ebeveynle çocuk arasındaki bağı, etkileşim örüntüsünü, çatışmaları içeren (Johnson, Kent ve Leather, 2005), güvenlik, yakınlık kurabilme gibi duygusal ihtiyaçların karşılandığı bir birlikteliğin oluşması beklenmektedir (Fine, Morland ve Schwebel, 1983). Ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuğun fiziksel gelişimin yanında, duygusal ve sosyal açıdan da gelişimi içine almaktadır (Dereli ve Dereli, 2017). Çocuk acıktığında annesi ya da babası tarafından doyurulurken bir yandan da karşısındakini, onunla birlikte de kendini keşfetmeye çalışır. Henüz konuşmanın olmadığı bu dönemde çocuk beden hareketleri ve anne-babasının yüzünde beliren ifadelerle sevgi, güven, tehlike, onaylanma gibi duygusal gelişimin temeli olan temaları anlayabilir. Sözlerin paylaşılmasından önce de duyguların paylaşılması durumu söz konusudur. Bu keşif sürecinde ebeveynin kokusu, bakışı, dokunuşu ile çocuk için duygusal ve sosyal yönden anlamlar belirlemektedir. Söz konusu anlamlar oluşurken; ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi ve önemi oldukça gereklidir (Knauth, 2000; Öngider, 2013). Buradaki ilişki ebeveyn ve çocuğun birbirini birbirini etkilediği iki yönlü etkileşime dayalı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anne ve çocuk arasındaki ilişki incelendiğinde; öncelikle her çocuk için var olduğu ilk bedeninin annesinin bedeni olduğu unutulmamalıdır. Doğum öncesinden itibaren başlaması mümkün olan anne-çocuk ilişkisi yaşamın ilerleyen dönemlerinde de diğer ilişkilere, çocuğun kendine ilişkin yargılarına yansımaktadır. Araştırmalar incelendiğinde çocuğu ile olumlu duygusal ilişki içinde olan annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha

uyumlu ve sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirdikleri görülmektedir (Flannagan ve Hardee, 1994).

Anne ve baba önemli iki figür olarak çocuğun bazı ortak ve farklı ihtiyaçlarını karşılamakta ve değer yargılarının oluşmasını sağlamaktadırlar (Popenoe, 1993). Anne çocuğunun açıklık, temizlik gibi kişisel bakımı ile ilgili olurken; baba daha çok oyun ve türevi aktivitelerle çocuğa eşlik etmektedir (Belsky, 1979). Anne ve babanın yaklaşımının birbirinden ayrışması sonucunda örneğin, çocuk için anne bir güven kaynağı olarak belirtilirken baba oyun arkadaşı olarak görülebilmektedir (Lamb, 2000). Annelik ve babalık rolleri değişen toplumsal cinsiyet rolleri, anne ve babalığa yüklenen anlamların farklılaşması gibi süreçler sonucunda günümüzde geleneksel babalık rolleri dışında babanın çocukla ilişkisine aktif olarak katılım gösterdiği, anneye eş bir şekilde süreci yönetmeye çalıştığı görülmektedir (Baruch ve Barnett, 1981). Bu durum göz önünde bulundurulduğunda *baba katılımı (father involvement)* adı verilen ve (a) etkileşim; baba ile çocuğun doğrudan ilişki kurabilmesi, (b) ulaşılabilirlik; fiziksel olarak orada bulunmasa dahi çocuğun babasını duygusal olarak ulaşılabilir görmesi, son olarak (c) sorumluluk; babanın çocuğuna ilişkin her alana (örneğin sağlıklı olması için doktora götürme, eğitim durumu için toplantılara katılma gibi) dair sorumluluk üstlenmesi olarak üç boyutu kapsayan bir kavram ile karşılaşılmaktadır (Lamb, 2010). Babanın aktif katılımı sonucunda çocuğu ile kurduğu ilişki incelendiğinde çocuğun iyi oluş (Yuan ve Hamilton, 2006), empati ve özgüven düzeylerine (Lamb ve Oppenheim, 1989; Lamb, Pleck ve Levine, 1977), zihinsel yeterliklerine ve problemin üstesinden gelme becerilerine (Easterbrooks ve Goldberg, 1984) daha az toplumca kabul edilmeyen davranışlar sergileyerek sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurmalarına olumlu etkisi olduğu görülmektedir (Kelly ve Lamb, 2000).

Görülmektedir ki kurduğu ilişki bakımından hem anne hem de babası ile gerçekten birlikte olan çocuk için her gelişim döneminde psikolojik, fiziksel, duygusal, bilişsel alanlarda etkili olmaktadır. Çocuk yalnızca erken çocukluk ya da ergenlik döneminde değil, aynı zamanda bir yetişkin olduğunda da anne ve babasının çocuğu rolünde olmaya, ebeveynine ihtiyaç duymaya, bu ilişkinin bir parçası olarak ilişkide kalmaya devam etmektedir (İçli, 2008).

Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki bugün psikoloji alanında pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Bu çalışmalar sonucunda; ebeveyn-çocuk ilişkisine etki eden faktörleri tanımak, değerlendirmek ve karşılaştırmalar yapmak gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır

(Saygı ve Balat, 2013). Ebeveyn-çocuk ilişkisine etki eden bu faktörlerden biri de anne-babaya duygusal erişilebilirliktir.

2.1.3. Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik

İnsanın dünyadaki varlığı ile birlikte ortaya çıkan ve topluma ait bir yapı olarak “aile” kavramı, geçmişten günümüze farklı biçimlere bürünerek değişikliklere uğrasa da her daim önemini koruyan, hemen her alandan araştırmacıların üzerine çalıştığı bir konu olmuştur (Hallaç ve Öz, 2014). Aile sözcüğünün neyi ifade ettiğine ilişkin tanımlar incelendiğinde görülmektedir ki “iki veya daha fazla kişinin birlikte yaşayarak oluşturduğu, duygusal ve sosyal bağların inşa edilerek güven, sevmeye ve sevilme, aidiyet, bağlılık gibi duyguların birlikte deneyimlenmesi” kavramın içeriğini oluşturmaktadır (Allender ve Spradley, 2005). Aile içinde ilk yaşantıların elde edilmesiyle birlikte bireyin farklı gelişim alanlarında – özellikle sosyal ve duygusal gelişimde – anne ve babanın önemli etkileri söz konusudur (Darling ve Steinberg, 1993; Skripkauskaitė vd., 2015). Hem bir yeni doğanken, hem okula yeni başlamış bir çocukken ya da arkadaşlarıyla daha çok vakit geçirmek isteyen bir ergenken ve yahut kendi çocuğu olmuş bir yetişkinin kısacası yaşamın her evresinde devam eden gelişim sürecinde bireye olumlu ya da olumsuz birçok dönütü olan etkenlerden biri de ebeveyne duygusal erişilebilirliktir.

Duygusal erişilebilirlik kavramının tanımına dair ilk çalışmalara bakıldığında “birbirleriyle etkileşim halindeki bireylerin birbirlerine gerçek ve samimi duygularını ifade etmesi ve bireyin diğer(ler)inin duygularına karşılık vermesi” olarak ifade edildiği görülmektedir (Emde ve Easterbrooks, 1985). Klinik alandaki ilk çalışmalar ise 1988 yılında Biringen, Robinson ve Emde ile başlamış, Biringen ve Robinson’un (1991), kuramsal bir kavramsallaştırmaya doğru gitmesi ile ebeveyn-çocuk iletişiminin kalitesi için anne duyarlılığı, yapılandırması, katılımcı olma(ma)sı, çocuğun verdiği tepkiler ve etkinliğine annesini dâhil etme(me)si çalışmada önemle vurguladığı noktalar olmuştur. Söz konusu etmenleri değerlendirmek adına “Duygusal Erişilebilirlik Ölçekleri”ni (Emotional Availability Scales) oluşturmuşlar ve ilerleyen aşamalarda annenin düşmanca olmaması (düşmanca duygular) da kavramsallaştırmaya dâhil edilerek ölçeklerin farklı gelişim dönemlerine göre çeşitli versiyonları hazırlanmıştır (Biringen ve Robinson, 1991; Biringen, Robinson ve Emde, 1998; Easterbrooks ve Biringen, 2005).

Duygusal erişilebilirliğin ebeveyn ve çocuk olmak üzere çift yönlü bir durum ve etkileşim temelli oluşu göz önünde bulundurulduğunda hazırlanan ölçeklerde ebeveyn ve çocuk için bazı davranış özellikleri değerlendirilmektedir (Biringen, Robinson ve Emde,

1998; Easterbrooks ve Biringen, 2005). Konuyla ilgili olarak bir yaşında çocuğu olan anne ve babalarla yapılan bir gözlem çalışmasında anne ve babaların çocuklarıyla geçirdikleri zaman içinde duygusal olarak ne kadar varlık gösterdikleri ve duygusal yeterlilikleri gözlemlenmiş ve sonucunda annelerin babalara kıyasla daha çok duygusal varlıklarını hissettirdikleri, annenin bu varoluşunun ardından çocuğun da ona aynı yönde karşılık verdiği görülmüştür (Volling, Mc Ellwain, Notaro ve Herrera, 2002). Ebeveyn ve çocuk için belirlenen bu davranış özelliklerinden ebeveyn için olanlar; ebeveyn duyarlılığı, ebeveyn yapılandırması, müdahale etme/müdahaleci olmama ile düşmanca duygular olmak üzere 4'e ayrılmaktadır:

1. *Ebeveyn Duyarlılığı*: Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) duyarlılık kavramından yola çıkılarak ifade edilen ve çocuğun hem fiziksel hem duygusal sinyallerine ebeveynin yanıt verme-tepkide bulunma sürecini içeren bir yapıdır (Biringen, 2000). Ebeveynin çocuktan gelen ipuçlarını doğru şekilde anlayıp alarak anında, duyarlı, uygun ve esnek bir biçimde yanıtlaması önemlidir (Easterbrooks ve Biringen, 2005). Ebeveyn duyarlılığı, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin klinik olarak hassas gözlemine dayanır ve gerçekleştirilen değerlendirmelerde bağlama ilişkin ipuçları da göz önünde bulundurulur. Örneğin, ebeveynin yakınlıkla ilgili sergilediği davranışlar ebeveynin duyarlılığını gösteren davranışlar olarak görünebilir ancak yapılan klinik değerlendirme ile ebeveynin gerçekten yakınlık gösterip göstermediği, gerçek bir olumluluğun söz konusu olup olmadığı da değerlendirilir ve eğer gerçek ve içten olmayan bir durum söz konusuysa bu tavır “görünürde duyarlı” olmaya işaret eder (Biringen, 2000).

2. *Ebeveyn Yapılandırması*: Ebeveyn yapılandırması ile ebeveynin çocuğun özerkliğine müdahale etmeden denemesini, öğrenmesini ve keşfetmesini, çocuğun kabul ettiği ve istediği yönde desteklemesi anlamına gelmektedir. Yapılandırma; kurallar koyma, sınırları belirleme, düzenlemeler yapma ve çocukla gerçekleştirilen etkileşimlerde uygun bir çerçeve inşa etmektir (Biringen, 2000). Yapılandırma boyutu aynı zamanda ebeveynin çocuğa yönelik önerilerini kapsamakla birlikte ebeveynin davranışının yanı sıra çocuğun bu tür davranışları nasıl anladığını ve karşıladığını da ifade etmektedir (Biringen ve Easterbrooks, 2005).

3. *Müdahale Etme/Müdahaleci Olmama*: Çocuğun özerk olma çabalarına müdahale etmeyip, aşırı koruyucu, çok baskın olmadan ebeveynin çocuk için duygusal olarak “o anda”, “onunla” ve “orada olması” olması anlamına gelmektedir (Biringen, Brown, Donaldson, Green, Krcmarik ve Lovas, 2000). Aşırı koruyuculuğa kaçmadan çocuğun gelişim döneminde uygun olarak özerkliğinin desteklenmesi bu yapıda önemlidir. Bu

boyut, bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde ebeveynin sözel ve sözel olmayan yollarla herhangi bir zorlama olmaksızın duygusal anlamda var olmasını belirtmektedir. Gelişimin bu dönemlerinde, ebeveynin doğrudan davranışlarından daha çok dolaylı yolları ve teknikleri kullanması gerekmektedir. Süreç ilerledikçe çocuğun davranışlarına müdahaleci olmamayı, ebeveynin duygusal anlamda var olmasını ve kararların alınmasında çocuğun özerkliğinin desteklenmesini içermektedir. Müdahaleci olmayan ebeveynler, çocuğun kaç yaşında olduğu fark etmeksizin, zor bir yaşam durumu ile karşılaştığında çocuğun kendi çözümlerini üretebilmesine olanak sağlamaktadır (Biringen, 2000).

4. Düşmanca Olmama/Düşmanca Duygular: Çocuğa karşı alaycı, sabırsızca, yüksek sesle, jest ve mimiklerle (örneğin memnun olunmadığının yüz ifadesi ile belli edilmesi) desteklenen açık veya gizli yapılan düşmanca davranışlar ve duyguların yanında çocukla sakin, sabırlı ve uyumlu bir şekilde etkileşimde olmak düşmanca olmamayı açıklamaktadır. Düşmanlık çocuk dışında ebeveynin kendisine, çevreye, nesnelere karşı olabilir, mutlaka çocuğa yönlendirilmesi gerekmez (Biringen ve Easterbrooks, 2012; Osofsky ve Fenichel, 1996). Ebeveynin eşyalara zarar verme ya da fiziksel olarak bir yakınına istismar ettiğine tanık olan çocuklar bunu düşmanca bulabilir. Düşmanca olmayan bir ebeveyn görece sakin ve kontrollü kalabilmektedir. Çocuk büyüdükçe düşmanca olmayan ebeveynin öfke ve gerilimlerini doğrudan eylemsel olarak dışavurmak yerine, “nedenler”i açıklama eğiliminde olacakları belirtilmektedir (Biringen, 2000).

Duygusal erişilebilirliğin çocuğa ilişkin davranış özelliklerine bakıldığında çocuğa ait tepkiler ve katılım olmak üzere iki boyutu içerdiği görülmektedir:

1-Çocuğa ait tepkiler: Çocuğun özerk olarak eylemlerde bulunması ile etkinliklerle meşgulken gelişim dönemi göz önünde bulundurularak ebeveyne duygusal tepkide bulunması arasındaki dengeyi ifade eder.

2-Katılım: Çocuğun oyun ve etkileşim temelinde ebeveynine duygusal erişebiliyor olması olarak ifade edilebilir. Katılım; göz teması kurma, sorular sorma, anlatma veya materyali ebeveynlere uygun, acele etmeden ve olumlu bir tarzda göstermeyi gerektirir (Biringen, 2000).

Sorce ve Emde (1981), ebeveyne duygusal erişilebilirliğin yalnızca fiziksel olarak yanlarında olmak değil ayrıca duygusal olarak da varlığının ifadesini anlamına geldiğini belirtmektedir (akt. Biringen, 2000). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin duygusal açıdan kalitesi çocuğun ruh sağlığı ve psikolojik iyi oluşu üzerinde önemli etkiye sahiptir (Kubicek, Riley, Coleman, Miller ve Linder, 2013). Ebeveynin fiziksel varlığı ile duygusal olarak

erişilebilir durumda olması üzerine yapılan bir çalışmada; anneden fiziksel olarak ayrılan ve annenin duygusal erişilebilir olmadığı bebekler karşılaştırılarak annenin duygusal açıdan erişilebilir olmadığı koşulda bebeklerin daha fazla ruhsal problem yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Field, 1986; akt. Lum ve Phares, 2005).

2.1.4. Kuramsal Açıklamalar

2.1.4.1. Bağlanma Kuramı

Dünyaya gözlerini açan bebeğin “Ben buradayım, hayattayım!” çağrısı doğumun ardından duyulan ağlamasıdır. Bu ağlama, yaşamda kalmak isteğinin bir belirtisi olarak ötekilere seslenme anlamına gelmektedir (Altan, 2019). Bebeğin bu ilk seslenişi ile başlayan süreç öncelikle yaşamında onu güvende hissettiren, onun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan, yaşama ait olduğunu belirtircesine bebeği kabul eden bir bakım verenle -ki bu genellikle anne olmaktadır- kurduğu derin bağ bebeklikten yaşamın son anına dek bireyin tüm hayatını etkilemektedir (Bowlby, 1969).

Başlangıçta ihtiyaçlarını karşılayan herkesle bağ kurmaya yatkın olan bebek daha sonra kendisine bakım veren bir kişiyi esas bağlanma figürü olarak seçmektedir (Bowlby, 1982; Ainsworth ve Bowlby, 1989). Bebeğin yemek, uyku, hastalık, korku vs. anlarında ihtiyaçlarını gözetip o huzursuzlanmadan ya da huzursuzlandığı anda onu fark edip harekete geçen, koruyucu ve yaşama dair ilk bilgilerin kaynağı olan kişi bağlanma figürüdür (Bowlby, 1969/1982). Bağlanma figürü ile kurulan ilişkinin ardından bebek örneğin esas bağlanma figürü annesi ise annesinin yanındaki babası, annenin destekçisi olan anneannesi ya da babaannesi gibi diğer bakım verenlerle de bağ kurmaya başlar ve annesine ulaşamadığında bebek diğer bağlanma figürlerini aramaya başlar (Ainsworth, 1979; Ainsworth ve Bowlby, 1989; Bowlby, 1969/1982).

Daha çok bebek açısından ele alınan bir kavram olan bağlanma ebeveyn açısından ilk kez Klaus ve Kennell (1976) tarafından ortaya konmuştur (akt. Goulet, Bell, Tribble, Paul ve Lang, 1998).

Daha sonra Ainsworth (1978) Yabancı Ortam Deneyinde, anne tarafından verilen tepkilerin bebekteki bağlanma davranışını etkilediğini gözlemlemiştir ve sonuçta “maternal davranış” kalıbını öne sürmüştür. Muller (1994) maternal bağlanmayı “anne ve bebek arasında gelişen ve sürekliliği olan bir sevgi ilişkisi” olarak açıklamıştır (akt. Kavlak ve Şirin, 2009). Anne-bebek bağlanmasına ilişkin doğum öncesi bağlanmaya dair de çalışmalar mevcuttur (Cranley, 1981; Deutsch, 1944, akt. Condon, 1985). Annelik

rolünün kadında gelişimi, anneliğe hazırlık, bebeği koruma isteği, bebekle konuşma, karnındaki bebeğin tepkilerine dokunarak karşılık verme gibi davranışlar doğum öncesinde anne-bebek bağlanmasına yönelik davranışlardır (Cranley, 1981, Leifer, 1977; akt. Cranley, 1981).

Anne- bebek bağlanması konusuna daha çok ağırlık verilerek çalışmalar yapılırken baba-bebek bağlanmasına ilişkin oldukça azdır. Oysa yapılan sınırlı sayıdaki araştırma göstermiştir ki bebekler birinci yaşını tamamladıktan sonra babalar da birinci bağlanma figürü olma durumunu annelerle paylaşmaktadır (Bowbly, 1982). Babanın bebeğiyle gurur duyması ve bebeğini sahiplenmesi güçlü bağlanma ilişkisinde görülmektedir (Condon vd., 2008). Yine babalarla doğum öncesi baba-bebek bağlanmasına yönelik yapılan çalışmalar göstermiştir ki bu süreç baba için de anne ile benzer gerçekleşmektedir (Schodt, 1989).

Teoriden anlaşıldığı üzere anne ve baba bebek ile yakın ilişki kurduğunda, bebeğini isteklerini anlayarak daha iyi yanıt verir. İhtiyaçları karşılanan bebek duygusal açıdan da rahattır ve bu durum da ebeveynin yeterlilik hissini kuvvetlendirir, sonuçta karşılıklı bir etkileşim, bir alışveriş gerçekleşir (Goulet vd., 1998).

2.1.4.2. Ayrışma-Bireyleşme: Mahler'in Gelişim Kuramı

Bireyin yaşamında birbiri ile iç içe olan ancak ilerleme biçimi birbirinden farklı olan iki gelişim çizgisinden söz edilmektedir (Topçu, 2016). Bu iki çizgi Mahler, Pine ve Bergman (1975) tarafından ortaya konan, bireyin gözlemlenebilir ve net olarak ifade edilebilecek biyolojik doğumundan farklı olarak psikolojik doğumunun gerçekleşmesine denk gelen ayrışma-bireyleşme süreçlerini ifade etmektedir. Ayrışma-bireyleşme kuramı; Mahler'in otistik ve psikoz tanımlı çocuklarla çalışırken fark ettiği, doğuştan itibaren bu bebeklerin bağımlı olmaları ve gelişim açısından bir ayrışmanın olması fikri ile gelişmiştir (Mahler ve Gosliner, 1955). Ayrışma-bireyleşme dönemi Mahler'in (1967) gelişim kuramında; bebeğin 6.-24. aylık dönemine denk gelen ve bebeğin anne ile kurduğu ilişkisinden nasıl ayrıştığını ve bireyleşmeyle nasıl sonlandığını açıklayan süreç üç alt döneme ayrılmış, alt dönemler: 1) Farklılaşma, 2) Alistırma ve 3) Yeniden yaklaşma olarak belirlenmiştir:

1.Farklılaşma (6.-9. aylar); ayrışma-bireyleşme evresinden bir önceki evre olan sembiyotik dönemde bebek dikkatini yoğun olarak anneye yöneltirken, farklılaşmanın başladığı 6. aydan itibaren anne veya kendi üzerinden alıp başka nesnelere yöneltmeye başlamaktadır. Farklı nesnelere dikkatini verdikçe farkındalığı artan bebek giderek anneyi

de farklı değerlendirmektedir. Bu dönemde söz konusu olan dikkatin yön değiştirmesinde, bebeğin uyanık olduğu saat sayısının artması ve nesne sürekliliği kavramının ilk kez ortaya çıkması etkilidir. Kendini “anneden farklı mı/ değil mi”, “anne ile ilişkisi nasıl” sorularına yanıt bulmakla meşgul eden bebek örneğin annesinin saçını çekmek gibi denemelere girişmektedir. Bu denemeleri annedeki nesneleri daha yakından inceleme, anneyi iterek ondan uzaklaşmaya çalışma izlemektedir. Bebek bu davranışlarıyla annenin orada ve onunla bulunup bulunmayacağını tekrar tekrar test etmektedir. Anne ile kendisinin ayrı olduğunu fark ederken bir yandan da anne ile ilişkisinde elde ettiği güvenli/güvenli değil bilgisi edinilmeye başlamaktadır. Anneden farklılaşma ile bebek diğer yüzlere bakmakta, farklı kişilerle ilişki kurmakta ve bunları da annesi ile karşılaştırmaktadır.

2. Alıştırma (9.-15. aylar); anneden ayrılık için bebeğin yaptığı alıştırmalarının bir ürünü olarak bebeğin dikkatini diğer cansız nesnelere yöneltmesidir. Nesne sürekliliğinin gelişmesi, bebeğin yürümeye başlaması ile birlikte bebek anneden daha uzağa giderek yeni keşiflerde bulunmaktadır. Bu dönemde bebeğin özerkliğine saygı duyularak desteklenmesi ya da tam tersi olarak engelleyici girişimlerde bulunulması yaşamın hem bu aylarında hem de ilerleyen evrelerinde kişiliğin gelişimi için oldukça önemlidir.

3. Yeniden yakınlaşma (15.-24. aylar); anneden farklı olduğunu bilen çocuk isteklerinin de farklı olabileceğini kavramaya başlar. Bu dönemde çocuk, isteklerinde ısrar ettiğinde anneyi kaybedeceği ile isteklerini göz ardı ettiği ve vazgeçtiğinde kendine yönelik gücünü kaybedeceği ikileminde kalmaktadır. Bu ikilem çocuğun zaman zaman anneye çok bağımlı zaman zaman da anneden aşırı bağımsız bir tutum sergilemesine yol açmaktadır. Bu ikilemi çözmeye çalışırken çocuğun karşılaşılabileceği annenin müdahaleci, tutarsız ya da örseleyici davranışları çocukta yoğun bir ambivalansın yaşanmasına neden olabilmekte ve bu da çözümü engellemektedir. Anne bu çözüm sürecinde olumlu davranışlar sergilediğinde çocuk annesinin ilgisini yitirmediği ve kendisi de özerkliğini muhafaza edebildiği için daha olumlu bir gelişim göstermektedir.

Bu dönem de baba ile çocuk arasındaki ilişki de önemlidir. Yaşamın ilk dönemlerinde bebek için genellikle birincil bakım veren kişi anne olduğu için bebeğin anne ile kurduğu ilişki daha fazla öne çıkmaktadır, ancak bilinmektedir ki baba da bebek için önemli nesnelerden biridir. Anne ile kurulmuş olan ilişki çocuk ve baba arasındaki ilişkinin de yönünü etkileyen bir faktör olmakla birlikte bu dönemde çocuk ile anne arasındaki çözüm isteyen durumlarda babanın etkisi de önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ergenlikte gündeme tekrar gelen ayrışma-bireyleşme süreci, Mahler'in kuramındaki yeniden yakınlaşma döneminde yaşanan krizin yeniden gündeme gelmesi olarak tanımlanmaktadır.

Ergen gelişim dönemi gereği bağımsızlaşmak istemektedir. Bu istek karşısında ergenin girişimleri kimi zaman bazı anne-babalar tarafından kontrol edilemez ya da riskli olarak görülmekte ve anne-baba müdahale etmek, karşı çıkmak gibi davranışlar sergilemektedir. Tam tersi şekilde destekleyici anne-baba tutumlarına da rastlamak mümkündür. Blos (1967), ayrışma sürecinden ziyade ergenlikte ebeveynle yeniden yakınlaşma sağlanacağı için bireyleşmenin üzerinde durmaktadır.

Josselson (1988), Mahler'in ve Blos'un görüşlerini temel alarak ergenlikteki ayrışma-bireyleşme sürecini dört gelişimsel alt dönemde açıklamıştır:

1) *Farklılaşma*: Ergenler, ebeveynlerinden farklı davranışlar sergilediklerine, farklı düşündüklerine ve farklı hissettiklerine inanmalarından dolayı ebeveynlerinin söylediklerine, yaptıklarına karşı çıkma davranışları meydana gelebilmektedir.

2) *Pratik yapma ve deneyim kazanma*: Ebeveyne itiraz etmenin ve bu itiraz sonucunda bağımsızlık kazandığını, bunu sağlamlaştırması gerektiğini düşünen ergen, ebeveyninden farklı davrandıkça daha güçlü olacağına inanmaktadır.

3) *Uzlaşma*: Akranlarıyla daha ilgili olan ergenler özerk olmanın getirdiği kaygı durumu ve anne-babasının ilgisini, dikkatini ve sevgisini yitirmek istemediği için ebeveynlerine yeniden bağ kurmaya ihtiyaç duyarak yakınlaşmaktadırlar.

4) *Pekiştirme*: Birey bu zamana kadar geçen süreçte edindiği deneyimleri gözden geçirerek özerklik ve aile ilişkileri arasındaki dengeyi sağlamaya çalışmaktadır.

Ayrışma-bireyleşme süreci göz önünde bulundurulduğunda görülmektedir ki keşfetme özerklik için ebeveynin destekleyici olması önemlidir. Mahler, Pine ve Bergman (1975), anneden gelen desteğin çocuğun keşfedici olması için onu teşvik eden bir unsur olduğuna işaret etmektedir. Bu sayede çocuğun özerkliği desteklenmekte ve süreç içinde duygusal erişilebilirlik için güvenli bir temel yapı oluşturulmaktadır.

2.2. Kendilik Değeri

2.2.1. Kendilik

Kendilik kavramı en kısa ve net ifadeyle “ben” anlamına gelmektedir (Cooley, 1958). Yaşantılarımız sonucunda elde ettiklerimize dair algılarımızı içermektedir. Ayrıca kendimizin yanı sıra başkalarını anlamada başvurduğumuz bir kaynaktır (Markus, Moreland ve Smith, 1985).

Kendilik kavramını ilk kez kullanan William James'e (1890, akt. Söner, 2019) göre kendilik maddi, sosyal ve ruhsal olarak üç boyuttan oluşan bir yapıdadır. Bireyin sahip olduğu bedeni, ailesi, sahip olduğu mal-mülk maddi kendiliği, çevresindeki diğer insanlardan kendine dair edindiği bilgiler sosyal kendiliği oluştururken kendisine ilişkin değerlendirmeleri de ruhsal kendiliğini ifade etmektedir (Elmas, 2009).

Adler ise kendiliği karar verebilme yetisine sahip olan bir sistem olarak açıklamıştır (akt. Buluş ve Cevher, 2007).

Franzoi'ye göre kendilik; sosyal ve olgun bir birey olarak etkileşim halinde olmayı ve farkındalığı içeren sosyal bir varlık olarak tanımlanmaktadır (akt. Sümer, 1999). Fromm'un da ifade ettiği üzere kendiliğin gelişimi bireyin yaşamını sürdürdüğü toplumun ve kültürün özelliklerinden ayrı düşünülemez. Birey kendiliğinin farkına vararak kendiliğin gelişimi ve dönüşümü sürecinde arzuları, ihtiyaçları ile toplumun beklentilerini ortak noktada buluşturmaya çalışmaktadır (Oğurlu, 2006). Halihazırda birey kendiliğine ilişkin değerlendirmelerde bulunurken toplum tarafından onaylanan ve kabul gören standartları kriter olarak belirlemektedir (James, 1890; akt. Söner, 2019).

2.2.2. Kendilik Değeri

Bireyin sahip olduğu özelliklere ilişkin algısı kendiliği oluştururken, algıladığı kendiliğine ilişkin duygu ve düşünceleri de kendilik değerini ifade etmektedir (Burger, 2006). İngilizce'de "self-esteem" olarak karşılanan kendilik değeri Psikoloji Terimleri Sözlüğü'nde, "benlik saygısı, öz saygı ve kendilik değeri" kavramları ile karşılık bulmaktadır. Farklı çevirilerinin bulunduğu kavramın yapılan çalışmalarda "benlik saygısı" (Kararımak ve Çetinkaya, 2016; Oktan ve Şahin, 2010; Özkan, 1994), "benlik değeri" (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008; Tanç, 1999) "öz saygı" (Avşaroğlu ve Üre, 2007; Türkmen, 2012; Yılmaz ve Altınok, 2010), "kendilik saygısı" (Gürkan, 1990; Sarı, 2007), "kendilik değeri" (Bahadır-Yılmaz, 2015; Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005; Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen, 2017; Tezer ve Demir, 2001; Totan, 2011) olarak kullanımına rastlanmıştır. Bu çalışmada ise kendilik değeri kavramını kullanmak tercih edilmiştir.

Rosenberg (1965), kendilik değerini bireyin kendine dair olumlu ya da olumsuz değerlendirme ve tutumları olarak açıklamaktadır. Yani bireyin kendisini ne kadar kabul ettiği, ne kadar sevdiği, kendisiyle ne kadar ilgili olduğu, kendine ne kadar şefkat ve anlayış gösterdiği ile ilgili inanışdır.

Bu sayede birey kendi yaşamına, kişiliğine, düşünce yapısına, duygusal durumuna ilişkin bilgi sahibi olarak yaşamına yön verebilir. Geçtan (1993) kendilik değerini kendi deneyimlediği olaylar sonucunda ortaya koyduğu kendine verdiği değer durumu olarak ifade etmiştir. Birey bulunduğu ortamda yaşantı sahibi olurken yeterli hissedip sevilerek ve sayılarak kendisinin değerli olduğunun farkında ise bu onun yüksek bir kendilik değerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durumda denilebilir ki birlikte aynı ortamı paylaştığımız insanların bize karşı davranışları, bizimle ilgili düşünceleri kendilik değerimizi etkileyici niteliktedir. Çünkü birey toplumdan ayrı düşünülemeyen, ilişki içinde olan, sosyal bir varlıktır.

Maslow da geliştirmiş olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinde alt basamaktan üst basamağa doğru gidildikçe kendilik bilincinin arttığını ve bunun giderek önem kazandığını vurgulamıştır (akt. Morris, 2002). Basamaklarda yer alan sevgi, ait olma ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanması kendilik değerinin oluşumunda oldukça etkili olmaktadır (Şahin, 1994).

Kendilik değeri sosyal yönüyle aslında öğrenilen bir kavramdır demek mümkündür (Erşan, Doğan ve Doğan, 2009). Öğrenmeler sonucunda birey kendini olduğu haliyle kabul edebilir, sevmeye ve değerli olmaya layık bulur (Yörükoğlu, 2000). Kendilik değerine ilişkin araştırmalar incelendiğinde bireyin cinsiyet, sağlık durumu, sosyoekonomik düzeyi, eğitim durumu, ebeveyninin mesleği ve eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası gibi sosyodemografik değişkenler kendilik değeri üzerinde etkili olan faktörler olarak ortaya çıkmıştır (Aktuğ, 2006; Erman, 1997; Türk, 2007; Yavuzer, 2006;). Ayrıca bireylerin yaşam içinde karşılaştığı ruhsal veya fiziksel rahatsızlıklar, organ kayıpları gibi durumlar da kendilik değeri üzerinde etkili olmaktadır (Reese, 2008). Yaşamın pek çok alanında etkileri gözlemlenen kendilik değeri zaman zaman farklı düzeylerde kendini gösterebilmektedir (Çağlar, 1993).

Kendilik değeri düşük olduğunda birey kendini daha geri planda tutabilir, diğer insanlarla iletişime daha az girebilir (Steinberg, 2007). Zayıf yanlarını göz önünde bulundurarak bu doğrultuda davranışları daha çok kendilerini aşağıda, yetersiz, güçsüz gösterebilirler (Baumeister ve Tice, 1986). Kendilik değerinin kişilerarası ilişkilerdeki etkisi de burada görülmektedir. Kendilik değeri düşük olduğunda birey ilişkilerine bağımlılık geliştirebilir (Yenidünya, 2005).

Kendilik değerinin bireyde yüksek olduğu durumlarda ise daha uyum sağlayıcı, etkileşim halinde olan ve yaşamdan keyif alan, doyum sağlayan birey söz konusu olmaktadır (Güçray, 1989). Diğer insanlarla etkileşimleri her zaman olumlu olmak zorunda değildir

ve bunun bilincinde olarak örneğin; gelen eleştiriler olduğunda bunlar bireyde yıpratıcı bir rol oynamamaktadır (Kazumata, 1999). Kendine güveninin de yüksek olması, kendini değerli bulması ve ilişkilerinde girişimci olması da bunda etkili olabilmektedir (Sam, Sam ve Öngen, 2010). Hem kendilerine ilişkin olumlu algıları hem de diğerlerini kabul edilebilir gördükleri için kendileri ve diğerleri ile ilişki kurma beceri düzeyleri yüksektir (Baldwin ve Keelan, 1999).

2.2.1. Kuramsal Açıklamalar

2.2.1.1. Psikanalitik Kuram

Psikanaliz ekolü kendi içindeki uzantılarıyla kendilik değeri kavramını açıklamaya çalışmışlardır. Freud'un insanın ruhsal aygıtını tanımlarken kullandığı ego kavramı kendilik kavramını karşılamaktadır. Ona göre ego yani kendilik yaşamın ikinci yılında gelişirken id ve süperegö arasındaki dengeyi sağlayan bir mekanizmadır. Dengeyi sağladığında, ihtiyaçları giderildiğinde yani erken dönem yaşantılarında sevilen, değer verildiğini hisseden bireylerin kendilik değerinin de yüksek olacağını söylemektedir.

Jung, Freud'dan farklı olarak egonun bilincin diğer insanlarınkinden farklı hale gelmesiyle oluştuğunu öne sürmektedir. Kişiliği parçalara ayıran Jung, kendiliği kişiliğin bütünü temsil eden bir yapı olarak görmektedir. Kollektif bilinçdışı adını verdiği insanlığa ait geçmiş bilgilerle bilincin karşı karşıya geldiği durumlarda dengeyi sağlayan yapının kendilik olduğunu savunmaktadır. Bu durumda kendilik hem bilinci hem de kollektif bilinçdışından gelen bilgilerle oluşur.

Kendiliğin ve dolayısıyla kendilik değerinin yaşam boyu gerçekleşen ya da gerçekleş(e)meyen olaylardan etkilenip dinamik bir yapıya sahip olduğunu söyleyen Erikson (1950) kuramında ilk basamakta güvenle birlikte kendilik değerinin temellerinin oluştuğunu, ardından gelen özerklik girişimlerinde ebeveyni tarafından görülen, duyulan, yanında olunan ve desteklenen çocuğun kendilik değerini olumlu olarak sağlamlaştırdığını söylemektedir.

2.2.1.2. Kişisel Kuram

Kendilik değerinin bireyin kendiliğine ilişkin değerlendirmesi ile oluştuğunu öne süren kuramda James, bireyin gerçek ve ideal kendilikleri arasındaki orana dikkat çekmektedir. Birey gerçekten sahip olduğu özellikleri ile oluşturduğu kendiliğine uygun davranışlar sergilediğinde, düşündüğünde veya hissettiğinde olumlu kendilik değerine sahip olmaktadır (McDonald, Saltzman ve Leary, 2003). Kişisel kuram sağlıklı bir kendilik

değerinin oluşması için bireyin diğer insanların görüşlerinden etkilenmeden bu değerlendirmeyi kendilerinin yapmaları gerektiğini savunmaktadır.

2.2.1.3.Kişilerarası Kuram

Sullivan' a (1996) göre kendilik değerinin en önemli etkeni kişilerarasında kurulan ilişkidir. Sullivan'ın çalışmalarının bir uzantısı olarak Leary (1957), kendilik değerinin oluşabilmesi için diğerlerinin görüşlerine ve değerlendirmelerine ihtiyaç duyduğunu, diğerlerinin fikirlerine önem verilmesinin kendilik değeri için olumsuz bir faktör olmadığını aksine bireyin kendilik değerinin olumlu ya da olumsuz olmasını belirleyen bu değerlendirmeler olduğunu ifade etmektedir. Yani örneğin dürüst olmak diğerleri tarafından değer verilen bir özellik ise ve birey dürüst olduğu takdirde kendilik değerinin de yükseleceğine inanabilmektedir. Ayrıca birey, diğerlerinin kendisi hakkında ne düşündüğüne önem vermektedir. Bu yüzden kendisi ile ilgili herhangi bir olumsuz yargı oluşmaması ve kendilik değerini azaltmamak için çaba göstermektedir (Geçtan, 2008).

2.2.1.4.Fenomenolojik Kuram

Rogers kendilik değerini, bireyin nihai hedefi olan kendini gerçekleştirme hedefinin ve diğerleriyle etkileşimi ile edindiği öznel değerlendirmelerinin ürünü olarak ifade etmiştir. Gerçek kendilik ve ideal kendilik arasındaki makasın açılmasının kendilik değerini olumsuz yönde etkileyeceğini belirten Rogers, eğer birey koşulsuz anlayış ve sevgi ile ilk ilişkilerini kurduysa olumlu bir kendilik değerinin, kendisini gerçek kendiliği ve ideal kendilik arasında oluşabilecek çatışmayı engelleyeceğini düşünmektedir.

Hümanist anlayışı benimseyen Maslow da oluşturduğu ihtiyaçlar hiyerarşisinde; alt düzeydeki ihtiyaçların giderilmesinin ardından, üst düzeydeki ihtiyaçların öne çıkmaya başladığını ve kendilik bilincinin önem kazandığını ifade etmektedir (Morris, 2002). Kendilik değeri basamağı için temel gereksinimlerden biri kendilik değerinin yüksek olması olarak belirtilmektedir (Şahin, 1994).

2.2.1.5.Karşılaştırma Kuramı

Birey kendilik değerine dair fikir oluştururken bu fikirleri doğrulamak ya da yanlışlamak için diğerleri ile karşılaştırmaya ihtiyaç duymaktadır. Ailede, okulda, dernekte veya başka gruplarda var olmak, varlığını sürdürmek, varlığını kabul ettirmek için birey bu kıyaslama ile hareket etmektedir. Birçok durum ve koşulda kendini değerlendirmede birey sosyal karşılaştırma sonucunda elde ettiği bilgileri kullanmaktadır (Klein, 1997). Buradan yola çıkarak Festinger bireylerin çeşitli sıfatlara (güzel, zeki, başarılı, uslu vb.)

sahip olup olmadıklarını onaylatmak için sosyal karşılaştırmaları yaptıklarını öne sürmektedir. Festinger örnek olarak; iki gruptan oluşan, birinci gruba verilmiş olan görevde başarılı, diğer gruba başarısız oldukları söylenen Hochbaum'un deneyini vermiştir. Araştırmaya katılan deneklerin hepsine gruptaki çoğu kişinin düşüncelerinin kendi düşüncelerinden farklı olduğu ifade edilmiş, ancak başarılı olduğuna inananlar düşüncelerini savunurken; başarısız olduğuna inanmış olanlar ise düşüncelerini değiştirmeye daha yatkın davranmışlardır.

2.4. Kişilerarası Yetkinlik

İnsan Ne ile Yaşar? sorusuna yanıt olarak yazdığı kitapta Tolstoy (1885; çev. Çiftçikaya ve Günçe, 2010) diyor ki:

“Anladım ki Tanrı insanların birbirlerinden ayrı ayrı değil, tek vücut halinde yaşamalarını istediğinden, her birine kendi ihtiyaçlarını değil, her birine hepsi için gerekli olan şeyleri ilham ediyor.”

Tolstoy'un söz konusu ifadesi aslında insanın insana neden muhtaç olduğunu açıklar niteliktedir. Hayatı karşılaşmalarla dolu olan insan için; diğerleri tarafından onaylanma, anlaşıldığını fark etme, başlattığı ilişkiyi sürdürme önemli ihtiyaçlar arasındadır. İhtiyaçların kaynağına dayanarak karşılıklı olmakla kendini gösteren kişilerarası ilişkiler düşünsel, duygusal ve davranışsal süreçleri kapsamaktadır (İmamoğlu, 2009). Bu süreçler; ilişkinin başlatılmasından devamına hatta bazı ilişkilerde sonlandırılmasına kadar gerçekleşirken bireyin bazı becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu çerçevede kişilerarası yetkinlik kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Yetkinlik kavramı incelendiğinde; toplum temelli olarak toplumda aykırı olan olmayıp çevresinden beklenen şekilde davranması ya da gelişim temelli olarak da yaşından beklenebilecek olan o yaşa özgü görevleri yerine getirebilmesi şeklinde iki farklı yaklaşımla açıklanmaktadır (Waters ve Sroufe, akt. Şahin, 2013).

Kişilerarası ilişkiler söz konusu olduğunda yetkin olan bireylerin hangi özelliklere sahip olması gerektiği ile ilgili olarak ilk çalışmaları yapan Thorndike sosyal zeka kavramından bahsederek insanların birbirleriyle ilişki kurabilmeleri için gerekli olduğunu öne sürmüştür (akt. Toker ve Kuzgun, 1968). Sosyal zeka, sosyal beceri ve sosyal özyeterlik kavramlarının sosyal yetkinlik (social competence) ile eş değer olduğu ve birbirlerinin yerine kullanılabilecekleri ifade edilmektedir (Gresham ve Reschly, 1987; Nezlek, 2001). Sosyal yetkinlik, “kendisi ve diğerlerince başarılı olarak algılanan bireyin duygusal kontrollerini kullanıp sosyal ve bilişsel becerilerini geliştirerek bunu ilişkilerine

yansıması” olarak açıklanmaktadır (Yeates ve Selman, 1989). Tanımlar incelendiğinde sosyal yetkinliğin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu, biliş, duygu ve davranış bağlamında bireyin kendisine ve diğerlerine ilişkin yargılarının söz konusu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Şahin, 2013).

Kişilerarası yetkinlik ise ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma, duygusal destek ve çatışma yönetimi alt boyutlarından oluşan beceriler bütünüdür (Buhrmester vd., 1988). Bireyin karşılaştığı diğeri ile ilişki başlatabilmesi, karşısındakinin ilişkiye devam etmesine yardımcı olacak şekilde etkili olmasını, kendi duygu ve düşüncelerini uygun şekilde ifade edebilmesini, karşısındakinin duygu, ihtiyaç ve amaçlarını anlayabilmesini ve hayatı birlikte daha yaşanılabilir bir hale getirebilmesini içermektedir (Baytemir, 2015).

Buhrmester ve diğerleri (1988), kişilerarası görev alanları ve kaliteli bir etkileşim için gerekli davranışsal özellikler olarak kişilerarası yetkinliği iki başlık altında değerlendirmişlerdir:

Görev alanları; bireyin kurduğu ilişkilere dair alanyazın incelenerek ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma, duygusal destek ve çatışma yönetimi olmak üzere kişilerarası yetkinlik beş görev alanına ayrılmaktadır.

Davranışsal özellikler; belirtilen görev alanlarından ilişki başlatmada bireyin yeni bir ilişki kurmadaki motivasyonu, etki bırakmada haklarının farkında olup gerektiğinde savunabilmesi, kendini açmada kendine ait bilgileri paylaşması, duygusal destekte zor zamanlarında karşısındakine yardımcı olmaya çalışmasını ve son olarak çatışma yönetiminde bireyin kurmuş olduğu ilişkilerinde zıtlıklara dayalı problemlerle karşılaştığında bununla başa çıkabilmesidir.

Kişilerarası yetkinliğe ilişkin bu görevleri yerine getirebilen bireyler zor durumlarla başa çıkabilme çevresinden destek alabilme becerilerinde de yeterli olmaktadır (Cohen, Sherrod ve Clark, 1986).

2.4.1. Kuramsal Açıklamalar

2.4.1.1. Nesne İlişkileri Kuramı

Freud (1917; akt. Çolakoğlu, 2012), kişilerarası ilişkileri ile nesne ilişkileri kavramıyla eşleştirmiş ve nesne kaybının depresyona sebep olduğunu belirtmiştir. Psikanalitik ekolün bir uzantısı olan Nesne İlişkileri Kuramı kendiliğin diğerleriyle kurulan etkileşimle oluştuğu fikrine dayanmaktadır. Nesne kavramı ile en genel ifade ile dış dünyadaki diğer bireyler ve imgeleri sembolize edilmektedir. Kişilerarası ilişkiler de bireyin dış dünyası

anlamına gelmektedir (Kaya, 2010). Diğer bireylerle olan ilişkileri ile bireyin ilk ilişkilerinden itibaren edindiği içselleştirilmiş temsillerin etkisini taşımaktadır (Geçtan, 2002). Kurduğu ilişkilerle birey içsel hedeflerine ulaşmaktadır (Hirschfeld, Klerman, Gough, Korchin ve Chodoff, 1977).

2.4.1.2. Bağlanma Kuramı

Bireyin yaşamında etkileri kalıcı olan bağlanma sürecinde oluşan birincil bakım veren ile bebek arasındaki ilişkinin yansımaları yaşam boyu kişilerarası ilişkilere yansımaktadır (Schneider, Atkinson ve Tardif, 2001). Harlow'a (1958) göre anne ve çocuk arasında oluşan kuvvetli bağın ilerleyen yaşam dönemlerinde en önemli katkısı, diğerleriyle kurulan ilişkilerde güven duygusunun oluşmasına kaynaklık etmesidir. Bu durumun sebeplerinden biri bağlanma esnasında oluşan nörobiyolojik yapının aynı kalmasıdır (Warren, Bost ve Roisman, 2010). Bartholomew ve Horowitz (1991) çalışmaları sonucunda yetişkin bağlanma stillerini dört gruba ayırarak kişilerarası ilişkilerin işleyişini şöyle ifade edilmiştir:

Güvenli (secure) bağlanma stilindeki bireyler hem kendilerini hem de diğerlerini değerli, güvenilir, destekleyici, sevmeye layık olarak değerlendirmekte ve bu sayede de rahat bir biçimde ilişki kurabilmekte, ilişki içinde aldıklarını verip verdiklerini de alabilmektedirler.

Saplantılı (preoccupied) bağlanma stilindeki bireyler, kendilerine ilişkin olumsuz ifadelerle sahipken diğerlerini ulaşamaz, mükemmel, üstün niteliklere sahip, değerli olarak nitelendirerek kişilerarası ilişkilerinde kendilerini kanıtlamaya çalışmaktadırlar. *Korkulu* (fearful) bağlanma stilinde, bireyin kendini de diğerlerini de değersiz, yeterli olmayan, güvenilmez algılaması durumu, ilişki kurmaktan kaçınmasına neden olmaktadır.

Kayıtsız (dismissing) bağlanma stiline sahip olan bireyler özerklik için çabalarken diğerleri ile ilişkilerinin değersiz olduğu görüşüne sahip olmaktadır.

Ebeveynle kurulan güvenli bağlanmanın, yüksek düzeyde kişilerarası yetkinlikle (Paulk, 2008), olumlu arkadaş ilişkisiyle (Doğan, Karaman, Çoban ve Çok, 2012; Engels, Dekovic ve Meeus, 2002), atılganlık, sosyal beceri, sosyal yeterlikle (Moretti ve Peled, 2004; Onur, 2006; Ross ve Fuertes, 2010), olumlu iletişim becerileriyle (Guerrero ve Jones, 2005), çatışma yönetimiyle (Ben Ari ve Hirshberg, 2009), kendini açmayla (Çetinkaya ve Akbaba, 2011; Mikulincer ve Nachshon, 1991) olumlu yönde ilişkili bulunmuştur.

2.4.1.3. Sullivan'ın Kişilerarası Kuramı

Sullivan (1953) bireyin yaşamın erken dönemlerinde deneyimlediği ilişki biçimlerinden yola çıkarak kişiliğini oluşturduğunu belirtmektedir. Bireyin kendisinden çok davranışlarıyla ve bu davranışların da ortaya çıktığı kişilerarası ilişkileri bireyi tanımak için bir alan olarak görürken, psikopatolojik semptomların tedavi sürecinde yine bu alana vurgu yapmaktadır (Budak, 2005). Kuram, bireyin bebeklikten itibaren herhangi bir fiziksel, duygusal, sosyal ihtiyacı söz konusu olduğunda bunu karşılamak adına kişilerarası ilişkilere başvurduğunu ve sevgi, yakınlık, birliktelik gibi ihtiyaçları kişilerarası ilişki ihtiyaçlarına dönüştüğünü kabul etmektedir (Sullivan, 1953).

Bebeklikte kurulan ilk ilişkilerle birlikte birey kişileştirme (personifikasyon) adı verilen kendine ve diğerlerine dair zihinsel imgeler oluşturur (Evans, 2005). Bebeğin ihtiyaçları karşılandığı ya da karşılanmadığı takdirde neler olup bittiği ile ilgili olarak meydana gelen deneyimler sonucu elde edilen kişileştirmeler bir defa oluştuktan sonra bireyin ilerleyen yaşam dönemlerinde aynı kişileştirmelere göre ilişki kuracaklarını belirtilmektedir (Sullivan, 1996).

2.1.1.4. Bilişsel Kişilerarası Kuram

Bilişsel çalışmalar ile kişilerarası ilişki çalışmalarına bilişsel kurama dayalı bütüncül bir model ortaya koymaya çalışan Safran (1990) biliş, duygu ve davranışın kişilerarası ilişkilerde oluştuğunu öne sürmektedir. Yani bilişe, duyguya, davranışa bakılırken kişilerarası ilişkiler göz önünde bulundurulmalıdır. Bebek kurmuş olduğu ilk ilişkilerle gelişim süreciyle de bağlantılı olarak kendiliğine ve diğerlerine ilişkin kişilerarası şemalar oluşturur ve kalıcılığı yakalayarak sürekli hale gelen şemalar sonucunda diğerleriyle etkileşimle “bilişsel kişilerarası döngü” adı verilen yapı oluşur (Safran, 1990).

“Kontrol” ve “birlikte” olma şeklinde iki boyutlu olan bu yapıda karşıtlılık prensibine dayanan kontrol boyutundaki davranışsal özellikler; “baskın” ve “pasif” iken tamamlayıcılık prensibine dayanan birlikte olmak boyutundaki davranışsal özellikler; “dostça” ve “düşmanca” terimleri ile tanımlanmaktadır.

Safran (1990) çekirdek bilişsel yapı temelindeki psikolojik problemlerin kişilerarası ilişkilerden kaynaklandığını, bireyin, diğerleriyle ilişkilerinin problem kaynağı ya da sürdürücüsü olabileceğini öne sürmektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplamada kullanılan ölçme araçları, veri toplama işlemi ve verilerin analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğe etkisinin incelendiği bu araştırma, yordayıcı korelasyonel modele dayalı ilişkisel bir çalışmadır. Tarama araştırmalarında, belirli bir grubun belirli nitelikleri betimlenmeye çalışılır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Diğer yandan, korelasyonel araştırmalar, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi ve ilişkinin derecesini ortaya koymayı amaçlayan araştırma türleri olarak ifade edilmektedir. Bu araştırmada daha ziyade ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik üzerindeki etkisi incelendiği için, araştırma, yordayıcı korelasyonel modele dayalı ilişkisel bir araştırma olarak tasarlanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Marmara Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Evreni temsil niteliği taşıyan örneklem büyüklüğünü hesaplamak üzere aşağıdaki formül kullanılmıştır (Baş, 2010).

$$n = Nt^2p(1-p) / d^2(N-1) + t^2p(p-1)$$

Formüle göre (n) örneklem büyüklüğü, (N) evren büyüklüğü, (t) güven düzeyi (1.96), (p) gözlemlenen verilerin ortaya çıkma olasılığı ve (d) tolerans düzeyini ifade etmektedir. Formülden elde edilen sonuca göre örneklem büyüklüğü 382 olarak hesaplanmıştır. Örneklem belirlenirken uygun örnekleme yöntemi temel alınmış; öğrenim görmekte olan 456 üniversite öğrencisinden veri toplanmıştır. Ölçekleri tam olarak yanıtlamayan, 5ten fazla maddeyi boş bırakan 10 öğrencinin ölçekleri iptal edilerek çalışmaya dahil edilmemiştir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin demografik özelliklerine göre frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 3.1. verilmiştir:

Tablo 3.1. Cinsiyet, Yaş ve Sınıf Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Değişkenler	Gruplar	<i>f</i>	%	<i>gec %</i>	<i>yig %</i>
Cinsiyet	Kadın	329	76,0	76,0	76,0
	Erkek	117	24,0	24,0	100
	Toplam	446	100	100	
Yaş	17-18	73	16,4	16,4	16,4
	19-20	165	37,0	37,0	53,4
	21-23	189	42,3	42,4	95,7
	24 ve üstü	19	4,1	4,3	100
	Toplam	446	100	100	
Sınıf	1	205	46,0	46,0	46,0
	2	58	13,0	13,0	59,0
	3	81	18,2	18,2	77,1
	4	102	22,9	22,9	100
	Toplam	446	100	100	

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi cinsiyet değişkenine göre örneklemini oluşturan bireylerin 339'u (%76,0) kadın, 117'si (%26,0) erkektir. Yaş değişkenine göre üniversite öğrencilerinin 73'ü (%16,4) 17-18, 165'i (37,0) 19-20, 189 (% 42,3) 21-23 ve 19'u (% 4,1) 24 ve üstü yaş aralığında yer almaktadır. Sınıf değişkenine göre öğrencilerin 205'i (% 46,0) 1.sınıf, 58'i (%13,0) 2.sınıf, 81'i (%18,2) 3.sınıf ve 102'si (%22,9) 4.sınıf öğrencisidir.

Tablo 3.2. Gelir Durumu, Aile Modeli ve Ebeveyn Birliktelik Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Değişkenler	Gruplar	<i>f</i>	%	<i>gec %</i>	<i>yig %</i>
Gelir durumu	2000 tl altı	60	13,5	13,5	13,5
	2001- 4000 tl	315	70,6	70,6	84,1
	4001-6000 tl	49	11,0	11,0	95,1
	6001 tl üstü	22	4,9	4,9	100
	Toplam	446	100	100	
Aile modeli	Çekirdek aile	337	75,6	75,6	75,6
	Geniş aile	89	20,0	20,0	95,5
	Tek ebeveynli aile	20	4,5	4,5	100
	Toplam	446	100	100	
Ebeveyn Birliktelik Durumu	Evli/Birlikte	410	91,9	91,9	91,9
	Boşanmış/ Ayrı yaşıyor	36	8,1	8,1	100
	Toplam	100	100	100	

Tablo 3.2.'de görüldüğü gibi gelir durumu değişkenine göre örnekleme oluşturan bireylerin ailelerinin 60'ı (%13,5) 2000 tı altı, 315'i (%70,6) 2001- 4000 tı arası, 49'u (%11) 4001-6000 tı arası ve 22'si (%4,9) 6001 tı üstü gelire sahiptir. Aile modeli değişkenine göre üniversite öğrencilerinin 337'si (%75,6) çekirdek aile, 89'u (%20,0) geniş aile ve 20'si (%4,5) tek ebeveynli aileye sahiptir. Ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre öğrencilerin ebeveynleri 410'u (%91,9) evli/birlikte, 36'sı (%8,1) boşanmış/ayrı yaşayan bireylerdir.

Tablo 3.3. Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer, Kardeş Sayısı ve Doğum Sırasına İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Değişkenler	Gruplar	<i>f</i>	%	<i>gec</i> %	<i>yig</i> %
Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer	Köy/Kasaba	50	11,2	11,2	11,2
	İlçe merkezi	32	7,2	7,2	18,4
	İl merkezi	29	6,5	6,5	24,9
	Büyükşehir	335	75,1	75,1	100
	Toplam	446	100	100	
Kardeş Sayısı	Tek çocuk olanlar	19	4,3	4,3	4,3
	2 kardeş olanlar	115	25,8	25,8	30,0
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	70,0	70,0	100
	Toplam	446	100	100	
Doğum Sırası	İlk çocuklar	148	33,2	33,2	33,2
	Ortanca çocuklar	140	31,4	31,4	64,6
	Son çocuklar	128	28,7	28,7	93,3
	Tek çocuklar	30	6,7	6,7	100
	Toplam	446	100	100	

Tablo 3.3.'de görüldüğü gibi yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer değişkenine göre örnekleme oluşturan bireylerin 50'si (%11,2) köy/kasabada, 32'si (%7,2) ilçe merkezinde, 29'u (%6,5) il merkezinde ve 335'i (%75,1) büyükşehirde yaşadığını belirtmiştir. Kardeş sayısı değişkenine göre üniversite öğrencilerinin 19'u (%4,3) tek çocuk, 115'i (%25,8) iki kardeş ve 312'si (%70,0) üç ve üstü kardeştir. Doğum sırası değişkenine göre öğrencilerin 148'i (%33,2) ilk çocuk, 140'ı (%31,4) ortanca çocuk, 128'i (%28,7) son çocuk ve 30'u (%6,7) tek çocuktur.

Tablo 3.4. Anne Eğitim Durumu, Baba Eğitim Durumu ve Ebeveyn Tutumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Demografik Değişkenler	Gruplar	<i>f</i>	%	<i>gec</i> %	<i>yig</i> %
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	271	60,8	60,8	60,8
	Ortaöğretim	107	24,0	24,0	84,8
	Lisans ve üstü	68	15,2	15,2	100
	Toplam	446	100	100	
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim ve altı	206	46,2	46,2	46,2
	Ortaöğretim	108	24,2	24,2	70,4
	Lisans ve üstü	132	29,6	29,6	100
	Toplam	446	100	100	
Ebeveyn Tutumu	Demokratik (Demokratik, Hoşgörülü, Koruyucu)	368	82,5	82,5	82,5
	Anti-Demokratik (Reddedici, Baskıcı/Otoriter, İlgisiz)	78	17,5	17,5	100
	Toplam	446	100	100	

Tablo 3.4.'de görüldüğü gibi anne eğitim durumu değişkenine göre örneklemi oluşturan bireylerin annelerinin 271'i (%60,8) ilköğretim ve altı, 107'si (%24,0) ortaöğretim ve 68'i (%15,2) lisans ve üstü eğitim düzeyine sahiptir. Baba eğitim durumu değişkenine göre üniversite öğrencilerinin babalarının 206'sı (%46,2) ilköğretim ve altı, 108'i (%24,2) ortaöğretim ve 132'si (%29,6) lisans ve üstü eğitim düzeyindedir. Ebeveyn tutumu değişkenine göre öğrencilerin 368'i (% 82,5) demokratik (demokratik, hoşgörülü, koruyucu), 78'i (% 17,5) anti-demokratik (reddedici, baskıcı/otoriter, ilgisiz) ebeveyn tutumu olduğunu belirtmişlerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak 'Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliği Ölçeği (LEAP)' (Gökçe, 2013), 'Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği' (Çuhadaroglu, 1986) ve 'Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği' (Ekin-Şahin, 2013) kullanılmıştır. Ayrıca, katılımcıların demografik özelliklerini belirleyebilmek adına araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer, gelir durumu, anne-baba eğitim düzeyleri gibi demografik bilgileri ile ebeveyn tutumu gibi konularda bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.3.2. Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliği Ölçeği

Bu çalışmada ebeveyn duygusal erişilebilirliğini ölçmek amacıyla kullanılacak olan ölçeğin özgün formu Lum ve Phares tarafından 2005 yılında “Lum Emotional Availability of Parents” ismiyle geliştirilmiştir. Ölçek, katılımcıların ayrı ayrı hem anne hem de babalarını düşünerek yanıtlamaları istenen 15 maddeden oluşmakta ve 1 (hiçbir zaman) ile 6 (her zaman) arasında puanlanan Likert tipi bir yapı göstermektedir.

Gökçe (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış olan formun psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen geçerlik-güvenirlik analizlerinde, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı anne formu için .95, baba formu için .97 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin madde test korelasyonu değerlendirildiğinde, anne formunun değerlerinin .65 ile .83 arasında; baba formunun değerlerinin .76 ile .86 arasında değiştiği bulunmuştur. Ölçeğin anne ve baba formundan alınan yüksek puanlar, ilgili formun ilişkili olduğu ebeveynin duygusal erişilebilirliğinin yüksekliğine işaret etmektedir.

Ölçeğin bu çalışma için gerçekleştirilen geçerlik-güvenirlik analizlerinde, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı hem anne hem baba formu için .97 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği

Kendilik değeri ile ilgili yapılan pek çok araştırmada kullanılan Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği, bireylerin kendileri hakkındaki yargılarını ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Rosenberg’in (1965; akt. Çuhadaroglu, 1986) geliştirmiş olduğu orijinal ölçek 12 faktör ve 63 maddeden oluşmaktadır. Kendilik değeri ölçeği, bu faktörlerden biridir. Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği, 10 maddeden oluşan 4 ’lü likert tipi bir ölçektir. Ölçekte madde tepkileri “(1) çok doğru”, “(2) doğru”, “(3) yanlış” ve “(4) çok yanlış” şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçekte yer alan 1,2,4,6 ve 7. maddeler ters puanlanmakta ve ölçekten alınabilecek puanlar 10 ile 40 arasında değişmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin uyarlanması kapsamında yapılan güvenirlik çalışmaları kapsamında kullanılan test-tekrar test tekniği ile elde edilen korelasyon katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında ise,

psikiyatrik görüşme değerlendirmeleri yapılan bireylerin kendilik saygıları kendilerine ilişkin görüşlerine göre görüşmeci tarafından yüksek, orta ve düşük olarak kategorilendirilmiş ve ardından aynı bireylerin ölçekten aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Görüşmelerden ve ölçekten elde edilen puanlar arasındaki korelasyon .71 olarak hesaplanmıştır (Çuhadaroglu, 1986).

Ölçeğin bu çalışma için gerçekleştirilen geçerlik-güvenirlik analizlerinde, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek maddelerinin puanlanmasında birden fazla yöntem önerilirken çalışmamızda aşağıdaki puanlama yöntemi kullanılmıştır (Beyazyüz vd. 2015; Çuhadaroglu, 1986).

1. (C)=0,17 (D)=0,34
2. (C)=0,16 (D)=0,33
3. (A)=0,17 (B)=0,33
4. (C)=0,25 (D)=0,50
5. (C)=0,25 (D)=0,50
6. (C)=0,50 (D)=1
7. (C)=0,50 (D)=1
8. (A)=1 (B)=0,50
9. (A)=0,50 (B)=0,25
10. (A)=0,50 (B)=0,25

Bazı maddelerde A ve B şıkları, bazı maddelerde ise C ve D şıkları hiç puan almamaktadır. “Benlik Saygısı” alt testinde yanıtlar 0-6 puan ile değerlendirilmektedir. “0 –1 puan alanların “yüksek”; 2–4 puan alanların “orta” ve 5–6 puan alanların “düşük” benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir.

3.3.4. Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği

Buhrmester, Furman, Wittenberg ve Reis (1988) tarafından geliştirilen Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği (Interpersonal Competence Scale), bireylerin sosyal ilişkilerindeki kişilerarası becerilerini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Özgün ölçek, toplam 40 maddeden oluşmakta ve sırasıyla her biri 8 maddeden oluşan “ilişki başlatma”, “duygusal destek”, “etki bırakma”, “kendini açma” ve “çatışma yönetimi” olarak adlandırılan 5 faktör içermektedir. “İlişki başlatma” faktörünün yeni etkileşim ve ilişkiler başlatmaya istekli olmayı ifade etmektedir. Bu faktöre ilişkin örnek madde: “Yeni tanıştığınız binlerine birlikte bir şeyler yapmayı teklif etmek” şeklindedir (madde 1). “Duygusal destek” faktörü diğer bireylerin stresli oldukları ya da problem yaşadıkları durumlarda

onlara yardım edip rahat etmelerini sağlayabilmeyi ifade etmektedir. Bu faktöre ilişkin örnek madde: “Başkalarına yaşadıkları sorunları anlayabildiğinizi hissettirebilmek” şeklindedir (madde 2). “Etki bırakma” faktörü ise kişisel haklar ve diğerleriyle olan anlaşmazlıklarda haklarını savunmayı ifade etmektedir. Bu faktöre ilişkin örnek madde: “Kendi isteklerinizi diğer insanlara kabul ettirmek” şeklindedir (madde 3). “Kendini açma” faktörü, kişisel bilgilerin diğerleri ile paylaşılmasını ifade etmektedir. Bu faktöre ilişkin örnek madde: “Kendinizle ilgili özel şeyleri başkalarına anlatmak” şeklindedir (madde 4). “Çatışma yönetimi” faktörü, yakın ilişkilerde ortaya çıkan anlaşmazlıkların üstesinden gelebilmeyi ifade etmektedir. Bu faktöre ilişkin örnek madde ise, “Anlaşmazlıkları olumlu yönde çözmek” şeklindedir (madde 5). Türkçe’ye uyarlaması Şahin (2013) tarafından yapılan ölçekte katılımcılar, ilgili maddeleri 5’li likert tipi derecelendirme üzerinden yanıtlamakta olup orijinal ölçekten alınabilecek en düşük puan 40 ve en yüksek puan ise 200’dür. Ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerarası ilişkilerde yetkinliğe işaret etmektedir. Özgün ölçeğin toplam puanından elde edilen Cronbach alfa değeri .83 olup, 5 faktör için Cronbach alfa güvenirlik katsayıları .77 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin dört hafta ara ile uygulanan test tekrar test güvenirliği ise .85’tir. Ölçekte bulunan 5 faktörün her biri için hesaplanan güvenirlik katsayıları da .69 ile .89 arasında değişmektedir.

Ölçeğin bu çalışma için gerçekleştirilen geçerlik-güvenirlik analizlerinde, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı toplam puanından elde edilen Cronbach alfa değeri .83 olup, 5 faktör için Cronbach alfa güvenirlik katsayıları .82 ile .87 arasında değişiklik göstermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için gerekli izinler alındıktan sonra, veri toplama işlemi 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Kişisel Bilgi Formu, Ebeveyn Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği, Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği’nin Kendilik Değeri Alt Ölçeği ve Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği kullanılarak hazırlanan veri toplama formu öğrencilere ulaştırılmıştır. Gizlilik esasına uygun olarak katılımcılardan kimlik bilgileri alınmamıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma kapsamında kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına girilerek SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.00 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Eksik ve hatalı olduğu tespit edilen veriler analizlere dahil edilmemiştir. Ayrıca analizlere geçilmeden önce veri setindeki boş maddeler tespit

edilmiş ve kayıp veriler için ortalama değerlerin atanması gerçekleştirilmiştir. Bu işlemin ardından kullanılan ölçeklere ait toplam puanlar ve alt puanlar hesaplanmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerden (sayı, yüzde, frekans, ortalama, standart sapma) yararlanılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesine parametrik test yöntemlerinin uygulanabilmesi için hem örneklem sayısının yeterli olması hem de örneklemin normal dağılım göstermesi gerektiği varsayılmıştır (Kalaycı, 2008). Elde edilen puanlar için dağılımların normalliğini değerlendirmek amacıyla verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri ile diğer betimsel istatistikler Tablo 3.5.'de sunulmuştur:

Tablo 3.5. Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	N	$\bar{x}$	SS	Basıklık	Çarpıklık
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	446	72,95	17,25	-1,12	,57
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	446	63,00	21,69	-,55	-,77
Kendilik Değeri	446	1,25	,89	1,20	1,84
Kişilerarası Yetkinlik	446	85,41	14,19	-,21	,63
İlişki Başlatma	446	15,98	4,51	-,21	-,46
Duygusal Destek	446	20,51	3,16	-,72	1,01
Etki Bırakma	446	17,12	3,82	-,24	,20
Kendini Açma	446	13,64	4,17	,32	-,30
Çatışma Yönetimi	446	18,17	3,82	-,35	,12

Tablo 3.5.'te görüldüğü üzere 446 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada elde edilen ortalamalar ve standart sapmalar tabloda verilmiştir.

Araştırmada kullanılan değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerlerine bakılmıştır. Bu değerlerle ilgili literatürde tam bir görüş birliği olmasa da çoğunlukla limit değerler ± 2 olarak (Field, 2000; Field, 2009; George ve Mallery, 2010; Gravetter ve Wallnau, 2014) kabul edilmiştir.

Normalliğin sağlanmasıyla birlikte, verilerin analizinde parametrik yöntemlerin kullanılması tercih edilmiştir. Ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik puanlarının cinsiyete ve ebeveynin birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği Bağımsız Gruplar T- Testi ile, aile modeli, gelir durumu, yaşamını büyük oranda geçirdiği yer, kardeş sayısı, doğum sırası ve

ebeveyn tutumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği Kruskal Wallis H Testi, anne ve baba eğitim düzeyleri ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişki Pearson Momentler arpım Korelasyonu ile test edilmiştir. Son olarak, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğin ebeveyne duygusal erişilebilirlik tarafından açıklanmasına ilişkin bulgular basit doğrusal regresyon ile elde edilmiştir. Analizler sonucu elde edilen bulgularda anlamlılık düzeyi $p<.05$ olarak belirlenmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde toplanan verilerin istatistiksel çözümlmeleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri, Kişilerarası Yetkinlik ve Kişilerarası Yetkinlik Alt Boyutları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Sonuçları

<i>Değişkenler</i>	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Anneye Duygusal Erişilebilirlik	1								
2. Babaya Duygusal Erişilebilirlik	,55**	1							
3. Kendilik Değeri	-,27**	-,24**	1						
4. Kişilerarası Yetkinlik	,22**	,23**	-,30**	1					
5. İlişki Başlatma	,16**	,17**	-,24**	,81**	1				
6. Duygusal Destek	,19**	,18**	-,11*	,73**	,49**	1			
7. Etki Bırakma	,15**	,18**	-,35**	,68**	,46**	,33**	1		
8. Kendini Açma	,05	,03	-,14**	,68**	,46**	,32**	,31*	1	
9. Çatışma Yönetimi	,26**	,26**	-,24**	,74**	,44**	,62**	,35*	,31*	1

** $p < ,01$ * $p < ,05$

Tablo 4.1.' de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri, kişilerarası yetkinlik ve kişilerarası yetkinlik alt boyutları (ilişki başlatma, duygusal destek, etki bırakma, kendini açma ve çatışma yönetimi) puanları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan Pearson Momentler Çarpım Korelasyon testi sonucunda anneye duygusal erişilebilirlik puanları ile babaya duygusal erişilebilirlik ($r = ,55$; $p < ,01$), kendilik değeri ($r = -,27$; $p < ,01$), kişilerarası yetkinlik ($r = ,22$; $p < ,01$), ilişki başlatma ($r = ,16$; $p < ,01$), duygusal destek ($r = ,19$; $p < ,01$), etki bırakma ($r = ,15$; $p < ,05$) ve çatışma yönetimi ($r = ,26$; $p < ,01$) puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Babaya duygusal erişilebilirlik puanları ile kendilik değeri ($r = -,24$; $p < ,01$), kişilerarası yetkinlik ($r = ,23$; $p < ,01$), ilişki başlatma ($r = ,17$; $p < ,01$), duygusal destek ($r = ,18$; $p < ,01$), etki bırakma ($r = ,18$; $p < ,01$) ve çatışma yönetimi ($r = ,18$; $p < ,01$) puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Anneye ve babaya duygusal

erişilebilirlik puanları ile kendini açma alt boyutu puanları incelendiğinde ise anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır ($p > ,05$).

Kendilik değeri puanları ile kişilerarası yetkinlik ($r = -,30$; $p < ,01$), ilişki başlatma ($r = -,24$; $p < ,01$), duygusal destek ($r = -,11$; $p < ,01$), etki bırakma ($r = -,35$; $p < ,05$), kendini açma ($r = -,14$; $p < ,01$) ve çatışma yönetimi ($r = -,24$; $p < ,01$) puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Kişilerarası yetkinlik puanları ile ilişki başlatma ($r = ,81$; $p < ,01$), duygusal destek ($r = ,73$; $p < ,01$), etki bırakma ($r = ,68$; $p < ,05$), kendini açma ($r = ,68$; $p < ,01$) ve çatışma yönetimi ($r = ,74$; $p < ,01$) puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

İlişki başlatma ile duygusal destek ($r = ,49$; $p < ,01$), etki bırakma ($r = ,46$; $p < ,01$), kendini açma ($r = ,46$; $p < ,01$) ve çatışma yönetimi ($r = ,44$; $p < ,01$) puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Duygusal destek puanları ile etki bırakma ($r = ,33$; $p < ,01$), kendini açma ($r = ,32$; $p < ,01$) ve çatışma yönetimi ($r = ,62$; $p < ,01$) puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Etki bırakma puanları ile kendini açma ($r = ,31$; $p < ,01$) ve çatışma yönetimi ($r = ,35$; $p < ,01$) anlamlı bir ilişki bulunurken; son olarak kendini açma puanları ile çatışma çözme ($r = ,31$; $p < ,01$) puanları arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği yordayıcılığını incelemek için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 4.2. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kendilik Değeri Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	β	Sh	β	T	R	R^2	F
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	2,25	,18	-,27	12,75	,27	,07	33,80**
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	1,87	,13	-,24	14,81	,24	,06	26,39**

** $p < ,01$

Tablo 4.2. incelendiğinde; öğrencilerin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının kendilik değeri puanlarındaki varyansın %7'sini açıkladığı görülmektedir ($F = 33,80$; $p < ,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin kendilik değeri düzeylerinde anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının negatif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta = -,27$; $p < ,01$). Öğrencilerin babaya duygusal

erişilebilirlik puanlarının kendilik değeri puanlarındaki varyansın %6'sını açıkladığı görülmektedir ($F=29,39$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin kendilik değeri düzeylerinde babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının negatif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=-,24$; $p<,01$).

Tablo 4.3. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kişilerarası Yetkinlik Toplam Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	β	Sh	β	T	R	R^2	F
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	72,40	2,86	,22	14,81	,22	,05	21,92**
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	75,80	2,01	,23	37,69	,23	,05	25,53**

** $p<,01$

Tablo 4.3. incelendiğinde; öğrencilerin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının kişilerarası yetkinlik puanlarındaki varyansın %5'ini açıkladığı görülmektedir ($F=21,92$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin kişilerarası yetkinlik düzeylerinde anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,22$; $p<,01$). Öğrencilerin babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının kişilerarası yetkinlik puanlarındaki varyansın %5'ini açıkladığı görülmektedir ($F=25,53$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin kişilerarası yetkinlik düzeylerinde babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,23$; $p<,01$).

Tablo 4.4. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin İlişki Başlatma Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	β	Sh	β	T	R	R^2	F
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	12,94	,92	,16	14,10	,16	,03	11,56**
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	13,82	,65	,17	21,33	,17	,03	12,40**

** $p<,01$

Tablo 4.4. incelendiğinde; öğrencilerin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının ilişki başlatma puanlarındaki varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir ($F=11,56$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin kişilerarası yetkinlik düzeylerinde anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,16$; $p<,01$). Öğrencilerin babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının ilişki başlatma puanlarındaki varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir ($F=12,40$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin ilişki başlatma düzeylerinde babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,17$; $p<,01$).

Tablo 4.5. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Duygusal Destek Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	β	Sh	β	T	R	R^2	F
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	18,01	,64	,19	28,09	,19	,04	16,10**
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	18,90	,45	,18	41,62	,18	,03	14,12**

** $p<,01$

Tablo 4.5. incelendiğinde; öğrencilerin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının duygusal destek puanlarındaki varyansın %4'ünü açıkladığı görülmektedir ($F=16,10$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin duygusal destek düzeylerinde anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,19$; $p<,01$). Öğrencilerin babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının duygusal destek puanlarındaki varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir ($F=14,12$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin duygusal destek düzeylerinde babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,18$; $p<,01$).

Tablo 4.6. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Etki Bırakma Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	β	Sh	β	T	R	R^2	F
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	14,72	,78	,15	18,90	,15	,02	9,96**
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	15,16	,55	,18	27,65	,18	,03	14,34**

** $p<,01$

Tablo 4.6. incelendiğinde; öğrencilerin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının etki bırakma puanlarındaki varyansın %2'sini açıkladığı görülmektedir ($F=9,96$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin etki bırakma düzeylerinde anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,15$; $p<,01$). Öğrencilerin babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının etki bırakma puanlarındaki varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir ($F=14,34$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin etki bırakma düzeylerinde babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,18$; $p<,01$).

Tablo 4.7. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Çatışma Yönetimi Puanlarını Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayan	β	Sh	β	T	R	R^2	F
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	14,04	,76	,26	18,42	,26	,07	30,99**
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	14,68	,53	,31	27,75	,31	,10	48,63**

** $p<,01$

Tablo 4.7. incelendiğinde; öğrencilerin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının çatışma yönetimi puanlarındaki varyansın %7'sini açıkladığı görülmektedir ($F=30,99$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde, öğrencilerin çatışma yönetimi düzeylerinde anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=,26$; $p<,01$). Öğrencilerin babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının çatışma yönetimi puanlarındaki varyansın %10'unu açıkladığı görülmektedir ($F=48,63$; $p<,01$). Standartlaştırılmış Beta katsayısı incelendiğinde,

öğrencilerin çatışma yönetimi düzeylerinde babaya duygusal erişilebilirlik puanlarının pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkisinin olduğu bulunmuştur ($\beta=.31$; $p<.01$).

Tablo 4.8. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Tüm Alt Boyutları ile) Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	Kadın	309	72,73	17,26	,94	-,485	444	,906
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	Erkek	107	73,65	17,29	1,67			
Kendilik Değeri	Kadın	309	63,96	21,20	1,15	1,669	444	,163
Kişilerarası Yetkinlik	Erkek	107	59,95	23,03	2,23			
İlişki Başlatma	Kadın	309	1,31	,92	,05	2,341	444	,040
Duygusal Destek	Erkek	107	1,08	,78	,08			
Etki Bırakma	Kadın	309	85,55	13,56	,74	,382	444	,096
Kendini Açma	Erkek	107	84,95	13,09	1,56			
Çatışma Yönetimi	Kadın	309	15,97	4,46	,24	-,065	444	,379
	Erkek	107	16,00	4,66	,45			
	Kadın	309	20,77	3,09	,17	3,039	444	,951
	Erkek	107	19,71	2,29	,32			
	Kadın	309	17,01	3,74	,20	-1,053	444	,286
	Erkek	107	17,96	4,06	,39			
	Kadın	309	13,63	4,03	,22	-,103	444	,116
	Erkek	107	13,67	4,60	,45			
	Kadın	309	18,18	3,75	,20	,094	444	,372
	Erkek	107	18,14	4,08	,39			

Tablo 4.8.'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik (toplam ve tüm alt boyutları) aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Bağımsız Gruplar T Testi sonucuna göre ebeveyne duygusal erişilebilirlik ve kişilerarası yetkinlik toplam ve alt boyutlarına dair puanlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmazken; kendilik değeri puanlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($t=2,341$; $p<.05$). Elde edilen farklılık erkek öğrenciler lehinedir. Başka bir ifadeyle erkek öğrencilerin kendilik değerleri kadın öğrencilere göre daha yüksektir.

Tablo 4.9. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Aile Modeli Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	Çekirdek aile	337	227,92	1,729	2	,407
	Geniş aile	89	212,28			
	Tek ebeveynli aile	20	198,98			
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	Çekirdek aile	337	225,32	,623	2	,732
	Geniş aile	89	214,32			
	Tek ebeveynli aile	20	232,55			

Tablo 4.9. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının aile modeli değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.10. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Aile Modeli Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kendilik Değeri	Çekirdek aile	337	220,41	1,436	2	,488
	Geniş aile	89	237,71			
	Tek ebeveynli aile	20	212,35			

Tablo 4.10. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kendilik değeri puanlarının aile modeli değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.11. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Aile Modeli Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kişilerarası Yetkinlik	Çekirdek aile	337	226,84	1,745	2	,418
	Geniş aile	89	207,88			
	Tek ebeveynli aile	20	236,73			
İlişki Başlatma	Çekirdek aile	337	226,35	1,573	2	,455
	Geniş aile	89	209,16			
	Tek ebeveynli aile	20	239,25			
Duygusal Destek	Çekirdek aile	337	223,07	1,001	2	,606
	Geniş aile	89	219,05			
	Tek ebeveynli aile	20	250,53			
Etki Bırakma	Çekirdek aile	337	227,19	1,223	2	,542
	Geniş aile	89	210,40			
	Tek ebeveynli aile	20	219,60			
Kendini Açma	Çekirdek aile	337	228,51	3,417	2	,181
	Geniş aile	89	201,30			
	Tek ebeveynli aile	20	237,85			
Çatışma Çözme	Çekirdek aile	337	224,64	,212	2	,212
	Geniş aile	89	218,10			
	Tek ebeveynli aile	20	228,28			

Tablo 4.11. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik (toplam ve tüm alt boyutlar) puanlarının aile modeli değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.12. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	2000 tl altı	60	209,94	3,832	3	,280
	2001-4000 tl arası	315	220,18			
	4001- 6000 tl arası	49	248,46			
	6001 tl üstü	22	252,45			
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	2000 tl altı	60	201,90	7,494	3	,058
	2001-4000 tl arası	315	220,00			
	4001- 6000 tl arası	49	248,74			
	6001 tl üstü	22	276,27			

Tablo 4.12. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının gelir durumu değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.13. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kendilik Değeri	2000 tl altı	60	225,98	1,736	3	,628
	2001-4000 tl arası	315	225,68			
	4001- 6000 tl arası	49	201,38			
	6001 tl üstü	22	234,82			

Tablo 4.13. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kendilik değeri puanlarının gelir durumu değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.14. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Kişilerarası Yetkinlik	2000 tl altı	60	167,46	13,549	3	,004
	2001-4000 tl arası	315	231,58			
	4001- 6000 tl arası	49	241,45			
	6001 tl üstü	22	220,68			
İlişki Başlatma	2000 tl altı	60	183,60	7,926	3	,048
	2001-4000 tl arası	315	226,23			
	4001- 6000 tl arası	49	245,91			
	6001 tl üstü	22	243,25			
Duygusal Destek	2000 tl altı	60	183,91	7,613	3	,055
	2001-4000 tl arası	315	229,08			
	4001- 6000 tl arası	49	242,19			
	6001 tl üstü	22	210,00			
Etki Bırakma	2000 tl altı	60	173,28	13,516	3	,004
	2001-4000 tl arası	315	227,30			
	4001- 6000 tl arası	49	237,66			
	6001 tl üstü	22	274,48			
Kendini Açma	2000 tl altı	60	180,55	10,770	3	,013
	2001-4000 tl arası	315	235,24			
	4001- 6000 tl arası	49	213,89			
	6001 tl üstü	22	193,89			
Çatışma Çözme	2000 tl altı	60	181,74	9,044	3	,029
	2001-4000 tl arası	315	230,95			
	4001- 6000 tl arası	49	238,64			
	6001 tl üstü	22	196,98			

Tablo 4.14. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik (toplam ve alt boyutlar) puanlarının gelir durumu değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda duygusal destek alt boyutunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken; kişilerarası yetkinlik toplam puanları, ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma ve çatışma yönetimi puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < ,05$).

Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Tablo 4.15. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik, İlişki Başlatma, Etki Bırakma, Kendini Açma ve Çatışma Yönetimi Puanlarının Gelir Durumu Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	2000 tl altı	2001-4000 tl arası	4001- 6000 tl arası	6001 tl üstü
Kişilerarası Yetkinlik	2000 tl altı	SO= 142,29	P< ,05	P< ,05	P> ,05
	2001-4000 tl arası		SO=196,71	P> ,05	P> ,05
	4001- 6000 tl arası			SO=64,23	P> ,05
	6001 tl üstü				SO=49,11
İlişki Başlatma	2000 tl altı	SO=157,63	P< ,05	P< ,05	P> ,05
	2001-4000 tl arası		SO=193,79	P> ,05	P> ,05
	4001- 6000 tl arası			SO=63,14	P> ,05
	6001 tl üstü				SO=49,34
Etki Bırakma	2000 tl altı	SO=148,81	P< ,05	P< ,05	P< ,05
	2001-4000 tl arası		SO=195,47	P> ,05	P> ,05
	4001- 6000 tl arası			SO=63,12	P> ,05
	6001 tl üstü				SO=53,48
Kendini Açma	2000 tl altı	SO=149,44	P< ,05	P> ,05	P> ,05
	2001-4000 tl arası		SO=195,34	P> ,05	P> ,05
	4001- 6000 tl arası			SO=59,68	P> ,05
	6001 tl üstü				SO=43,05
Çatışma Yönetimi	2000 tl altı	SO=153,63	P< ,05	P< ,05	P> ,05
	2001-4000 tl arası		SO=194,55	P> ,05	P> ,05
	4001- 6000 tl arası			SO=63,17	P> ,05
	6001 tl üstü				SO=43,45

Tablo 4.15.'de görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik, ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma ve çatışma yönetimi puanlarının gelir durumu değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın 2000 tl altı ile 2001-4000 tl grupları arasında gelir durumu 2001-4000 tl olan öğrenciler lehine; 2000 tl altı ile 4001-6000 tl grupları arasında kişilerarası yetkinlik, ilişki başlatma, etki bırakma ve çatışma yönetimi puanları açısından gelir durumu 4001-6000 tl olanlar lehine; 2000 tl altı ve 6000 tl üstü gruplarında etki bırakma puanı açısından gelir durumu 6001 tl üstü olanlar lehine gerçekleştiği belirlenmiştir ($p < ,05$). Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p < ,05$).

Tablo 4.16. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Tüm Alt Boyutları İle) Puanlarının Ebeveyn Birliktelik Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	$Sh_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	Evli/Birlikte	410	85,60	13,90	,68			
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	83,28	17,21	2,86	1,110	444	,056
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	Evli/Birlikte	410	20,53	3,08	,15			
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	20,36	4,00	,66	3,421	444	,000
Kendilik Değeri	Evli/Birlikte	410	18,22	3,82	,18			
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	17,58	3,86	,64	-1,942	444	,004
Kişilerarası Yetkinlik	Evli/Birlikte	410	13,62	4,12	,20			
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	13,86	4,66	,77	,940	444	,393
İlişki Başlatma	Evli/Birlikte	410	17,18	3,76	,18			
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	16,47	4,41	,73	1,356	444	,211
Duygusal Destek	Evli/Birlikte	410	73,22	16,92	,83			
	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	69,89	20,65	3,44	,301	444	,123

	Evli/Birlikte	410	64,03	20,49	1,01			
Etki Bırakma	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	51,28	30,36	5,06	1,059	444	,329
	Evli/Birlikte	410	16,06	4,44	,21			
Kendini Açma	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	15,00	5,18	,86	-,336	444	,425
	Evli/Birlikte	410	1,23	,85	,04			
Çatışma Yönetimi	Boşanmış/Ayrı Yaşıyor	36	1,53	1,22	,20	,961	444	,695

Tablo 4.16.'da görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik (toplam ve tüm alt boyutları) aritmetik ortalamalarının ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Bağımsız Gruplar T Testi sonucuna göre kişilerarası yetkinlik toplam ve alt boyutlarına dair puanlarında ebeveyn birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık bulunmazken ($p > ,05$); babaya duygusal erişilebilirlik ve kendilik değeri puanlarının ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Söz konusu farklılıkların ebeveyni evli ve birlikte olanların lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 4.17. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
	Köy/Kasaba	50	218,28			
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	İlçe merkezi	32	233,06			
	İl merkezi	29	193,34	1,975	3	,578
	Büyükşehir	335	225,98			
	Köy/Kasaba	50	236,57			
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	İlçe merkezi	32	196,80			
	İl merkezi	29	235,12	2,129	3	,546
	Büyükşehir	335	223,09			

Tablo 4.17. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.18. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kendilik Değeri	Köy/Kasaba	50	198,29	2,407	3	,492
	İlçe merkezi	32	235,20			
	İl merkezi	29	232,48			
	Büyükşehir	335	225,37			

Tablo 4.18. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kendilik değeri puanlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yer değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.19. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yer Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	<i>sd</i>	<i>p</i>
Kişilerarası Yetkinlik	Köy/Kasaba	50	191,20	9,298	3	,026
	İlçe merkezi	32	198,50			
	İl merkezi	29	275,97			
	Büyükşehir	335	226,17			
İlişki Başlatma	Köy/Kasaba	50	200,63	5,073	3	,167
	İlçe merkezi	32	228,38			
	İl merkezi	29	267,72			
	Büyükşehir	335	222,62			
Duygusal Destek	Köy/Kasaba	50	187,55	8,652	3	,034
	İlçe merkezi	32	187,39			
	İl merkezi	29	250,91			
	Büyükşehir	335	229,94			
Etki Bırakma	Köy/Kasaba	50	193,85	9,758	3	,021
	İlçe merkezi	32	211,14			
	İl merkezi	29	285,66			
	Büyükşehir	335	223,73			
Kendini Açma	Köy/Kasaba	50	193,91	3,968	3	,265
	İlçe merkezi	32	214,72			
	İl merkezi	29	246,84			
	Büyükşehir	335	226,73			
Çatışma Yönetimi	Köy/Kasaba	50	194,42	7,588	3	,055
	İlçe merkezi	32	189,77			
	İl merkezi	29	260,55			
	Büyükşehir	335	227,86			

Tablo 4.19. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik (toplam ve alt boyutlar) puanlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yer değişkenine anlamlı bir farklılık

gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda ilişki başlatma, kendini açma ve çatışma yönetimi puanlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p > ,05$); kişilerarası yetkinlik, duygusal destek ve etki bırakma puanlarında gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < ,05$).

Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Tablo 4.20. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik, Duygusal Destek ve Etki Bırakma Puanlarının Yaşamın Çoğunun Geçirildiği Yer Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	Köy/Kasaba	İlçe merkezi	İl merkezi	Büyükşehir
Kişilerarası Yetkinlik	Köy/Kasaba	SO=40,81	P> ,05	P< ,05	P> ,05
	İlçe merkezi		SO=42,58	P< ,05	P> ,05
	İl merkezi			SO=49,07	P< ,05
	Büyükşehir				SO=196,93
Duygusal Destek	Köy/Kasaba	SO=41,50	P> ,05	P< ,05	P< ,05
	İlçe merkezi		SO=41,50	P> ,05	P> ,05
	İl merkezi			SO=47,69	P> ,05
	Büyükşehir				SO=197,70
Etki Bırakma	Köy/Kasaba	SO=40,15	P> ,05	P< ,05	P> ,05
	İlçe merkezi		SO=43,61	P< ,05	P> ,05
	İl merkezi			SO=50,53	P< ,05
	Büyükşehir				SO=196,31

Tablo 4.20.'de görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik, duygusal destek ve etki bırakma puanlarının yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın köy/kasabada yaşamış olanlar ile il merkezinde yaşayanlar arasında il merkezinde yaşamış olanlar lehine; duygusal destek puanları açısından köy/kasabada yaşamış olanlar ile büyükşehirde yaşamış olanlar arasında büyükşehirde yaşamış olanlar lehine; kişilerarası yetkinlik ve etki bırakma puanları açısından ilçe merkezinde yaşamış olanlar ile il merkezinde yaşamış olanlar arasında ilçe merkezinde yaşamış olanlar lehine ve il merkezinde yaşamış olanlar ile büyükşehirde yaşamış olanlar arasında il merkezinde yaşamış olanlar lehine gerçekleştiği görülmektedir ($p < ,05$). Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p < ,05$).

Tablo 4.21. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	Tek çocuk olanlar	19	245,55	14,404	2	,001
	2 kardeş olanlar	115	260,66			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	208,46			
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	Tek çocuk olanlar	19	226,42	,958	2	,619
	2 kardeş olanlar	115	233,37			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	219,69			

Tablo 4.21. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının kardeş sayısı değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda anneye duygusal erişilebilirlik puanlarında gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$).

Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

Tablo 4.22. Anneye Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	Tek çocuk olanlar	2 kardeş olanlar	3 ve üstü kardeş olanlar
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	Tek çocuk olanlar	SO=63,71	P> ,05	P> ,05
	2 kardeş olanlar		SO=68,13	P< ,05
	3 ve üstü kardeş olanlar			SO=164,43

Tablo 4.22.'de görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın iki kardeş olanlar ile üç ve üstü kardeş olanlar arasında iki kardeş olanlar lehine gerçekleştiği

görülmektedir ($p < ,05$). Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.23. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kendilik Değeri	Tek çocuk olanlar	19	222,26	1,070	2	,586
	2 kardeş olanlar	115	212,98			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	227,45			

Tablo 4.23. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kendilik değeri puanlarının kardeş sayısı değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.24. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kişilerarası Yetkinlik	Tek çocuk olanlar	19	201,82	,695	2	,706
	2 kardeş olanlar	115	220,72			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	225,85			
İlişki Başlatma	Tek çocuk olanlar	19	225,29	,256	2	,880
	2 kardeş olanlar	115	218,28			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	225,32			
Duygusal Destek	Tek çocuk olanlar	19	154,11	5,835	2	,054
	2 kardeş olanlar	115	227,77			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	226,15			
Etki Bırakma	Tek çocuk olanlar	19	210,55	,622	2	,733
	2 kardeş olanlar	115	230,71			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	221,63			
Kendini Açma	Tek çocuk olanlar	19	247,79	,924	2	,630
	2 kardeş olanlar	115	227,17			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	220,67			
Çatışma Çözme	Tek çocuk olanlar	19	174,82	4,555	2	,103
	2 kardeş olanlar	115	212,35			
	3 ve üstü kardeş olanlar	312	230,58			

Tablo 4.24. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik (toplam ve tüm alt boyutlar) puanlarının kardeş sayısı değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > .05$).

Tablo 4.25. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	İlk çocuk	148	238,35	12,783	3	,005
	Ortanca çocuk	140	191,35			
	Son çocuk	128	236,95			
	Tek çocuk	30	242,85			
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	İlk çocuk	148	232,79	6,068	3	,108
	Ortanca çocuk	140	203,78			
	Son çocuk	128	237,89			
	Tek çocuk	30	208,27			

Tablo 4.25. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının doğum sırası değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda anneye duygusal erişilebilirlik puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < ,05$).

Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmış ve elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

4.26. Anneye Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Hangi Gruplar Arasında Farklılaştığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	İlk çocuk	Ortanca çocuk	Son çocuk	Tek çocuk
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	İlk çocuk	SO=159,75	P< ,05	P> ,05	P> ,05
	Ortanca çocuk		SO=128,38	P< ,05	P> ,05
	Son çocuk			SO=138,41	P> ,05
	Tek çocuk				SO=91,82

Tablo 4.26.'da görüldüğü gibi, üniversite öğrencilerinin anneye duygusal erişilebilirlik puanlarının doğum sırası sayısı değişkenine göre hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonucunda söz konusu farklılığın ilk çocuklarla ortanca çocuklar arasında ilk çocuklar lehine; ortanca çocuklar ile son çocuklar arasında son çocuklar lehine olduğu görülmektedir ($p < ,05$). Diğer grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.27. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kendilik Değeri	İlk çocuk	50	198,29	1,727	3	,631
	Ortanca çocuk	32	235,20			
	Son çocuk	29	232,48			
	Tek çocuk	335	225,37			

Tablo 4.27. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kendilik değeri puanlarının doğum sırası değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.28. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Doğum Sırası Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}_{sıra}$	χ^2	sd	p
Kişilerarası Yetkinlik	İlk çocuk	50	191,20	,111	3	,991
	Ortanca çocuk	32	198,50			
	Son çocuk	29	275,97			
	Tek çocuk	335	226,17			
İlişki Başlatma	İlk çocuk	50	200,63	,675	3	,879
	Ortanca çocuk	32	228,38			
	Son çocuk	29	267,72			
	Tek çocuk	335	222,62			
Duygusal Destek	İlk çocuk	50	187,55	2,289	3	,515
	Ortanca çocuk	32	187,39			
	Son çocuk	29	250,91			
	Tek çocuk	335	229,94			
Etki Bırakma	İlk çocuk	50	193,85	1,059	3	,787
	Ortanca çocuk	32	211,14			
	Son çocuk	29	285,66			
	Tek çocuk	335	223,73			
Kendini Açma	İlk çocuk	50	193,91	1,534	3	,675
	Ortanca çocuk	32	214,72			
	Son çocuk	29	246,84			
	Tek çocuk	335	226,73			
Çatışma Çözme	İlk çocuk	50	194,42	1,185	3	,757
	Ortanca çocuk	32	189,77			
	Son çocuk	29	260,55			
	Tek çocuk	335	227,86			

Tablo 4.28. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik (toplam ve alt boyutlar) puanlarının doğum sırası değişkenine anlamlı bir farklılık gösterip

göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.29. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f , $\bar{x}$ ve SS Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	İlköğretim ve altı	271	72,76	17,081	G.Arası	252,282	2	126,141		
	Ortaöğretim	107	74,15	16,853	G.İçi	132155,532	443	298,319		
	Lisans ve üstü	68	71,81	18,639	Toplam	132407,814	445		,423	,655
	Toplam	446	72,95	17,250						
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	İlköğretim ve altı	271	62,22	21,910	G.Arası	1005,656	2	502,828		
	Ortaöğretim	107	62,75	21,563	G.İçi	208401,342	443	470,432		
	Lisans ve üstü	68	66,50	20,984	Toplam	209406,998	445		1,069	,344
	Toplam	446	63,00	21,693						

Tablo 4.29.'da görüleceği üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.30. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f , $\bar{x}$ ve SS Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	SS	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Kendilik Değeri	İlköğretim ve altı	271	1,2845	,93751	G.Arası	,633	2	,317		
	Ortaöğretim	107	1,2159	,82855	G.İçi	352,008	443	,795	,398	,672
	Lisans ve üstü	68	1,1965	,79110	Toplam	352,641	445	,317		
	Toplam	446	1,2546	,89020						

Tablo 4.30.'da görüleceği üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kendilik değeri puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.31. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kişilerarası Yetkinlik	İlköğretim ve altı	271	83,93	14,751	G.Arası	1530,168	2	765,084	3,848	0,22
	Ortaöğretim	107	87,40	12,375	G.İçi	88069,745	443	198,803		
	Lisans ve üstü	68	88,16	13,977	Toplam	89599,913	445			
	Toplam	446	85,41	14,190						
İlişki Başlatma	İlköğretim ve altı	271	15,65	4,607	G.Arası	99,094	2	49,547	2,455	,087
	Ortaöğretim	107	16,16	4,331	G.İçi	8939,635	443	20,180		
	Lisans ve üstü	68	16,97	4,271	Toplam	9038,729	445			
	Toplam	446	15,98	4,507						
Duygusal Destek	İlköğretim ve altı	271	20,22	3,323	G.Arası	59,040	2	29,520	2,973	,052
	Ortaöğretim	107	20,94	2,528	G.İçi	4398,379	443	9,929		
	Lisans ve üstü	68	21,00	3,323	Toplam	4457,419	445			
	Toplam	446	20,51	3,165						
Etki Bırakma	İlköğretim ve altı	271	16,70	3,839	G.Arası	131,055	2	65,528	4,560	,011
	Ortaöğretim	107	17,57	3,614	G.İçi	6365,646	443	14,369		
	Lisans ve üstü	68	18,07	3,868	Toplam	6496,702	445			
	Toplam	446	17,12	3,821						
Kendini Açma	İlköğretim ve altı	271	13,25	4,105	G.Arası	129,567	2	64,783	3,772	,024
	Ortaöğretim	107	14,55	3,967	G.İçi	7607,590	443	17,173		
	Lisans ve üstü	68	13,72	4,554	Toplam	7737,157	445			
	Toplam	446	13,64	4,170						
Çatışma Yönetimi	İlköğretim ve altı	271	18,13	3,921	G.Arası	4,138	2	2,069	,141	,869
	Ortaöğretim	107	18,14	3,689	G.İçi	6502,911	443	14,679		
	Lisans ve üstü	68	18,40	3,682	Toplam	6507,049	445			
	Toplam	446	18,17	3,824						

Tablo 4.31.'de görüleceği üzere üniversite öğrencilerinin kişilerarası yetkinlik (toplam ve alt boyutları) puanlarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda, grupların kişilerarası yetkinlik, etki bırakma ve kendini açma puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur ($p < ,05$). Bu işlem sonrasında ANOVA analiziyle belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında gerçekleştiğini incelemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizlerine geçilmiştir. ANOVA analizi sonrasında hangi post-hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar verebilmek için öncelikle Levene Testi aracılığıyla varyansların homojenliği denetlenmiş, varyansların homojen olmadığı görülmüştür ($p < ,05$). Bu işlemin ardından varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma tekniği tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen Tamhane's T2 analizi sonucunda; etki bırakma puanları açısından anne eğitim düzeyi ilköğretim ile lisans ve üstü eğitime sahip olanlar arasında lisans ve üstü eğitime sahip olanlar lehine; kendini açma puanları açısından anne eğitim düzeyi ilköğretim ile ortaöğretim olanlar arasında ortaöğretim olanlar lehine olduğu görülmüştür ($p < ,05$).

Tablo 4.32. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	Grup	$f, \bar{x}$ ve ss Değerleri				ANOVA Sonuçları				
		N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	İlköğretim ve altı	206	71,85	17,392	G.Arası	1686,857	2	843,429	2,858	,058
	Ortaöğretim	108	76,39	16,076	G.İçi	130720,957	443	295,081		
	Lisans ve üstü	132	71,84	17,703	Toplam	132407,814	445			
	Toplam	446	72,95	17,250						
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	İlköğretim ve altı	206	61,64	20,940	G.Arası	961,482	2	480,741	1,022	,361
	Ortaöğretim	108	65,31	23,794	G.İçi	208445,516	443	470,532		
	Lisans ve üstü	132	63,23	21,038	Toplam	209406,998	445			
	Toplam	446	63,00	21,693						

Tablo 4.32.'de görüleceği üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin ebeveyne duygusal erişilebilirlik puanlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi

(ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.33. Üniversite Öğrencilerinin Kendilik Değeri Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> , $\bar{x}$ ve ss Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	ss	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kendilik Değeri	İlköğretim ve altı	206	1,2566	,88932	G.Arası	,739	2	,370		
	Ortaöğretim	108	1,1917	,87297	G.İçi	351,902	443	,794		
	Lisans ve üstü	132	1,3031	,90893	Toplam	352,641	445		,465	,628
	Toplam	446	1,2546	,89020						

Tablo 4.33.'de görüleceği üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kendilik değeri puanlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.34. Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Alt Boyutları) Puanlarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Puan	<i>f</i> , $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Kişilerarası Yetkinlik	İlköğretim ve altı	206	84,82	14,296	G.Arası	263,595	2	131,798		
	Ortaöğretim	108	86,73	14,785	G.İçi	89336,317	443	201,662		
	Lisans ve üstü	132	85,25	13,549	Toplam	89599,913	445		,654	,521
	Toplam	446	85,41	14,190						
İlişki Başlatma	İlköğretim ve altı	206	15,87	4,420	G.Arası	19,284	2	9,642		
	Ortaöğretim	108	16,34	4,631	G.İçi	9019,444	443	20,360		
	Lisans ve üstü	132	15,84	4,556	Toplam	9038,729	445		,474	,623
	Toplam	446	15,98	4,507						
Duygusal Destek	İlköğretim ve altı	206	20,42	3,226	G.Arası	3,533	2	1,767		
	Ortaöğretim	108	20,60	3,029	G.İçi	4453,886	443	10,054		
	Lisans ve üstü	132	20,59	3,196	Toplam	4457,419	445		,176	,839
	Toplam	446	20,51	3,165						
Etki Bırakma	İlköğretim ve altı	206	16,86	3,731	G.Arası	30,638	2	15,319		
	Ortaöğretim	108	17,51	4,132	G.İçi	6466,064	443	14,596		
	Lisans ve üstü	132	17,20	3,691	Toplam	6496,702	445		1,050	,351
	Toplam	446	17,12	3,821						
Kendini Açma	İlköğretim ve altı	206	13,46	3,984	G.Arası	12,673	2	6,337		
	Ortaöğretim	108	13,82	4,016	G.İçi	7724,484	443	17,437		
	Lisans ve üstü	132	13,77	4,578	Toplam	7737,157	445		,363	,696
	Toplam	446	13,64	4,170						
Çatışma Yönetimi	İlköğretim ve altı	206	18,21	3,769	G.Arası	23,266	2	11,633		
	Ortaöğretim	108	18,47	3,700	G.İçi	6483,784	443	14,636		
	Lisans ve üstü	132	17,86	4,010	Toplam	6507,049	445		,795	,452
	Toplam	446	18,17	3,824						

Tablo 4.34.'de görüleceği üzere örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin kişilerarası yetkinlik (toplam ve alt boyutları) puanlarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p > ,05$).

Tablo 4.35. Üniversite Öğrencilerinin Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik (Toplam ve Tüm Alt Boyutları İle) Puanlarının Ebeveyn Tutumu Değişkenine Göre Farklılaşma Durumu İle İlgili Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	$Sh_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Anneye Duygusal Erişilebilirlik	Demokratik	368	75,90	14,756	,769	8,46	444	,000
	Anti-Demokratik	78	59,00	21,047	2,383			
Babaya Duygusal Erişilebilirlik	Demokratik	368	67,24	19,548	1,019	9,96	444	,000
	Anti-Demokratik	78	42,97	20,153	2,282			
Kendilik Değeri	Demokratik	368	1,16	,81	,042	-4,96	444	,000
	Anti-Demokratik	78	1,69	1,07	,121			
Kişilerarası Yetkinlik	Demokratik	368	86,19	13,656	,712	2,528	444	,012
	Anti-Demokratik	78	81,74	16,070	1,820			
İlişki Başlatma	Demokratik	368	16,07	4,522	,236	,942	444	,347
	Anti-Demokratik	78	15,54	4,439	,503			
Duygusal Destek	Demokratik	368	20,68	2,980	,155	2,458	444	,014
	Anti-Demokratik	78	19,72	3,844	,435			
Etki Bırakma	Demokratik	368	17,32	3,730	,194	2,470	444	,014
	Anti-Demokratik	78	16,15	4,112	,466			
Kendini Açma	Demokratik	368	13,59	4,008	,209	-,548	444	,584
	Anti-Demokratik	78	13,87	4,884	,553			
Çatışma Yönetimi	Demokratik	368	18,54	3,635	,189	4,574	444	,000
	Anti-Demokratik	78	16,41	4,210	,477			

Tablo 4.35.'de görüldüğü üzere, örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik (toplam ve tüm alt boyutları) aritmetik ortalamalarının ebeveyn tutumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Bağımsız Gruplar T Testi sonucuna göre ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri, kişilerarası yetkinlik toplam ve duygusal destek, etki bırakma ve çatışma yönetimi alt boyutlarına dair puanlarında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < ,05$). Elde edilen farklılık demokratik ebeveyn tutumlarına (demokratik, hoşgörülü, koruyucu) sahip bireyler lehinedir.

BÖLÜM V: SONUÇ

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlikleri arasındaki ilişkiye ve ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği ne ölçüde yordadığına yönelik yapılan analizler sonucunda elde edilen bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Bulgular ilgili alanyazındaki araştırma bulgularına benzerlik ve farklılıkları açısından değerlendirilmiştir.

5.1.Yargı

Üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğe etkisinin incelendiği bu araştırmanın alt amaçlarına yönelik bulguların sonuçlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

Ebeveyn duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik arasındaki ilişkilerin incelenmesine ilişkin yapılan analiz sonuçlarına göre örnekleme dahil olan üniversite öğrencilerinin ebeveyn duygusal erişilebilirlik düzeyleri kendilik değeri, kişilerarası yetkinlik ve kişilerarası yetkinliğin ilişki başlatma, duygusal destek, etki bırakma ve çatışma yönetimi alt boyutları ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca kendilik değeri düzeylerinin de kişilerarası yetkinlik ve tüm alt boyutları ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmanın asıl problemi olan ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğe etkisine bakıldığında ise; ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliğin ve ona ilişkin ilişki başlatma, duygusal destek, etki bırakma ve çatışma yönetiminin önemli bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.

Araştırmada cinsiyet değişkenine ilişkin yapılan analizler sonucunda örneklem grubunu oluşturan üniversite öğrencilerinin kendilik değeri düzeylerinin erkekler lehine farklılık gösterdiği, ebeveyne duygusal erişilebilirlik ve kişilerarası yetkinlik açısından ise anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada aile modeli değişkeni açısından yapılan analizlerin sonucuna göre ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmazken; bağlantılı olarak görülebilecek ve araştırmanın alt

problemlerinden biri olan ebeveyn birliktelik durumu değişkenine göre ise; ebeveyn duygusal erişilebilirlik ve kendilik değeri düzeylerinde anne ve babası evli/birlikte olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda niversite ğrencilerinin belirttiği gelir durumu değişkeni açısından kişilerarası yetkinlik ve alt boyutlarından ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma ve çatışma yönetimi puanlarında gelir düzeyi arttıķa puanların arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer değişkeni bakımından ilişki başlatma, kendini açma ve çatışma yönetimi alt boyutlarına göre il merkezinde ve büyükşehirde yaşayanlar lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde kardeş sayısı değişkenine göre ebeveyn duygusal erişilebilirlik açısından iki kardeş olanlar lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılırken; kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Örneklem grubundaki niversite ğrencilerinin doğum sırası değişkenine göre ebeveyne duygusal erişilebilirlik açısından ilk ve son çocuklar lehine anlamlı farklılıklar olduğu, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik açısından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada anne ve baba eğitim düzeyi değişkenine dair yapılan analizler sonucunda örneklem grubunu oluşturan niversite ğrencilerinin anne eğitim düzeyleri arttıķa kişilerarası yetkinlik ve alt boyutlarından etki bırakma ile kendini açma düzeylerinde artış olduğu sonucuna ulaşılırken; baba eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır.

Araştırma sonucunda niversite ğrencilerinin belirttiği ebeveyn tutumu değişkenine göre ebeveyne duygusal erişilebilirlik, kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik açısından demokratik ebeveyn tutumları (demokratik, hoşgörülü ve koruyucu) lehine anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Tartışma

5.2.1. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirlik, Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinlik Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma sonuçları incelendiğinde ebeveyne duygusal erişilebilirlik kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak kişilerarası yetkinliğin alt boyutları arasında yer alan ilişki başlatma, duygusal destek, kendini açma ve çatışma yönetimi açısından da ilişkili olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyne duygusal erişilebilirlik kendini açma alt boyutu ile ilişkili bulunmamıştır.

Bilindiği üzere ebeveyne duygusal erişilebilirlik kavramı bağlanma teorisi temelinde yapılandırılmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ebeveyn duygusal erişilebilirliğine ilişkin alanyazında az sayıda çalışma olması nedeniyle sonuçlar bağlanma yazını temelinde tartışılacaktır.

Ebeveyne duygusal erişilebilirlik ile kendilik değeri arasındaki ilişki alan yazın incelendiğinde ebeveyn duygusal erişilebilirliği Winnicott'ın ifade ettiği şekilde çocuğun, bir bütün olarak kendilik tasarımını oluşturması ve kendilik değerini geliştirebilmesi kendini göstermektedir ve bunun sağlanması için ebeveynin çocuğa sağladığı kapsayıcı atmosferin belirleyici olması söz konusudur (Yavuzer, 2016).

Kohut, annenin temel kendilik nesnesi olduğunu ve çocuğun gereksinimlerini karşılayarak ona değerli ve önemli olduğunu yansıtan bir ayna işlevi gördüğünü ifade etmektedir. Anne bu işlevi yerine getirmediğinde çocuğun ilişki kuramayışı, utanç suçluluk, değersizlik duygularının oluşmasıyla yetişkin bir birey olduğunda da etkilerini sürdüren olaylar dizisinin başlangıcı olmaktadır (Burger, 2006).

Annesi boşanmış/ayrı olan ve evli/birlikte olan çocuklar üzerinde yapılan çalışmasında Kayadibi (2015), annesi tarafından kabul edildiğini algılayan çocukların kendilik değerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç hem anne hem de babalar için düşünülebilir. Ebeveynin çocuğunu kabul etmesi, onun varlığından memnuniyet duyduğunu ifade etmesi bireyin sevmeye layık olduğu düşüncesini geliştirerek kendilik değerini yükselmektedir.

Fiziksel gereksinimlerin yanında bebek ve bakım vereni arasında kurulan duygusal bağ ve bu duygusal bağın kalitesini belirleyen davranışlar ve tutumlar vasıtasıyla kurulan

etkileşim, hayat boyu yakın ilişkilerin temeli olarak kalmaya devam etmektedir (Bowlby, 1988). Bağlanmaya yönelik araştırmalar incelendiğinde kişilerarası ilişkiler ile ilgili yapılan çalışmalar olduğu görülmektedir (Cooper, Shaver ve Collins, 1998; Kobak ve Sceery, 1988; Mikulincer, Florian ve Tolmacz, 1990). Araştırma sonuçlarına göre bağlanma örüntüsü güvenli olan bireylerin diğerleriyle ilişkisinde daha olumlu bir tarza sahip oldukları, tam tersi şekilde bağlanma örüntüsü güvensiz olan bireylerin ise kişilerarası ilişkilerinde problemli deneyimleri olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Okulöncesi dönemde olan bir grup çocuk ve ebeveynleriyle yapılan çalışmada ebeveyni duygusal olarak erişilebilir olmayan çocukların okullarında saldırgan davranışlar sergiledikleri bulgusuna rastlanmıştır (Biringen vd., 2005). Ebeveyn ve çocuk arasındaki kurulan ilk bağın kalitesi ve güvenli oluşu kişilerarası yetkinlik ile ilişkili bulunmuştur (Paulk, 2008). Kişilerarası ilişkilerde atılganlık, sosyal yetkinlik (Moretti ve Peled, 2004; Ross ve Fuertes, 2010), çatışma yönetimi (Ben Ari ve Hirshberg, 2009) ve kendini açma (Çetinkaya ve Akbaba, 2011; Mikulincer ve Nachshon, 1991) ile bağlanmanın olumlu yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada kullanılan Ebeveyn Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği'nin uyarlamasını yapan Gökçe (2013) ebeveyn duygusal erişilebilirliği arttığı takdirde kişilerarası ilişkilerde olumlu tarz düzeyinin de arttığını belirtmiştir. Bu çalışmadan da elde edilen bulgular literatürle karşılaştırıldığında denilebilir ki bireyin ebeveyne duygusal erişilebilirliği kişilerarası yetkinlik ve kapsadığı becerilerde (ilişki başlatma, duygusal destek, etki bırakma ve çatışma çözme) önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin dünyaya gelmeden anne karnından itibaren anne ve babasının duygusal varlığının onun için hazır olarak bulunması sağlıklı ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Anne ve babasına duygusal olarak erişilebilir bulan birey için sağlıklı ve kaliteli ilişki kurabilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda ebeveynlerinden öğrendiklerini, yaşamın diğer alanlarında kurduğu ilişkilerde kendisine verilen duygusal desteği, öğretilen sorunun üstesinden gelme biçimlerini birey yansıtmaktadır.

Benlik saygısının gelişmesinde temel olarak üç ana durum; başkalarının bireye saygı duyması, bireyin kendi yeterlilik duygusu ve bireyin başkalarının kendine yönelik saygısı ile kendi yeterlilik duygusunun olumlu değerlendirmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Kohut, 1971).

Özetle; ebeveynin verdiği bakımın kalitesi çocuğun kendine ve dünyaya ilişkin ilk tasarımlarının oluşmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Bartholomew ve Horowitz'in

(1991) kendilik ve diğerleri ile ilgili ortaya koyduğu bağlanma modeli incelendiğinde; kendiliğini olumlu algılayan yani bizim araştırmamıza göre ifade edilecek olursa kendilik değeri yüksek olan bireyler başkalarını da değerli, ilişki kurulabilir, desteklenebilir, ulaşılabilir bulmaktadır. Yani kişilerarası ilişkilerinde yetkinlikleri yüksektir denilebilir. Kendilik değeri düşük olan bireyler ise diğerleri ile kurdukları ya da belki kuramadıkları ilişkilerinde ilişki problemlerinin üstesinden gelme yollarını bilemeyen, ilişki başlatmaktan kaçınan bireyler olarak ifade edilebilir. Araştırma sonuçlarının literatürle desteklendiğini söylemek mümkündür.

5.2.2. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Kendilik Değeri ve Kişilerarası Yetkinliği Yordamasına Yönelik Bulguların Tartışılması

Araştırma sonuçları incelendiğinde üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirliğin kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda yapılan alanyazın taramasında görülmektedir ki ebeveyni tarafından ilgi gören, bir destek mekanizması sunulan ve sevildiğine inanan bireylerin güvenli bağlandığı düşünüldüğünde olumlu bir kendilik algısı oluşturduğu (Bayraktar, Kumru ve Sayıl, 2009; Sümer ve Şendağ, 2009; Şeker, 2009), kendisini ifade etme noktasında beceriler sergilediği ortaya konulmuştur (Evirgen, 2010). Özdeşim kurmayla birlikte ve ebeveynlerin yetiştirme tutumları ile çocuğun kendilik değeri artmakta veya azalmaktadır (Bednar ve Wells 1989).

Ebeveyne duygusal erişilebilirlik bireyin ilk dönemlerinden yaşamının ilerleyen yıllarında da etkisini farklı alanlarda göstermektedir ve ebeveynler açısından bakıldığında; anne ve baba gerçekten orada olduğunda çocuğa en başta güvenli ve yaşama tutunabileceği bir alan açmaktadır (Cori, 2015). Bu alanda başlangıçta ebeveyne bağımlı olan birey ilerleyen dönemde ebeveyni eğer orada ve onunla ise kendiliğin gelişmesiyle birlikte kendi varlığını tanır, kendi içine bakar, yansıtılanları alır ve başkalarına yansıtmak için ebeveynini de kapsayacak şekilde diğerleriyle ilişkilerine sağlıklı bir şekilde yön verir (Griffin ve Patton, 1997). Ebeveyne duygusal erişilebilirlik destek mekanizması da sunar ve anne ve baba çocuk için destekleyici roledir. Anne ve babadan sosyal destek alma fırsatı, çocuğun benlik saygısının gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Huurre, Kamulainen ve Ara, 1999). Araştırma sonuçları bunu destekler şekildedir ve ebeveyne duygusal erişilebilirliği yüksek olan bireylerin kendilik değerinin

de yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Ebeveynin sevgiyle çocuğunun yanında olması, duygularını paylaşması, problemlerine kulak verip ilgilenmesi, ihtiyaçlarını karşılamak için hazır oluşu ve güven vermesi, çocuğun kendilik değerini olumlu yönde etkilemektedir (Santrock, 2011). Bilinmektedir ki anne ve babası tarafından; “Benim için özelsin.”, “Seni seviyorum.”, “Buradayım ve seninle olmak hoşuma gidiyor.” mesajlarını alan ve bu araştırmanın da örneklemini oluşturan ve daha çok ergenliğin sonu yetişkinliğin başlangıcında olan yetişkin çocuklar için kendilik değerlerinin yüksek beklenen bir sonuçtur.

Ebeveyne duygusal erişilebilirliğin ebeveyn-çocuk arasındaki karşılıklı bir etkileşim süreci olması temelinde duyguların ifade edilmesini, karşılıklı olarak duygulara tepki/yanıt verilmesini içermektedir (Emde ve Easterbrooks, 1985; akt. Biringen, 2000) Bu temelde bireyin iletişim ve ilişki kurma süreçlerine etkisi olabileceği düşünüldüğünde araştırma sonuçları bunu doğrular niteliktedir denilebilir. Bağlanma temelinde bir kavram olan ebeveyn duygusal erişilebilirliği için de başka biriyle ilişki kurma sürecinde kurulan ilk ilişkilerin yaşamın ilerleyen dönemlerine etkisi bilinmektedir (Bowlby, 1980; akt. Deniz, 2006). Bağlanma stilleri ve kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalar incelendiğinde güvenli bağlanma geliştiren bireylerin diğer insanlarla daha olumlu ilişkiler kurduğu sonucuna ulaşılmıştır (Göçener, 2011; Göktepe, 2015; Saymaz, 2003). Hem babanın hem de annenin çocukla kurduğu bağlanma ilişkisinin kişilerarası ilişkilere yönelik becerileri yordadığı sonucu çeşitli araştırmalarla desteklenmektedir (Kocayörük, 2010; Lieberman, Doyle ve Markiewicz, 1999; Rice, Cunningham ve Young, 1997; Ross ve Fuertes, 2010; Verschueren ve Marcoen, 1999;).

Ebeveyne bağlanma ile ilgili olarak sosyal ve duygusal yeterliklerin incelendiği bir araştırmada çocukların kendilerine güveni anneye bağlanma ile yordanırken; aşırı içe kapanıklık/ endişe gibi davranışa dönük problemleri babaya bağlanma ile açıklanmıştır (Engels, 2002). Benzer olarak; 12-18 yaşlarındaki bireylerle bağlanma, sosyal beceriler, ilişkisel yeterlikler arasındaki ilişkiler incelenmiş ve sonuçta bağlanmanın sosyal beceriler ve ilişkisel yeterlikleri yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Engels, 2002).

Birey erken dönemde kendisine nasıl duygusal destek vereceğini, nasıl kendisinin yanında olabileceğini ebeveyninden öğrenebilir, ancak bu öğrenme gerçekleşmezse yani yanında onun yanında zorlukların üstesinden nasıl geleceğini ya da duygularını paylaştığında gerçekten dinleyecek bir başka kişinin varlığı söz konusu değilse yani

duygusal olarak erişilebilir biri mevcut değilse kendini güçsüz, yetersiz ve değersiz olarak damgalaması, bu özellikleri içselleştirmesi yüksek ihtimal haline gelir ve sonuçta düşük bir kendilik değerine sahip olacağı öngörülen bireyler kişilerarası ilişkilerinde kendilerine göre daha güçlü kişilere bağımlı hale gelebilecek ilişkiler kurabilirler (Bornstein, 2001; Cozolino, 2010). Bunun yanında değerli olmadığına ve başkaları tarafından da değerli bulunmayacağına dair inançlarından dolayı ilişki kurmaktan kaçınan bir yapı geliştirebilirler. Bireyin kendilik değeri ve kendine dair güveni kişilerarası ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir (Griffin ve Patton, 1997).

5.2.3. Üniversite Öğrencilerinde Ebeveyne Duygusal Erişilebilirliğin Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması

Üniversite öğrencilerinde ebeveyne duygusal erişilebilirlik cinsiyet açısından incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonucu değerlendirme amacıyla alanyazın incelendiğinde destekleyen çalışmalar olduğu görülmektedir (Gök, 2017; Ceylan, 2017; Akman, 2019). Sonuçlar çocuğun cinsiyeti açısından anne ya da babanın duygusal erişilebilir olmasının farklılığa yol açmadığı yorumunu destekler niteliktedir. Bağlanma ve cinsiyet ilişkisi yönünden araştırmalar incelendiğinde ise güvenli bağlanma ile ilgili yapılan çalışmalarda erkekler lehine farklılıkların olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Blatt ve Blass, 1990; Josselson, 1998; Kaplan ve Klein, 1985; Leondari ve Kiosseglou, 2000). 20 sene önce yapılmış bu araştırmalar ile daha güncel araştırmalar ve bizim araştırmamızın sonuçları kıyaslandığında; bu sonuçlar bize günümüzde birçok yörede, kültürde ve aile biçiminde değişimler olduğu, toplumda erkek çocuğa ilişkin verilen ekstra değer ve önemin, erkeğin hem baba hem de anne tarafından daha çok sevmeye, sayılmaya layık olduğu görüşünün bir dönüşüm içinde olduğunu, ebeveyn bilinçlenmesi ile bir yandan artık kız çocuklarına da yüklenen anlamların daha olumlu olması ile yorumlanabileceği yargısını düşündürmektedir. Konuyla ilişkili olabileceği düşünülen ebeveyn kabul-reddine ile yapılan çalışmalar da incelendiğinde ebeveyn kabulünde de cinsiyet açısından farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (Akman-Direkçi, 2018; Tekin, 2019).

Aile modeli ve ebeveyn birliktelik durumu değişkenleri açısından sonuçlar incelendiğinde; çekirdek, geniş veya tek ebeveynli aileler arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılrken; bağlanma açısından da bakıldığında; tek ebeveynli olmak ile her iki ebeveyn ile olmak arasında çocuğun güvenli ve güvensiz bağlanma örüntüleri

açısından anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Canatan, 2018; Turan-Cebeci, 2009). Ortalama puanlar incelendiğinde ise çekirdek aileye sahip olan çocukların ebeveyne duygusal erişilebilirliklerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ebeveyni evli/birlikte olan çocukların babaya duygusal erişilebilirliklerinin daha yüksek olması araştırmanın bir diğer sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda; özellikle ebeveynlerde boşanma durumu söz konusu olduğunda; çocuğun anne ile birlikte yaşamına devam etmesi, babasını haftada/ayda birkaç kez görebiliyor ya da görüşmüyor olması, babaların annelere göre yeniden evlenme oranının daha yüksek olması (Canatan, 2018) gibi durumların çocuğun babaya duygusal erişilebilirliğini etkileyen faktörler arasında yer aldığını söylemek mümkündür.

Araştırma sonuçlarından bir diğeri; gelir durumunun üniversite öğrencilerinin ebeveyne duygusal erişilebilirliklerinde anlamlı bir farklılık ortaya koymamasıdır. Aile içi fiziksel ve duygusal şiddetle ilgili çalışmada Çatalkaya (2018) sosyo-ekonomik gelir düzeyine göre anlamlı derecede farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak özellikle baba katılımı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde babanın anne ve çocuk arasındaki sürece dahil olması ve anne-baba-çocuk bütünü oluşmasında engelleyici bir faktör olarak sosyoekonomik durumun düşük olması, alım gücü yüksek olan babaların aileye katılımlarının daha fazla olduğunu gösteren araştırmalar da mevcuttur (Ahmeduzzaman ve Roopnarine, 1992; Morgan, Nutbrown ve Hannon, 2009; Ögüt, 1998; Sarkadi vd., 2008; Şahin ve Demiriz, 2014; Yogman vd., 1995). Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç yaşamın çoğunluğunun geçtiği yer bakımından ebeveyne duygusal erişilebilirliğin anlamlı bir farklılığa ulaşılmamasıdır. Hem gelir durumu hem de yaşanan yer açısından bakıldığında bağlanma sürecinde etkili olan ebeveyne duygusal erişilebilirlik yer veya maddi koşullardan bağımsız olarak daha içsel ve duygusal deneyimlerden etkilenmektedir denilebilir.

Kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenleri açısından sonuçlar iki kardeş olanlar ile ilk ve son çocuklar lehinedir. Kardeş sayısının fazla olduğu ailelerde ilgi, sevgi ve şefkat gibi duyguların daha çok paylaşıyor olması çocuklar ve özellikle bu araştırmanın sonuçlarına göre ortanca çocuklar açısından ebeveyne duygusal erişilebilirliği kısıtlayan/engelleyen bir durum haline gelmektedir yorumunda bulunulabilir. Çok çocuklu ailelerde ihmalin daha çok görüldüğü ortaya çıkmıştır (Kars, 1994). Toplumumuzda özellikle ilk çocuk anne ve babanın “ilk göz ağrısı” olarak adlandırılmakta ve başka bir kardeşi olana kadar ebeveyniyle en çok vakit geçirme fırsatı bulan, ebeveyninin destek, sevgi ve güvenini

alabilen çocuk olmaktadır. Öte yandan son çocuklar yani küçük kardeşler de ebeveynin ilk çocuklarda hata olarak adlandırdıkları durumları yinelenmekten kaçındıkları için daha ilgili, duyarlı ve koruyucu rol üstlendiği çocuklar olabilmektedir (Sulloway, 1996)

Ebeveyn eğitim düzeyi değişkenine yönelik sonuçlara bakıldığında ebeveyne duygusal erişilebilirlik açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde ebeveyni düşük eğitim düzeyine sahip olan çocukların daha fazla istismara uğradıkları sonucuna ulaşılırken (Brown, Cohen, Johnson ve Salzinger, 1998; Yenibaş, 2002); ebeveyn kabul-reddi açısından annenin eğitim düzeyi arttıkça çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe algılanan kabul düzeyinin de yükselmesi söz konusudur (Gençtoprak, 2010). Babalık rollerini tanımlarken lisans mezunu olan babalar yakınlık, paylaşımda bulunma gibi durumları ifade ederken ilköğretim mezunu babaların babalığı daha çok ailenin geçimini sağlamakla tanımladığı bilgisine ulaşılmaktadır (Özkardeş ve Arkonaç, 1998). Bunun yanı sıra bağlanma stilleri açısından baba eğitim düzeyinin anlamlı farklılığa yol açmadığını söyleyen çalışmalar da mevcuttur (Onur, 2006).

Ebeveyne duygusal erişilebilirlik ebeveyn tutumları açısından incelendiğinde ise; bulunan anlamlı farklılığın demokratik olanlar (demokratik, hoşgörülü, koruyucu) lehine gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu tutumlar kültürel inşadan, annelik ve babalığa yüklenen rollerden, ebeveynin kendi maruz kaldığı anne-baba tutumundan, eşler arasındaki ilişkiden oldukça etkilenmektedir. Winnicott ilk adımı çocuğa uyum sağlamakla eş değer olan yeterince iyi annelik kavramını ortaya koymuştur. Bu kavramı babalar içinde uyarlayarak bu çalışmanın bağlamında yeterince iyi ebeveyn olarak düşünürsek; yeterince iyi ebeveyn ait hissedilen, fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçları karşılayan, sığınılan, destek veren ve koruyan ebeveynlerdir (Cori, 2015). Araştırma sonuçlarında da ağırlıklı olarak görülen demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailelerde kurallar ve sınırların belli, çocuklara yakından ilgi gösterilen, çocuğa güven verilen ve dayanak oluşturulan, özerkliğine saygı duyulan bir aile sisteminin olması (Tuzcuoğlu, 2004) ebeveynin duygusal erişilebilirliğini arttıran önemli bir unsurdur.

5.2.4. Üniversite Öğrencilerinde Kendilik Değerinin Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması

Araştırma sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkeni açısından sonuçların erkek öğrenciler lehine olduğu görülmektedir. Literatürde kendilik değerini açıklarken cinsiyetin önemli bir etken olduğu ve pek çok araştırmada konunun yer bulduğu görülmektedir. Araştırmalardan bazıları bizim araştırmamızın bulgularını desteklerken yani erkeklerin kadınlara göre daha yüksek bir kendilik değerine sahip olduğu sonucuna ulaşırken (Aytaç-Alp, 2019; Çetin ve Çavuşoğlu, 2009; Erim, 2001; Kurt, 2013; Macar, 2013; Saymaz, 2003) kadınların erkeklere göre daha yüksek bir kendilik değerine sahip olduğunu söyleyen araştırmalar ile (Güler, 2017; Özkan, 1994; Yücel, 2013) kendilik değerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini söyleyen araştırmalar da mevcuttur (Avşaroğlu ve Üre, 2007; Çuhadaroğlu, 1986; Eriş, 2013; Sarı, 2007; Yenidünya, 2005; Yılmaz, 2019).

Aile modeli değişkeni açısından çekirdek, geniş ve tek ebeveynli ailelerin çocukları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak araştırmanın bir diğer değişkeni olan ebeveyn birliktelik durumuna göre ebeveyni evli/birlikte olan üniversite öğrencilerinin ebeveyni boşanmış/ayrı yaşayanlara göre kendilik değerlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde; anne babası boşanmış veya ayrı yaşayan ergenlerin ebeveynleri birlikte olanlara göre, kendini suçlama davranışının (Goodman ve Pickens, 2001), kaygı düzeylerinin (Öngider, 2011; Öztürk, 2007), daha yüksek olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Boşanma sürecinde ebeveyn arasında yaşanan problem durumları, boşanmış ailelerin parçalanmış aile ile karıştırılması, anne ve/veya babanın kimi ailelerde boşanma sonrasında çocuğu ihmal etmesiyle çocuğun o zamana kadar ki güven, sevgi, ilgi ihtiyacının karşılanmasında güçlüklerin ortaya çıkması gibi sebepler çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir (Derman ve Başal, 2013). Bilinene odur ki aile bireyin sahip olduğu ilk sosyal destek kaynağıdır. Algıladığı sosyal destek arttığında kendilik değeri de artmaktadır (Macar, 2013). Bu araştırma sonuçlarının yanı sıra ebeveyni boşanmış çocuklardan erkek olanların kız olanlara göre kendilik değerinin daha yüksek olduğu araştırmalar mevcutken; kız çocuklarının kendilik değerinin erkek çocuklardan yüksek olduğunu gösteren araştırmalar da yer almaktadır (Alparslan, 2016).

Araştırmada gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Farklı sosyoekonomik düzeylere sahip ebeveynlerin çocukları ile yaptıkları çalışmalarında araştırma sonuçlarımızı destekler şekilde anlamlı bir farklılığa ulaşılmadığı sonucunu tespit eden araştırmalar literatürde yer almaktadır (Alparslan, 2016; Sezer, 2009; Uyanık-Balat ve Akman, 2004). Buna karşın gelir düzeyi arttıkça bireylerin kendilik değerinin de arttığı sonucuna ulaşan araştırmalar da mevcuttur (Aydoğan, 2010; Otacıoğlu, 2009; Yiğit, 2010).

Araştırma sonuçları incelendiğinde örneklem grubuna dahil olan öğrencilerin kendilik değeri yaşamın çoğunun geçirildiği yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Örneklemi oluşturan grubun çoğunluğu büyükşehirde yaşayan üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Çetin (2015) ergenlerle yaptığı araştırmasında kendilik değerinin kentte yetişenler lehine olduğu sonucuna ulaşmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka araştırmada büyükşehirde yaşayan üniversite öğrencilerinin kendilik değerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kozaklı, 2006).

Kardeş sayısı değişkenine göre kendilik değeri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırma bulgularını destekler şekilde çalışmalar literatürde yer almaktadır (Çetin, 2015; Yılmaz, Yiğit ve Yurt, 2012). Aynı zamanda bir kardeşin olmasıyla birlikte ebeveynlerden alınan ilginin bölündüğüne ve buna bağlı olarak bireyin kendisine verilen değerin azaldığına inanması yorumuna dayanarak tek çocuk olanların kardeşi olanlara göre kendilik değerinin yüksek olduğu bilgisini veren araştırmalar da bulunmaktadır (Aytaç-Alp, 2019; Erbil vd., 2006; Yiğit, 2010).

Doğum sırası değişkenine bakıldığında kendilik değerinin doğum sırasına göre farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir. Kendilik değeri yüksek olan bireylerin gerçek doğum sıralarının ilk çocuk olduğu görülen araştırmalar bulunurken (Yılmaz, 2019).

Örneklemi oluşturan üniversite öğrencilerinin anne-baba eğitim durumu değişkenine göre kendilik değerinin farklılık göstermediği bulunmuştur. İlgili araştırma sonuçlarına göre anne ve baba eğitim düzeyinin kendilik değeri üzerinde etkili olmadığı (Aktaş, 2011; Cengil, 2009; Çetin, 2008; Çetin, 2015; Saydanoğlu, 2011; Yüksekaya, 1995). Ebeveynin eğitim düzeyi yükseldikçe kendilik değerinin yükseldiğini gösteren araştırma sonuçları literatürde kendine yer bulurken (Aydoğan, 2010; Güngör, 1989; Özkan, 1994; Ünüvar, 2003; Yiğit, 2010) bu durumun ebeveyn eğitimi arttıkça çocuğuyla daha kaliteli

vakit geçirmesinin veya çocuğunun ihtiyaçlarına yönelik farkındalığının daha yüksek olmasını etkilediği beraberinde kendilik değerini olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Kendilik değeri puanları ebeveyn tutumu açısından incelendiğinde sırasıyla demokratik, ebeveyn tutumlarının (demokratik, hoşgörülü, koruyucu) lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç diğer araştırma bulguları ile desteklenmektedir (Erbil, Divan ve Önder, 2006; Göktepe, 2015; Sezer, 2009). Ebeveynin çocuğuna olan tutumu çocuğun kendilik algısını ve kişiliğini şekillendirmektedir (Bacanlı, 2007). Çocuğun ihtiyaçlarının gözetildiği, sınırların dengeli bir şekilde oluşturulduğu, karşılıklı anlayışın hüküm sürdüğü ailelerde çocuğun gelişimi olumlu yönde etkilenmekte (Sezer, 2009) kendiliğini bütün olarak algılayıp buna göre olumlu kendilik tasarımı ve yüksek bir kendilik değeri oluşturulduğu ifade edilmektedir (Tunç ve Tezer, 2016). Ebeveynin ilgili ve destekleyici olarak algılanması sonucunda bireylerin kendilik değerlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Erbil, Divan ve Önder, 2006; Greene ve Way, 2005). Diğer yönden ebeveynini çok kontrolcü ve müdahil bulan bireyler düşük bir kendilik değerine sahip olabilmektedir (Bean vd., 2003; Conger vd., 1997).

5.2.5. Üniversite Öğrencilerinde Kişilerarası Yetkinliğin Demografik Değişkenler Açısından Tartışılması

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre katılımcıların cinsiyetleri kişilerarası yetkinlik ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır. Kendini açma, çatışma yönetimi, etki bırakma ve ilişki başlatmanın cinsiyet açısından farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Gorska, 2011). Araştırma bulguları literatür tarafından desteklenmektedir. Ayrıca kişilerarası yetkinlik ve cinsiyet ile ilgili yapılan araştırmalarda sonuçların birbirinden farklı olduğu, fakat kuramsal temele dayandırıldığında erkeklerin ilişki başlatma ve gücünü ortaya koyma becerilerinin daha yüksek olduğu, kadınların ise duygusal destek ve kendini açma mekanizmalarının daha iyi işlediği ifade edilmiştir (Buhrmester vd., 1988). Toplumla incelendiğinde birçoğunda atılganlık, ilişki başlatma vb. davranışların kadınlar için uygun olmadığına inanılmaktadır (İlhan, 2016). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından da incelendiğinde kadınların daha duygusal, şefkatli, duygularını yaşayan ve dile döken, bunun yanında utangaç olması beklenen; erkeklerin ise girişimci, otoriter, dediğini yaptıran gibi özelliklere sahip olması beklenmektedir (Uluyol, 2014). Kişilerarası yetkinliğin alt boyutlarına bakıldığında da kendini açma, çatışma yönetimi, etki bırakma ve ilişki başlatmanın cinsiyet açısından farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Gorska, 2011). Özellikle kendini açma

davranışı ile ilgili olarak cinsiyete göre farklılık göstermediğini, cinsiyet değişkeninin bireyin kendini açma düzeyine etkisinin zaman içinde azaldığını ortaya koyan çalışmalar söz konusudur (Aşık, 1992; Hosman, 1986). Kendini açma ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda kadınların erkeklere göre daha fazla kendilerini açma davranışı gösterdikleri çeşitli araştırmalarla desteklenmiştir (Selçuk, 1989; Dizmen, 2006).

Aile modeli değişkenine ilişkin sonuçlar kişilerarası yetkinlik toplam ve alt boyutlar açısından anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır. Ebeveyn birliktelik durumu bakımından da farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki sonuç birlikte ele alındığında; konuyla ilgili olduğu düşünülen iletişim becerilerine yönelik Bingöl ve Demir (2011) aile yapısının bireyin iletişim becerilerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığını, Arslan (2018) ebeveyni boşanmış ergen öğrencilerle ebeveyni birlikte olan öğrencilerin akran ilişkilerinde kendini açma alt boyutunda fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma sonuçları gelir durumu değişkeni açısından incelendiğinde ilişki başlatma, etki bırakma, kendini açma ve çatışma yönetimi alt boyutlarında gelir düzeyi arttıkça puanların arttığı görülmektedir. Söz konusu alt boyutlara ilişkin çalışmalar incelendiğinde; sosyoekonomik düzeyin bireylerin iletişim becerileri ile anlamlı farklılık gösterdiği (Görür, 2001; Saygıdeğer, 2004), yine kendini açmanın sosyoekonomik düzeye göre farklılık ortaya koyduğu (Yılmaz, 2010) bulunmuştur.

Yaşamın çoğunun geçirildiği yere göre ilişki başlatma, kendini açma ve çatışma yönetimi alt boyutlarında anlamlı farklılığa ulaşılmış ve il merkezinde yaşayanların köy/kasaba ya da ilçe merkezinde yaşayanlara göre ilişki başlatma, kendini açma ve çatışma yönetimi düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin yaşamlarının en çok geçirildiği yerlere göre kendini açma puanlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Ersever, 1996; Nur-Şahin, 2011).

Kardeş sayısı değişkenine dair kişilerarası yetkinlik toplam ve alt boyutları için anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin kardeş sayısının kendini açma üzerinde etkili olmadığı anlaşılmıştır (Nur-Şahin, 2011).

Araştırmaya dahil olan üniversite öğrencilerinin doğum sırası kişilerarası yetkinlik toplam ve alt boyutları açısından anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır.

Anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre sonuçlar incelendiğinde anne eğitim düzeyi arttıkça kişilerarası yetkinlik ve etki bırakma ile kendini açma düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Baba eğitim durumu değişkeni için anlamlı farklılığa ulaşılmamıştır. Anne eğitim düzeyi arttıkça bireylerin kişilerarası yetkinlikle ilişkili olduğu düşünülen atılganlık düzeylerinin arttığı çeşitli araştırmalarla desteklenmiştir (Aksakal, 1997; Becet, 1989; Kapıkıran, 1993;). Benzer şekilde annenin eğitim düzeyi arttıkça kendini açma düzeyinin de arttığı görülmüştür (Nur-Şahin, 2011).

Kişilerarası yetkinlik toplam ve alt boyutlarına ilişkin puanlar ebeveyn tutumu değişkenine göre sırasıyla demokratik ebeveyn tutumları (demokratik, hoşgörülü, koruyucu) lehinedir. Ebeveynin çocuğa yönelik tutumu duygusal gelişimde oldukça etkilidir (İşmen, 2004). Demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarında daha az sosyal kaygı olduğu (Baltacı, 2010), iletişim becerilerinin ve karşısındaki bireye olumlu tepkide bulunma davranışının arttığı (Yardım, 2019), kendini açma düzeylerinin yüksek olduğu (Nur-Şahin, 2011) görülmektedir. Ayrıca otoriter ve aşırı koruyucu olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin düşük olduğu bilgisi literatürde yer almaktadır (Özkafacı, 2012).

5.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları ve yapılan tartışmalar ışığında uygulayıcılara (eğitimcilere, ebeveynlere, ruh sağlığı uzmanlarına) ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmeye çalışılmıştır.

5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Ebeveyne duygusal erişilebilirlik bireyin yaşamından bebeklikten getirdiği izleri barındırmakta ve bu araştırmanın sonucuna göre kendilik değeri ile kişilerarası yetkinliğe etkisi görülmektedir. Bu çerçevede yapılacak önerilerden başlıca olanı ebeveynlerin bu konunun önemine dair bilgilenmesi ve bilgilendirilmesidir. Buna yönelik olarak ebeveyn eğitimleri düzenlenebilir. Çocuğun değerini vurgulayarak bu eğitimlere yalnızca annelerin değil babaların da katılımının sağlanması yönünde çalışmalar yapılmasının daha etkili olacağına inanılmaktadır.

Çocuk istismarı daha çok fiziksel veya cinsel açıdan ele alınan bir konu olmaktadır, bunun yanı sıra çocuğun duygusal istismarı ve ihmali de vurgulanarak ileride oluşabilecek sorunlar ya da istismar ve ihmal olmadığında doğabilecek pozitif sonuçlar katılımın giderek arttığı anne-babalığa hazırlık kurslarında fiziksel bakımın yanında

duygusal bakım olarak, okul psikolojik danışmanları/psikologları tarafından okul içi seminerlerde, toplum ruh sağlığı açısından bir sosyal hizmet olarak belediyelerde yine konu uzmanları tarafından eğitimlerde yer alabilir.

Ruh sağlığı alanında terapist olarak çalışan uzmanlar için ülkemizde yeni yeni duyulan bir kavram olan ebeveyn duygusal erişilebilirliği seans sürecinde danışanın aile ilişkileri, gündelik yaşamında kişilerarası ilişkilerine etkisi, kendilik değeri ve özgüveni gibi oldukça sık çalışılan konulara ışık tutması bakımından göz önünde bulundurulabilir ve örneğin kendilik değeri üzerine çalışılırken ebeveyne duygusal erişilebilirlikte problem varsa bunun iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapılabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma İstanbul’da yaşayan ve bir devlet üniversitesinde eğitim gören, daha çok büyükşehirde yaşamını geçirmiş olan ve çekirdek aile modeline sahip üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir, söz konusu değişkenlerle ilgili farklı yaş, etnik köken, kültürleri içeren örneklem gruplarında çalışma tekrarlanabilir.

Araştırma farklı değişkenler (aile aidiyeti, aile bütünlük duygusu, ebeveyn kabul-red algıları gibi) eklenerek incelenebilir.

Araştırma nicel desende yürütülmüştür, ebeveyne duygusal erişilebilirlik pek çok unsurdan etkilenebilecek bir kavram olarak düşünülürse altta yatan sebeplerin derinlemesine görüşmeler ile öğrenilmesi kendilik değeri ve kişilerarası yetkinlik değişkenleri açısından da aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveyn duygusal erişilebilirliği kendilik değeri ve kişilerarası yetkinliği yordadığı sonucuna ulaşılmıştır, bu bağlamda kendilik değeri veya kişilerarası yetkinlik konusunda deneysel çalışmalar yapılarak bu çalışmalara ebeveyn-çocuk ilişkisi temeline dayalı programlar hazırlamanın faydalı olacağına inanılmaktadır.

Araştırma kesitsel bir araştırma olup ebeveyne duygusal erişilebilirlik değişkeninin bireyin yaşamına etkileri boylamsal araştırmalarla irdelenenbilir.

Bu araştırmada çocukların gözünden ebeveyne duygusal erişilebilirlik incelenmiştir, araştırmanın ebeveynin bu konuya ilişkin algıları yönünden de incelenebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmeduzzaman, M. ve Roopnarine, J.L. (1992). Sociodemographic factors, functioning style, social support, and fathers' involvement with preschoolers in african-american families. *Journal of Marriage and the Family*, 54(3), 699.
- Ainsworth, M. S., Blehar, M.C., Waters, E., ve Walss, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Ainsworth, M. S. (1979). Infant—mother attachment. *American Psychologist*, 34 (10), 932-937.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-716.
- Akgün, E. (2008). *Anne-çocuk ilişkisini oyunla geliştirme eğitiminin anne-çocuk etkileşimi düzeyine etkisi* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akman-Direkçi, E. (2018). *Yetişkinlikte çocukluğa ilişkin hatırlanan ebeveyn kabul-reddi ile yalnızlık arasındaki ilişkide duygu dışavurum tarzlarının ve arkadaşlık kalitesinin aracı rolleri* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Akman, H. (2019). *11-14 yaş çocukların duygu düzenleme güçlüklerinin anne-baba duygu düzenleme güçlüğü ve ebeveynin duygusal erişilebilirliği ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksakal, N. (1997). *Üniversite sınavına giren lise son sınıf öğrencilerinin atılganlık ve depresyon düzeylerinin araştırılması* (Yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Aksaray, S. (2003). *Ergenlerde benlik saygısı geliştirmede beceri eğitimi ve aktivite merkezli programların etkisi* (Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Aktuğ, T. (2006). *Ergenlerde akran baskısı ve benlik saygısının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Alan, H. (2011). *Doğum sonrası dönemde sosyal desteğin anne bebek bağlılığına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Allender, J.A. ve Spradley, B.W. (2005). *Community health nursing: promoting and protecting the public's health*, 6th ed. Philadelphia, JB Lippincott Co, 654-655.
- Alparslan, N. (2016). *Anne babası boşanmış ergenlerin benlik saygısı ve okula bağlılık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altan, S. (2019). *Hamile kadın ve eşlerinin doğum öncesi ve sonrası bebeğe bağlanma düzeyleri, evlilik uyumu ve doğum öncesi beklentileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi: Boylamsal bir çalışma* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, S. (2018). *Boşanmanın lise öğrencileri üzerindeki etkisinin okul sosyal hizmeti bakış açısıyla incelenmesi: Sincan ilçesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan, N. (2018). *60-72 aylık çocukların empati becerilerinin anne-çocuk ilişkisi açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aşık, E. (1992). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma davranışların etkileyen bazı etmenler* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avşaroğlu, S. ve Üre, Ö. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 85-98.
- Aydoğan, S. (2010). *İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aytaç-Alp, A. (2019). *Karabük Üniversitesi öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının suçluluk utanç duyguları ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

- Bacanlı, H. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem.
- Bahadır-Yılmaz, E. (2015). *Şiddete maruz kalan kadınlara uygulanan güçlendirme programının kendilik değerini arttırmaya ve stresle baş etme biçimlerine etkisi* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bahçıvan-Saydam, R. ve Gençöz, T. (2015). Aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve kendilik değerinin gençler tarafından belirtilen davranış problemleri ile olan ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 61-77.
- Baldwin, M.W. ve Keelan, J.P.R. (1999). Interpersonal expectations as a function of self-esteem and sex. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(6), 822-833.
- Baltacı, Ö. (2010). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, sosyal destek ve problem çözme yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bartholomew, K., ve Horowitz, L, M. (1991). Attachmentstyles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Baruch, G.K. ve Barnett, R.C. (1981). Fathers' participation in the care of their preschool children. *Sex Roles*, 7(10), 1043-1055.
- Battel, J., Jarratt, L., Smit, S. ve Precht, D. (1988). Relations among self-esteem, depression and anxiety of children. *Psychological Reports*, 62 (3).
- Baumeister, R.E. & Leary, M.R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497-529.
- Baumeister, R.E. ve Tice, D.M. (1986). Four selves, two motives, and a substitute process self-regulation model. *Public Self and Private Self* (Ed. Ray E. Baumeister). Springer Series in Social Psychology.
- Bayraktar, F., Kumru, A. ve Sayıl, M. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: Ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 48-63.

- Baytemir, K. (2014). *Ergenlikte ebeveyn ve akrana bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide kişilerarası yeterliğin aracılığı* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P. C. ve Wilson, S. M. (2003). The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African American and European American adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 18 (5), 523-54.
- Becet, K. (1989). *Ana-baba tutumlarının ve bazı sosyo-ekonomik faktörlerin lise son sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeylerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Belsky, J. (1979). Mother–father–infant interaction: A naturalistic observational study. *Development Psychology*, 15(6), 601-607.
- Bednar, R. ve Wells, M.G. (1989). *Self-Esteem Paradoxes and Innovation in Clinical Theory and Practice*. NewYork.
- Ben Ari, R. ve Hirshberg, I. (2009). Attachment styles, conflict perception, and adolescents' strategies of coping with interpersonal conflict. *Negotiation Journal January*, 25(1), 59-82.
- Biringen, Z. (2000). Emotional availability: Conceptualization and research findings. *American Journal of Orthopsychiatry*, 70(1), 104-114.
- Biringen, Z., Damon, J., Grigg, W., Mone, J., Pipp-Siegel, S., Skillern, S. ve Stratton, J. (2005). Emotional availability: Differential predictions to infant attachment and kindergarten adjustment based on observation time and context. *Infant Mental Health Journal*, 26(4), 295-308.
- Bingöl, G. ve Demir, A. (2011). Amasya Sağlık Yüksek Okulu öğrencilerinin iletişim becerileri. *Göztepe Tıp Dergisi*, 26 (4), 152-159.
- Biringen, Z. ve Robinson, J. (1991). Emotional availability in mother-child interactions: a reconceptualization for research. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61(2), 258-271.
- Biringen, Z., Brown, D., Donaldson, L., Green, S., Krcmarik, S. ve Lovas, G. (2010). Adult Attachment Interview: linkages with dimensions of emotional availability for

- mothers and their pre-kindergarteners. *Attachment and Human Development*, 2(2), 188-202.
- Biringen, Z., Robinson, J.L., ve Emde, R.N. (1998). *The Emotional Availability scale (3rd ed.)*. Fort Collins: Department of Human Development and Family Studies, Colorado State University.
- Biringen, Z. ve Easterbrooks, M.A. (2012). Emotional availability: Concept, research, and window on developmental psychopathology. *Development and Psychology*, 24(1), 1-8.
- Blatt, S. J. and Blass, R. B. (1990). Attachment and separateness: A dialectical model of the products and processes of development throughout the life cycle. *The Analytical Study Of The Child*, 44, 107-127.
- Blos, P. (1967). The second individuation process of adolescence. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 22, 162-186.
- Bornstein, R.F. (2001). A meta-analysis of the dependency–eating-disorders relationship: strength, specificity, and temporal stability. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 151-162.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Retrospect and prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664-678.
- Bowlby, J. (1988). *Secure Base Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. London: Routledge.
- Bowlby, J., (2012). *Bağlanma*. Pinhan Yayıncılık. İstanbul. (Çev. Tuğrul Veli Soylu).
- Brown, J., Cohen, P., Johnsonn, J.G. ve Salzinger, S. (1998). A longitudinal analysis of risk factors for child maltreatment: Findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 22(11), 1065-1078.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development*, 61 (4), 1101-1111.

- Buhrmester, D., Furman, W., Wittenberg, W.T. ve Reis, H.T. (1988). Five domains of interpersonal competence in peer relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55 (6), 991-1008.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (15. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Canatan, Ç. (2018). *Evli veya boşanmış ebeveyne sahip olan, 11-14 yaş arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve sosyal fobi düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cengil, M. (2009), Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1.sınıf öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8, (15).
- Cevher, F.N. ve Buluş, M. (2007). Benlik kavramı ve benlik saygısı: Önemi ve geliştirilmesi. *Akademik Düzayn*, 2, 52-64.
- Ceylan, N.M.G. (2017). *Romantik ilişkide; ilişkiye odaklanma, çatışma çözme tepkileri ve ilişkide affediciliğin algılanan ebeveynlik biçimi ve ebeveyne duygusal erişilebilirlik açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cohen, S., Sherrod, D. R. ve Clark, M. S. (1986). Social skills and the stress- protective role of social support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50 (5), 963-973.
- Conger, K. J., Conger, R. D. ve Scaramella, L. V. (1997). Parents, siblings, psychological control, and adolescent adjustment. *Journal of Adolescent Research*, 12, 113-138.
- Cooley, C. H. (1968). "The social self: on the meanings of "I". C. Gordon ve K. J. Gergen (Editör). *The Self in Social Interaction*. USA: John Wiley & Sons, Inc. s. 8791
- Cooper, M. L., Shaver, P. R., ve Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1380-1397.
- Cori, J.L. (2015). *Var'olan Annenin Yok'luğu* (4.basım). İstanbul: Okuyanüs.
- Cozolino, L. (2010). *The Neuroscience of Psychotherapy: Healing the Social Brain* (2nd Ed.). NewYork: W. W. Norton & Company.

- Cranley, M.S. (1981). Development of a tool for the measurement of maternal attachment during pregnancy. *Nursing Research*, 30(5), 281-284.
- Çatalkaya, Ş. (2018). *Aile içi şiddet, benlik saygısı ve kişiler arası ilişki kurma arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, C.N. (2008). *İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsaygı ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, B. (2015). *Kentte ve kırsalda yetişmiş ortaokul öğrencilerinin benlik saygısı ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, H.ve Çavuşoğlu, H. (2009). Yetiştirme yurdunda ve aileleri ile yaşayan adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2(4), 137-144.
- Çetinkaya, B. ve Akbaba, S. (2011). Üniversite öğrencilerinin kendini açma davranışları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 1-18.
- Çolakoğlu, E. T. (2012). *Genç yetişkinlerde erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri ve kişilerarası ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Deniz, M.E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-tutanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 22, 89-99.
- Dereli, E. ve Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 227-258.

- Dizmen, F. (2006). *Farklı okul programlarındaki lise öğrencilerinin kendini açma davranışlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Doğan, T., Karaman, N.G., Çoban, A.E., & Çok, F. (2012). Ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinin yordayıcısı olarak cinsiyet ve aileye ilişkin değişkenler. *İlköğretim Online*, 11(4), 1010-1020.
- Easterbrooks, M., Bureau, J. F., ve Lyons-Ruth, K. (2012). Developmental correlates and predictors of emotional availability in mother–child interaction: A longitudinal study from infancy to middle childhood. *Development and Psychopathology*, 24(1), 65-78.
- Easterbrooks, M., ve Biringen, Z. (2005). The Emotional Availability Scales: Methodological refinements of the construct and clinical implications related to gender and at-risk interactions. *Infant Mental Health Journal*, 26(4), 291-294.
- Easterbrooks, M.A., ve Biringen, Z. (2000). Guest editors' introduction to the special issue: Mapping the terrain of emotional availability and attachment. *Attachment and Human Development*, 2(2), 123-129.
- Easterbrooks, M.A. ve Goldberg, W.A. (1984). Toddler development in the family: impact of father involvement and parenting characteristics. *Child Development*, 55(3), 740-752.
- Emde R.N. ve Easterbrooks, M.A. (1985). Assessing emotional availability in early development. *Early Identification of Children at Risk*, 79-101.
- Engels, R.C.M.E., Finkenauer, C., Meeus, W. ve Dekovic, M. (2001). Parental attachment and adolescent's emotional adjustment: The associations with social skills and relational competence. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 428-439.
- Eraslan-Çapan, B., ve Owen-Korkut, F. (2017). Çocukların kendilik değerini geliştirmede kendilik değeri geliştirme programı ve sosyal ve duygusal eğitim programının etkililiği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (62), 756-769.
- Erbil, N., Divan, Z., & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 8(3), 7-15.
- Erikson, E.H. (1950). *Growth and crises of the "healthy personality."*

- Erim, B. (2001). *Yetiştirme yurtlarında ve aileleri yanında yaşayan ergenlerin, benlik saygısı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ile sosyal destek sistemleri açısından karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ersever, O. G. (1996). *Grupla psikolojik danışmanın kişilerarası ilişkiler dersini alan öğrencilerin kendini açma davranışlarına, empatik eğilimlerine ve empatik becerilerine etkisi*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1(14), 231-241.
- Erşan, E.E., Doğan, O. ve Doğan, S. (2009). Beden eğitimi ve antrenörlük bölümü öğrencilerinde benlik saygısı düzeyi ve bazı sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 12, 35-42.
- Evirgen, N. (2010). *Aile içi örüntülerin çocukların algıları açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7, 114 – 140.
- Field, A. (2000). *Discovering Statistics Using SPSS for Windows*. London-Thousand Oaks- New Delhi: Sage publications.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: SAGE.
- Fine, M.A., Moreland, J.R., & Schwebel, A.I. (1983). Long-term effects of divorce on parent-child relationships. *Developmental Psychology*, 19, 703–713.
- Flannagan, D. ve Hardee, S. D. (1994). Talk about preschoolers' interpersonal relationships: Patterns related to culture, SES, and gender of child. *Merril-Parmer Quarterly*, 40(4), 523-537.
- Geçtan, E. (1993). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi.
- Geçtan, E. (2008). *İnsan olmak*. İstanbul: Remzi.
- Gençtoprak, S. (2010). *Çocukların anne-babalarıyla ilişkide kabul veya red algıları, psikolojik uyumları ve akademik başarılarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update*. Boston: Pearson.

- Giffin, K. & Patton, B. R. (1997). *Basic Readings in Interpersonal Communication*. New York: Harper-Row.
- Goodman, C. ve Pickens, J. (2001). Self-blame and self-esteem in college-aged children from divorced families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 34, 119-135.
- Gorska, M. (2011). Psychometric properties of the Polish version of the Interpersonal Competence Questionnaire (ICQ-R). *European Journal of Psychological Assessment*, 27(3), 186-192.
- Goulet, C., Bell, L., Tribble, D., Paul, D. ve Lang, A. (1998). A concept analysis of parent–infant attachment. *Journal of Advanced Nursing*, 28(5), 1071-1081.
- Göçener, D. (2010). *Üniversite öğrencilerinin güvenli bağlanma düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gök, F. (2017). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: Temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Gökçe, G. (2013). *Ebeveynin duygusal erişilebilirliği ve genel psikolojik sağlık: Duygu düzenleme, kişilerarası ilişki tarzı ve sosyal desteğin rolü* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Göktepe, G. (2015). *Liseli ergenlerde bağlanma stilleri, kendilik algısı ve kişilerarası ilişkilerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Görür, D. (2001). *Lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gravetter, F. ve Wallnau, L. (2014). *Essentials of Statistics for the Behavioral Sciences*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Greene, L. M. ve Way, N. (2005). Self-esteem trajectories among ethnic minority adolescents: A growth curve analysis of the patterns and predictors of change. *Journal of Research on Adolescence*, 15 (2), 151-178.

- Gresham, F.M. ve Reschly, D.J. (1987). Dimensions of social competence: Method factors in the assessment of adaptive behavior, social skills, and peer acceptance. *Journal of School Psychology*, 25(4), 367-381.
- Guerrero, L.K. ve Jones, S.M. (2005). Differences in conversational skills as a function of attachment style: a follow-up study. *Communication Quarterly*, 53(3), 305-321.
- Güçray, S. (1989). *Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9-10 ve 11 yaş çocukların özsaygı gelişimini etkileyen bazı faktörler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güler, H. (2017). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile aile tutumunun ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güloğlu, B. (1999). *The effect of self esteem enrichment program on the self esteem level of elementary school students* (Yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngör, A. (1989). *Lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güngörmüş-Özkardeş, O. ve Arkonaç, S. (1998). İki farklı eğitim düzeyinde baba olma algısı. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10, 253-263.
- Gürkan, H. K. (1990). *Üniversite öğrencilerinde kendilik saygısı ile depresyon ve anksiyete ilişkilerinin karşılaştırılması* (Tıpta uzmanlık tezi). Akdeniz Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Antalya.
- Gürpınar-Akan, A. (2001). *7-12 yaş çocuklarında görülen uyum ve davranış bozuklukları ve benlik saygısı ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hallaç, S., Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 6(2), 142-153.
- Harlow, H.F. (1958). The nature of love. *American Psychologist*, 13, 673-685.
- Harter, S. (1993). Causes and consequences of low self-esteem in children and adolescents. (Ed. R. Baumeister), *Self-esteem: The puzzle of low self-regard* (s. 87-111). New York: Plenum Press.

- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511.
- Hirschfeld, R., Klerman, G., Gough, H., Barett, J. ve Korchin, S.(1977). A measure of interpersonal dependency. *Journal of Personality Assessment*, 41 (6), 610- 618.
- Hosman, L.A. (1986). Disclosing self to friends and family. *Communication Quarterly*. 29(1), 263-268.
- Huurre, T.M., Komulainen, E.J. ve Aro, H.M. (1999). Social support and self-esteem among adolescents with visual impairments. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 93(1).
- İçli, G. (2008). Yaşlılar ve yetişkin çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 29-38.
- İlhan, H. (2016). *Genç yetişkinlerin romantik ilişkilerinde kişilerarası yeterlilik ve bilişsel çarpıtmaların incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Melikşah Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- İlkin, Z. (1994). *İlkokul çağındaki çocuklarda kendilik algısı* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İmamoğlu, S. (2008). *Genç yetişkinlikte kişilerarası ilişkilerin cinsiyet, cinsiyet rolleri ve yalnızlık algısı açısından incelenmesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İşmen, A. E. (2004). Duygusal zeka ve aile işlevleri arasındaki ilişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 55-75.
- Johnson, G., Kent, G., & Leather, J. (2005). Strengthening the parent-child relationship: A review of family interventions and their use in medical settings. *Child Care Health Development*, 31 (1), 25-32.
- Josselson, R. (1988). The embedded self: I and thou revisited. *Self, Ego and Identity* (Eds. Daniel K. Lapsley ve F. Clark Power) 91-116.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil.
- Kapıkıran, Ş. (1993). *Başarı korkusu ve başarısızlık korkusunun bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Kaplan, A. G., Klein, R. & Gleason, N. (1985). *Women's self development in late adolescence*. Wellesley, MA: Stone Center for Developmental Services and Studies, Wellesley College.
- Kararırmak, Ö. ve Çetinkaya, R. S. (2016). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: Duyguların aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 30-43.
- Kars, Ö. (1994). *Çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri ve okul başarısına etkileri* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kavlak, O. ve Şirin, A. (2009). Maternal Bağlanma Ölçeği'nin Türk toplumuna uyarlanması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 188-202.
- Kaya, A. (2010). *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (Ed. Alim Kaya). Ankara: Pegem.
- Kayadibi, Y. (2015). *Parçalanmış ailelerdeki çocukların anne kabul red algılama düzeylerinin benlik saygısı açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kelly, J.B. ve Lamb, M.E. (2000). Using child development research to make appropriate custody and access decisions for young children. *Family Court Review*, 38(3), 297-311.
- Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23 (61), 92-107.
- Knauth, D. G. (2000). Predictors of parental sense of competence for the couple during the transition to parenthood. *Research in Nursing and Health*, 23(6), 496-509.
- Kocayörük, E. (2010). Pathways to emotional well-being and adjustment in adolescence: The role of parent attachment and competence. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 719-737.
- Kohut, H. (1977). *The Restoration of the Self*. New York: International Universities Press.
- Kobak, R. R., Cole, H. E., Ferenz-Gillies, R., Fleming, W. S., ve Gamble, W. (1993). Attachment and emotion regulation during mother-teen problem solving: A control theory analysis. *Child development*, 64(1), 231-245.

- Kobak, R. R., ve Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child Development*, 64, 135-146.
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Krampe, E. M. ve Fairweather, P.D. (1993). Father presence and family formation: A theoretical reformulation. *Journal of Family Issues*, 14(4).
- Kubicek, L.F., Riley, K., Coleman, J., Miller, G. ve Linder, T. (2013). Assessing the emotional quality of parent-child relationships involving young children with special needs: Applying the constructs of emotional availability and expressed emotion. *Infant Mental Health Journal*, 34(3), 242-256.
- Kurt, T. (2013). *Ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lamb, M.E. (1977). Fathers- infants and mother infant interaction in the first year of life, *Child Development*, 48,167-181.
- Lamb, M.E. (2000). The history of research on father involvement. *Marriage and Family Review*, 29, 23-42.
- Lamb, M. E. (2010). How do fathers influence children's development? Let me count the ways. In M. E. Lamb (Ed.). *The role of the father in child development* 5th ed. (pp. 1-26). New Jersey: John Willey & Sons.
- Lamb, M., E & Oppenheim, D. (1989). Fatherhood and father-child relationships: Five years of research. In S. A. Cath, A. Gurwitt, & L. Gunsberg (Eds.), *Fathers and their families* (pp. 11-26.). Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L., & Levine, J. A. (1985). Paternal behavior in humans. *American Zoologist*, 25, 883-894.
- Leondari, A., Kiosseoglou, G. (2000). The relationship of parental attachment and psychological separation to the psychological functioning of young adults. *Journal of Social Psychology*, 140, 451-466.

- Lieberman, M., Doyle, A. B. ve Markiewicz, D. (1999). Developmental patterns in security of attachment to mother and father in late childhood and early adolescence: Associations with peer relations. *Child Development*, 70(1), 202-213.
- Lum, J. J., ve Phares, V. (2005). Assessing the emotional availability of parents. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 27(3), 211-226.
- Macar, F. (2013). *Genç ergenlerde obezite, akran zorbalığı ve algılanan sosyal desteğin benlik saygısıyla ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MacDonald, G., Saltzman, J.L. ve Leary, M.R. (2003). Social approval and trait self-esteem. *Journal of Research in Personality*, 37(2), 23-40.
- Mahler, M.S., Pine, F., & Bergman, A. (2003). *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu*. (Çev. Ed. Ali Nihat Babaoğlu). İstanbul: Metis Yayınları.
- Mahler, M.S., & Gosliner, B.J. (1955). On symbiotic child psychosis: Genetic, dynamic, and restitutive aspects. *Psychoanalytic Study Child*. NY: International Universities Press.
- Mahler, M.S. (1967). On human symbiosis and the vicissitudes of individuation. *Journal of American Psychoanalytic Association*, 15(4), 740-763.
- Markus, H., Moreland, R.L. & Smith, J. (1985). Role of the self-concept in the perception of others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(6), 1494-1512.
- Mikulincer, M., Florian, V., ve Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: A case study of affect regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(2), 278-290.
- Mikulincer, M., ve Nachshon, O. (1991). Attachment styles and patterns of self-disclosure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 321-331.
- Moretti, M. M. ve Peled, M. (2004). Adolescent-parent attachment: Bonds that support healthy development. *Paediatrics & Child Health*, 9(8), 551-555.
- Morgan, A., Nutbrown, C. ve Hannon, P. (2009). Fathers' involvement in young children's literacy development: implications for family literacy programmes. *British Educational Research Journal*, 35(2), 167-185.

- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Sessa, F. M., Avenevoli, S., ve Essex, M. J. (2002). Temperamental vulnerability and negative parenting as interacting predictors of child adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 461-471.
- Mızrak, F. (2015). *Pozitif psikoloji ve sosyal karşılaştırma teorisinden yararlanılarak geliştirilen benlik saygısı geliştirme modelinin benlik saygısına etkisi* (Yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Nur-Şahin, G. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Oktan, V., ve Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 543-556.
- Onur, N. (2006). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Oppenheim, D., Emde, R.N. ve Warren, S. (2006). Children's narrative representations of mothers: their development and associations with child and mother adaptation. *Child Development*, 68 (1), 127-138.
- Osofsky, J.D. ve Fenichel, E. (1996). *Islands of safety: assessing and treating young victims of violence*. Washington, DC: Zero to Three: National Center for Infants, Toddlers and Families.
- Otacıoğlu, S.G. (2009), Müzik öğretmeni adaylarının benlik saygısı düzeyleri ile akademik ve çalgı başarılarının karşılaştırılması, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 141-150.
- Owen, M.T., Ware, A.M. ve Barfoot, B. (2000). Caregiver- mother partnership behavior and quality of caregiver-child and mother-child interactions. *Early Childhood Research Quarterly*, 15(3), 413-428.
- Öğüt, Ü. (1998). *Father involvement with respect to the age and gender of preschool children and the employment status of the mother in a sample of upper and middle socio-economic status Turkish fathers* (Yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 140-161.

- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özbay, M.H., Örsel, S., Akdemir, A. ve Cinemre, B. (2002). Ergenlerde kendilik algısı ile psikopatoloji arasında bağıntı var mı? *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 179-186.
- Özen, Y. (2011). Kendilik psikolojisine bir yapıbozumsal girişim. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, (1), 201-216.
- Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam Dergisi*, 7 (3), 4-9.
- Öztürk, S. (2007). *Anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Paulk, A.L. (2008). *Romantic relationship attachment and identity style as predictors of adolescent interpersonal competence: A mediation model* (Doctoral dissertation). Auburn University, USA.
- Reçber, B. (2002). *Bir özsaygı geliştirme programının yetiştirme yurdunda yaşayan ergenlerin özsaygı düzeyleri üzerinde etkililiği* (Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Redshaw, M., Hennegan, J. ve Kruske, S. (2014). Holding the baby: Early mother infant contact after childbirth and outcomes. *Midwifery*, 30(5), 177-187.
- Rice, K. G., Cunningham, T. J. ve Young, M. B. (1997). Attachment to parents, social competence, and emotional well-being: A comparison of black and white late adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 44(1), 89-101.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: history and current evidence. *Current Directions in Psychological Science*, 7, 157-161.
- Ross, J. ve Fuertes, J. (2010). Parental attachment, interparental conflict, and young adults' emotional adjustment. *The Counseling Psychologist*, 38(8), 1050-1077.

- Safran, J. D. (1990). Towards a refinement of cognitive therapy in light of interpersonal theory: I. *Theory. Clinical Psychology Review*, 10(1), 87-105.
- Sam, N., Sam, R. ve Öngen, K. B. (2010). Üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarının yeni çevresel paradigma ve benlik saygısı ölçeği ile incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 20, 1-16.
- Santrock, J. W. (2011). *Life-Span Development* (13. baskı). New York: McGraw-Hill.
- Sarı, E. (2007). Türk üniversite öğrencilerinin acelecî, araştırmacı ve genel kararsızlık biçimlerinin kendilik saygısı üzerindeki etkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (2), 897-926.
- Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F. ve Bremberg, S. (2008). Fathers' involvement and children's developmental outcomes: a systematic review of longitudinal studies. *Acta Paediatrica Nurturing the Child*, 97(2), 153-158.
- Saydanoğlu, T. (2011). *Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeylerinin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu belirtileri ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin araştırılması* (Tıpta uzmanlık tezi). Kocaeli Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kocaeli.
- Saygı, D., & Uyanık- Balat, G. (2013). The research of relationship between mothers and their children who continue their nursery class education. *Journal of Human Sciences*, 10(1), 844-862.
- Saygıdeğer, A. (2004). *Benlik saygısı düzeyleri farklı genel lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre iletişim becerilerine ilişkin algılarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Saymaz, İ. (2003). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişkileri ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Schreider, B. H., Atkinson, L. & Tardif, C. (2001). Child-parent attachment and children's peer relations: A quantitative review. *Developmental Psychology*, 37, 86-100.
- Selçuk, Z. (1989). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma (self-disclosure) davranışları* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Sezer, S. (2001). *Özsaygı düzeyini geliştirme programının ilköğretim okulu 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerine etkisi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezer, Ö. (2009). Ergenlerin kendilik algılarının anne ve baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Shoudt, C.M. (1989). Parental-fetal attachment and couvade: A study of patterns of human-environment integrality. *Nursing Science Quarterly*, 2(2), 88-97.
- Skripkauskaitė, S., Hawk, S. T., Branje, S. J. T., Koot, H. M., van Lier, P.A.C. ve Meeus, W. (2015). Reactive and proactive aggression: Differential links with emotion regulation difficulties, maternal criticism in adolescence. *Aggressive Behavior*, 41(3), 214-226.
- Sullivan, H.S. (1996). *The Interpersonal Theory and Psychiatry*. New York: Norton.
- Sullovey, F. J. (1996). *Born To Rebel*. New York: Pantheon Books.
- Sümer, N. (1999). Benlik farkındalığı ve kendini düzenleme: kişilik ve sosyal psikoloji kuram ve araştırmaları üzerine bir tarama. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (1), 151-164.
- Sümer, N. ve Şendağ, M. A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24 (63), 86-101.
- Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence: new perspectives from brain and behavioral science. *Current Directions in Psychological Science*, 16(2), 55-59.
- Şahin, E. E. (2013). *Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinde utangaçlık: benlik saygısı, ilişki başlatma, kendini açma, etki bırakma, duygusal destek ve çatışma yönetim değişkenlerinin rolü* (Yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şahin, H. ve Demiriz, S. (2014). Beş altı yaşında çocuğu olan babaların, babalık rolünü algılamaları ile aile katılım çalışmalarını gerçekleştirmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 273-294.
- Şeker, G.B. (2009). *Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Tanç, S. (1999). *Benlik değeri, umutsuzluk ve kariyer beklentileri* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taner-Derman, M. ve Başal, H.A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Tekin, F. (2019). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile kişilerarası ilişki tarzları ve algılanan ebeveyn stilleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tezer, E. ve Demir, A. (2001). Bir grup üniversite öğrencisinin sosyal içe dönüklük, düşük kendilik değeri, kederli duygu durumu gibi depresif özellikler ve sosyal ilişkilerden sağlanan doyum. *3 P Dergisi*, 9(1),1-11.
- Toker F. ve Kuzgun, Y., (1968), *Zeka Kuramları*. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu, Ankara.
- Tolstoy, L.N. (2010). *İnsan ne ile yaşar?* İstanbul: Şule.
- Totan, T. (2011). *Problem çözme becerileri eğitim programının ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal öğrenme becerileri üzerine etkisi* (Doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). Çocuk yetiştirme stilleri ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 25(3), 37-44.
- Turan-Cebeci, S.C. (2009). *Tam aileye ve tek ebeveyne sahip ailelerden gelen 7-12 yaşları arasındaki çocukların bağlanma stilleri ve kaygı durumları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Tuzcuoğlu, N. (2004). *Bir Aile Olmak, Anne-Baba Olmanın Altın Kuralları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Türkmen, M. (2012). Öznel iyi oluşun yapısı ve ana baba tutumları, özsaygı ve sosyal destekle ilişkisi: Bir model sınaması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 41-73.
- Uluçay, F. M. (2014). *Bağlanma örüntüleri, eşe yönelik kişilerarası şemalar ve evlilik sorunlarıyla başa çıkabilme düzeyleri arasındaki ilişkiler* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Uyanık-Balat, G. ve Akman, B. (2004). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-1983.
- Ünüvar, A. (2003). Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Verschuere, K. ve Marcoen, A. (1999). Representation of self and socioemotional competence in kindergartners: Differential and combined effects of attachment to mother and to father. *Child Development*, 70, 183-201.
- Volling, B.L., McElwain, N.L., Notaro, P.C., ve Herrera, C. (2002). Parents' emotional availability and infant emotional competence: Predictors of parent-infant attachment and emerging self-regulation. *Journal of Family Psychology*, 16(4), 447-465.
- Warren, S. L., Bost, K. K., Roisman, G. I., Siltan, R. L., Spielberger, J. M., Engels, A.S., Choi, E., Sutton, B. P., Miller, G. A., & Heller, W. (2010). Effects of adult attachment and emotional distractors on brain mechanisms of cognitive control. *Psychological Science*, 21(12), 1818- 1826.
- Yardım, E. (2019). Ebeveynlerin kişilik özellikleri ve ebeveynlik tutumlarının çocuklarının iletişim becerileri ile ilişkisi (Yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi.
- Yeates, K.O. ve Selman, R.L. (1989). Social competence in the schools: Toward and integrative developmental model for intervention. *Development Review*, 9(1), 64-100.
- Yenibaş, R. (2002). Aile içi istismarın ergenin uyumsuzluk düzeyi ile ilişkisi (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yenidünya, A. (2005). Lise öğrencilerinde rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisi (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, B. (2019). Psikolojik doğum sırasının bireylerin stresle başa çıkma tarzları ve benlik saygısı üzerindeki etkisi (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yılmaz, E., ve Altınok, V. (2010). Öğretmen adaylarının duygusal zekâ düzeylerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stillerini yordama gücü. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (3), 685-705.
- Yılmaz, E., Yiğit, R. ve Yurt, E. (2012), İlköğretim ikinci kademede öğrenim görmekte olan öğrencilerin genel benlik saygılarının öğrenci başarısı ve bazı değişkenler açısından incelemesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1).
- Yılmaz, M. (2010). *Üniversite öğrencilerinin kişilerarası ilişki tarzları ve kendini açma düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, S. (1997). *Erken çocukluk gelişiminde anne-çocuk eğitim programının çocuklarda yaratıcılığa etkisi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yogman, M.W., Kindlon, D. ve Earls, F. (1995). Father involvement and cognitive/behavioral outcomes of preterm infants. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(1), 58-66.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgürlük.
- Yuan, A.S.V. ve Hamilton, H.A. (2006). Stepfather involvement and adolescent well-being: do mothers and nonresidential fathers matter? *Journal of Family Issues*, 27(9), 1191-1213.
- Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüksekkaya, S. (1995). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

EKLER

EK 1

ONAM ve BİLGİ FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu form ve beraberindeki veri toplama araçları Marmara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Semai TUZCUOĞLU danışmanlığında yürütülen bir yüksek lisans tezi için gerekli bilgileri toplamayı amaçlamaktadır. **Gönüllülük esası** ile yürütülecek bu çalışmada verdiğiniz bilgiler **gizli** tutulacak olup bu çalışma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Soruların **içten ve tarafsız** olarak cevaplanması araştırma bulgularının geçerliliği açısından önemlidir. **Lütfen hiçbir soruyu cevapsız bırakmayınız.**

Katkılarınız ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Sümeyye YÜCEL

Yüksek Lisans Öğrencisi

Katılımcı Onayı

Bu çalışmaya gönüllü olarak katılıyorum ()

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:

2. Yaşınız (....)

3. Bölümünüz:

4. Sınıfınız: 1 () 2 () 3 () 4 ()

5. Ailenizin gelir düzeyini aşağıdakilerden hangisi en iyi tanımlar?
2000 tl ve altı () 2001 ve 4000 arası () 4001 ve 6000 arası () 6001 ve üstü ()

6. Aile tipinizi nasıl tanımlarsınız? Çekirdek aile- Anne/Baba/Çocuklardan oluşan aile () Geniş aile () Tek ebeveynli aile- Anne-çocuktan oluşan ya da baba-çocuktan oluşan aile ()

7. Anne ve babanız; Evli/Birlikte () Boşanmış/Ayrı yaşıyor ()

8. Siz dahil kaç kardeşsiniz?

9. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

8. Annenizin eğitim düzeyi : Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü ()
Babanızın eğitim düzeyi : Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Lisansüstü ()

9. Anne-babanızın size karşı genel tutumunu hangisi en iyi tanımlar?
Koruyucu () Otoriter () İlgisiz () Demokratik () Reddedici () Hoşgörülü ()

10. Yaşamınızın büyük kısmını nerede geçirdiniz?
Köy-Kasaba () İlçe merkezi () İl merkezi (Büyükşehir dışında) () Büyükşehir (İstanbul, Bursa, Ankara gibi) ()

EK 2

KİŞİLERARASI YETKİNLİK ÖLÇEĞİ (Örnek maddeler)

Aşağıdaki ifadelerde kişilerarası ilişkilere özgü bazı davranışlar yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve bu ifadelerde yer alan davranışları gerçekleştirme konusunda kendinizi nasıl gördüğünüzü belirtiniz.

1= Bu konuda hiç iyi değilim

2= Bu konuda iyi değilim

3= Bu konuda biraz iyiyim

4= Bu konuda iyiyim

5= Bu konuda çok iyiyim

		Bu konuda hiç iyi değilim	Bu konuda iyi değilim	Bu konuda biraz iyiyim	Bu konuda iyiyim	Bu konuda çok iyiyim
1	Yeni tanıştığınız birilerine birlikte bir şeyler yapmayı teklif etmek (sinemaya gitmek vb.).	1	2	3	4	5
4	Kendinizle ilgili özel şeyleri başkalarına anlatmak.	1	2	3	4	5
9	Kendinizle ilgili utandığınız şeyleri birisine söylemek.	1	2	3	4	5
13	Kendi görüşlerinizi diğer insanlara kabul ettirmek.	1	2	3	4	5
20	Anlaşmazlıkları bir kişinin her zaman zararlı çıkmayacağı şekilde halletmek.	1	2	3	4	5
25	Anlaşmazlıkları büyük tartışmalara yol açmayacak şekilde ele almak.	1	2	3	4	5

EK 3

ROSENBERG KENDİLİK DEĞERİ ÖLÇEĞİ (Örnek Maddeler)

Aşağıda, genel olarak kendinizle ilgili duygu ve düşüncelerinize yönelik 10 madde verilmiştir. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyup, sizin için uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1- Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum

- a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

3- Genelde kendimi başarısız bir insan olarak görme eğilimindeyim.

- a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

6- Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

- a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

9- Bazen kesinlikle kendimin işe yaramadığımı düşünüyorum.

- a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

10- Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.

- a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

EK 4

EBEVEYN DUYGUSAL ERİŞİLEBİLİRLİK ÖLÇEĞİ (Örnek Maddeler)

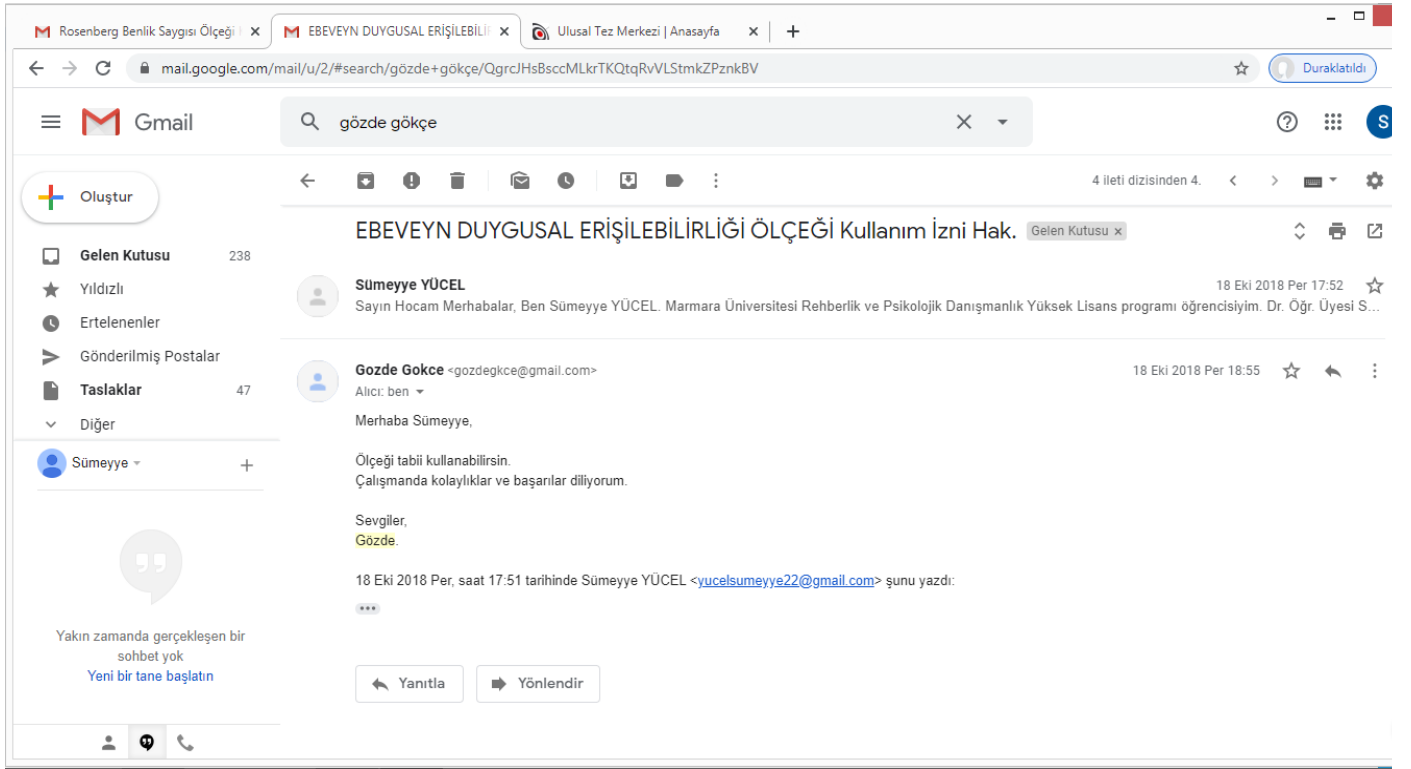
Aşağıda anne ve babanızla ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Her bir ifade anneniz ve babanızın size nasıl davrandığıyla ilgilidir. Her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak anne ve babanızın size yönelik davranışlarını 6 dereceli ölçek üzerinden değerlendiriniz. Bu ölçekte doğru-yanlış ya da verilmesi gereken bir yanıt söz konusu değildir. Bu nedenle, her bir ifadeyi lütfen kendi değerlendirmenize göre işaretleyiniz. Hem anneniz hem de babanız için işaretleme yapınız.

	(Nadiren) 1-----2-----3-----4-----5-----6 (Hiçbir zaman) (Bazen) (Çok sık)						(Sık sık) (Her zaman)					
	Annem						Babam					
1.Bana destek olur.	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
4. Benimle içten bir şekilde ilgilendiğini gösterir (örneğin, bana değer verir ve benim için endişelenir).	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
7. Bana ilgisini gösterecek şekilde sorular sorar.	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
10. Sevdiğim şeylerle ilgili benimle konuşur.	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
11. Düşüncelerimi önemser.	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
15. Anlayışlıdır.	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6

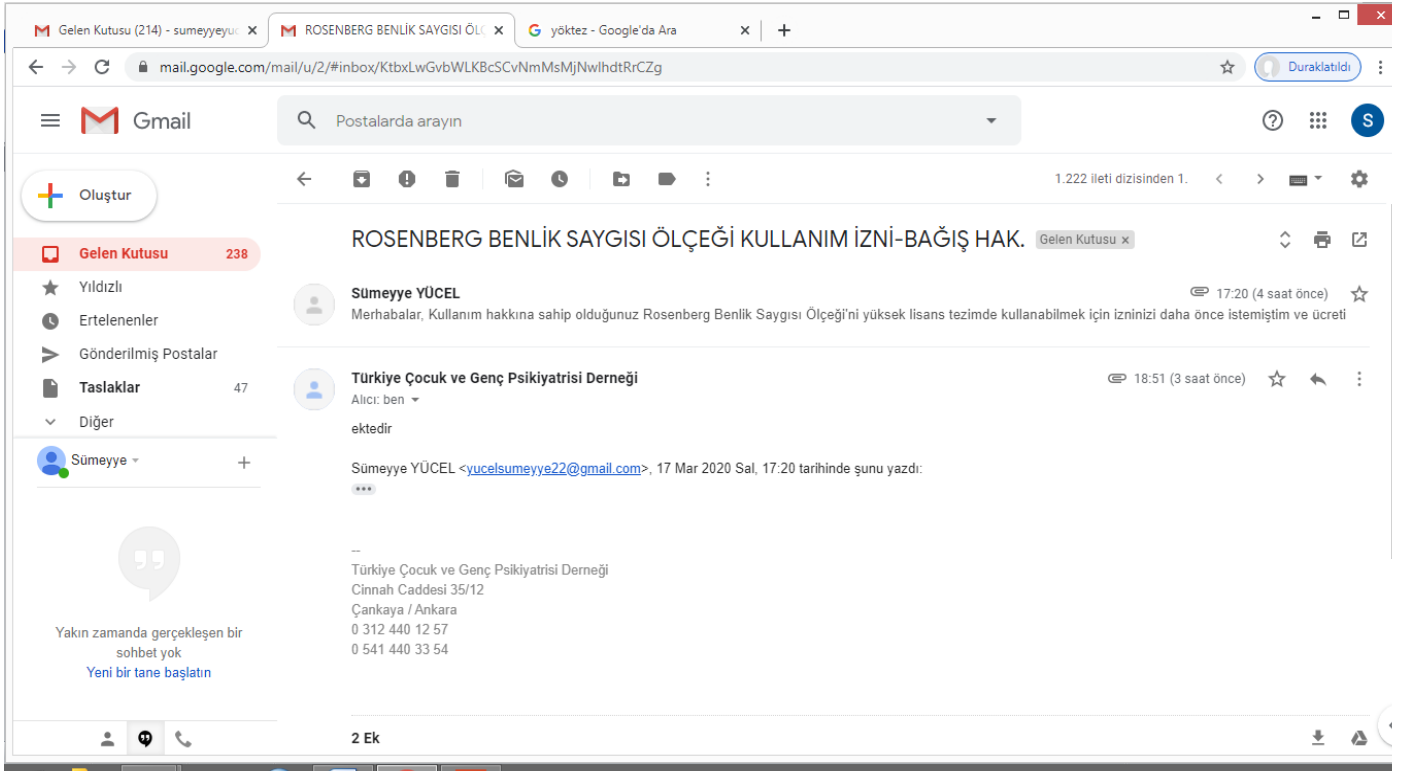
EK 5

Ölçek Kullanım İzinleri

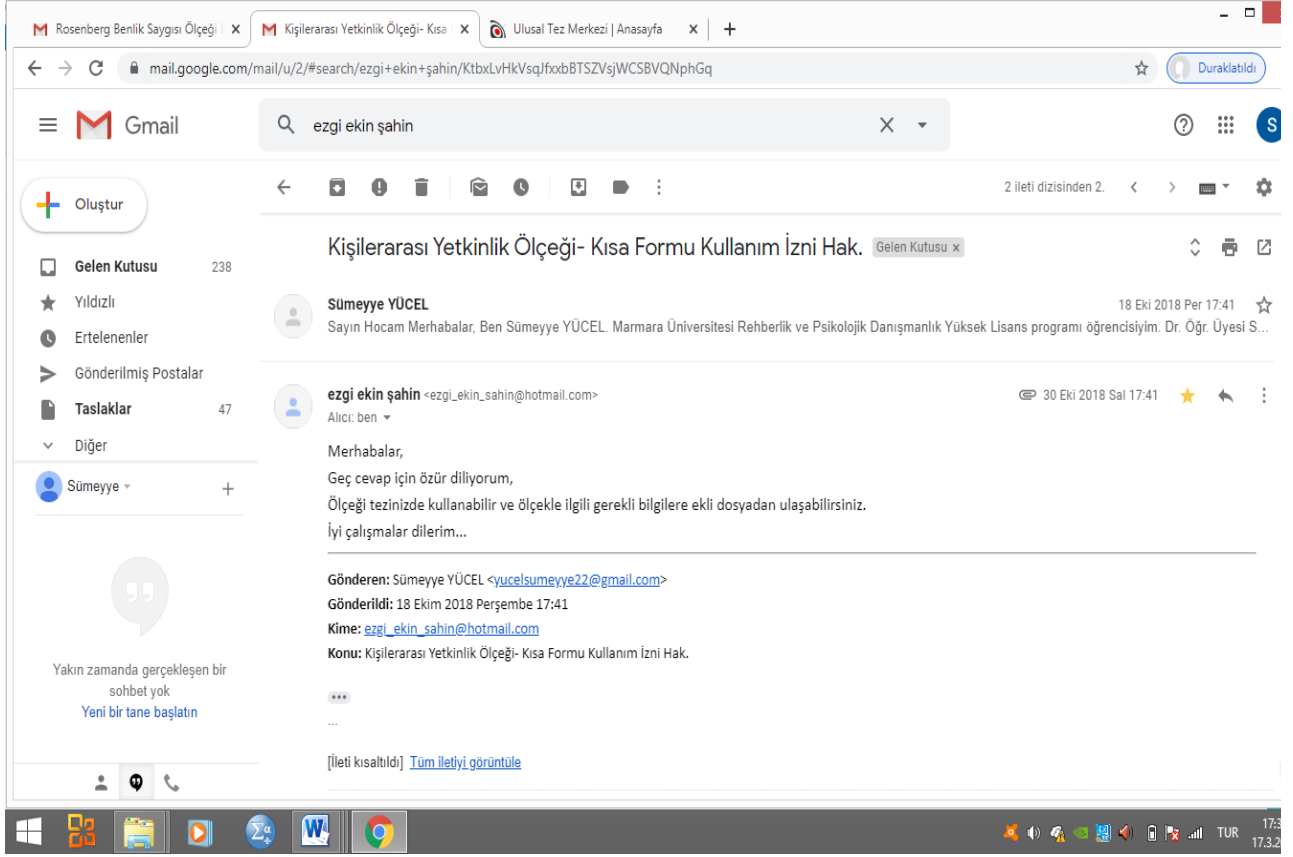
Ebeveyn Duygusal Erişilebilirlik Ölçeği İzni

Rosenberg Kendilik Değeri Ölçeği İzni

Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği İzni

TEZ İNTİHAL RAPORU

tez

ORJİNALLIK RAPORU

% 19	% 17	% 13	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	www.pdrdergisi.org İnternet Kaynağı	% 1
3	toad.edam.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	% 1
5	ŞAHİN, Ezgi Ekin and GİZİR, Cem Ali. "Kişilerarası yetkinlik ölçeği-kısa formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları", Mersin Üniversitesi, 2013.	% 1